

EGYETEMI DOKTORI DOLGOZAT

A NEMZETI BIZOTTSÁG ÉS A FORRADALMI NÉPI SZERVEK MEGALAKULÁSA
ÉS MŰKÖDÉSE SZENTESEN 1944 OKTÓBER 8-TÓL 1949 FEBRUÁR 1-IG

KÉSZITETTE: BALÁZS GYÓRGY

S Z E N T E S , 1972.

T A R T A L O M J E G Y Z É K

I./ A VÁROS FELSZABADÍTÁSA ÉS AZ ÉLET MEGINDULÁSA

- 1./ A város felszabadítására irányuló hadműveletek
- 2./ A Kommunista Párt és a baloldali erők kezdeményező szerepe az élet megindításáért

II./ A DEMOKRATIKUS NÉPMOZGALOM KIBONTAKOZÁSA

- 1./ A Nemzeti Bizottság és az első népi forradalmi szervek megalakulása
- 2./ A Nemzeti Bizottság hatásköre, politikai ténykedése

III./ A NEMZETI BIZOTTSÁG KÖZREMŰKÖDÉSE AZ ÁLLAMHATALMI SZERVEK LÉTREHOZÁSÁBAN

- 1./ A város közigazgatásának megszervezése
 - Az Igazoló Bizottságok megalakulása és szerepe a város közigazgatásának megtisztításában
- 2./ Az új demokratikus rendőrség felállítása, a közbiztonság megszilárdítása
- 3./ Küzdelem a szigorú népbíráskodásért
- 4./ A Nemzeti Bizottság harca a fasiszta reakció ellen

IV./ A NEMZETI BIZOTTSÁG SZEREPE A NÉPGAZDASÁG HELYREÁLLÍTÁSÁBAN

ÉS A LAKOSSÁG ELLÁTÁSÁBAN

1./ A mezőgazdasági munka beindítása

2./ A gazdasági élet megszervezése

- a./ Törekvés a város pénzügyi helyzetének rendbehozatalára
- b./ A közmunka bevezetése
- c./ A lakosság közellátásának biztosítása
- Az üzemi Bizottságok megalakulása és ténykedése
- d./ Az ipari és kereskedelmi élet megindítása
- e./ Ujjáépítés, a város rendezése

V./ A NEMZETI BIZOTTSÁG MŰVELŐDÉSÜGYI, EGÉSZSÉGÜGYI ÉS SZOCIÁL- POLITIKÁJA

1./ A város iskoláinak helyzete, a demokratikus szellemű oktatás bevezetése

2./ A kulturális élet megszervezése és fellendítése

3./ A város egészségügyi ellátásának biztosítása, szociális intézkedések

VI./ A FÖLDREFORM VÉGREHAJTÁSA

VII./ AZ ELSŐ DEMOKRATIKUS VÁLASZTÁS

VIII./ A NEMZETI BIZOTTSÁG TOVÁBBI MŰKÖDÉSE

- A Nemzeti Bizottság személyi összetételének alakulása, változása

IX./ A NEMZETI BIZOTTSÁG IRÁNYÍTÓ SZEREPE AZ ÁLLAMHATALMI SZERVEK MUNKÁJÁBAN

- A város közigazgatásának irányítása
- A nemzeti bizottság szerepe a közigazgatás megtisztításában
- A járásbiróság működése
- A Nemzeti Bizottság küzdelme a belső reakció ellen

X./ A NEMZETI BIZOTTSÁG INTÉZKEDÉSEI A GAZDASÁGI ÉLET TOVÁBBI FEJLESZTÉSÉRE

- A mezőgazdasági munka segítése, irányítása
- Törekvés a gazdasági helyzet megszilárdítására
- a./ A város pénzügyi helyzete, az infláció hatása, a stabilizáció előkészítése
- b./ A közmunka körüli vitás kérdések rendezése, intézkedés a munkanélküliség enyhítésére
- c./ A beszolgáltatás teljesítése, a közellátás további biztosítása
- d./ Az ipari üzemek államosítása, kereskedelem
- e./ Város-rendezés, a 3 éves terv keretén belüli építkezések

XI./ TÖREKVÉS A FÖLDREFORM KÖRÜLI VISSZAÉLÉSEK MEGSZÜNTETÉSÉRE

XII./ A NEMZETI BIZOTTSÁG INTÉZKEDÉSEI MŰVELŐDÉSÜGY, EGÉSZSÉGÜGY
ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI TÉREN

- Az oktatás helyzete, a felekezeti iskolák államosítása
- A város kulturális élete
- A lakosság fokozottabb egészségügyi ellátása
- Szociális intézkedések

I./

A VÁROS FELSZABADÍTÁSA ÉS AZ ÉLET MEGINDULÁSA

1./ A város felszabadítására irányuló hadműveletek

Magyarországot nagyrészt a kilencedik csapás néven ismeretes hadművelettel szabadította fel a Vörös Hadsereg. A kilencedik csapás méreteiben és hatásában az 1944-es esztendő egyik legkiemelkedőbb hadművelete volt. Ezen a néven összefoglalt felszabadító harcok megindításának feltételeit július és augusztus hónapokban a hatodik és hetedik csapás sikeres végrehajtása teremtetette meg.

A szovjet hadsereg főparancsnoksága a kilencedik csapással több, fontos feladatot oldott meg. Ennek a csapásnak a végrehajtása szabaddá tette az utat Ausztria és Dél-Németország felé. Ilyen módon lehetővé vált Németország bekerítése déli irányból, ami nagy mértékben hozzájárult ahhoz, hogy a német vezérkarnak a háboru elnyújtására irányuló tervei kudarcba fulladjanak. A szovjet főparancsnokság előtt Magyarország felszabadítása tervének kidolgozásakor a legfontosabb feladat a főcsapás irányának helyes megválasztása volt.

Ennek a megoldásánál figyelembe kellett venni; az elérendő célt, az ellenség erejét és védelmének leggyengébb pontját. A főcsapás irányát tehát úgy kellett megválasztani, hogy lehetetlenné tegyék az ellenség tartós ellenállását és olyan helyzetet teremtsenek, amely sikertelenné teszi a háboru elnyújtására irányuló kísérleteit.

Számitásba kellett venni, hogy a hitlerista hadigépezet a háborúnak ebben a szakaszában még komoly katonai erőt képviselt.

A német vezérkar el volt szánva arra, hogy Magyarországot harctérre teszi, tudta azt, hogy Magyarország az a kapu, amely ideig-óráig megvédheti Németországot a szovjet csapatok támadása ellen.

A főcsapás irányának megválasztásakor meg kellett találni azt az érzékeny pontot a német védelemben, amelynek megbénítása megakadályozza a hitlerista vezérkart erőinek összpontosításában, tartalékainak helyes felhasználásában és lehetőséget nyújt a szovjet csapatok támadásainak kibontakozásához, amely az ellenséges védelem megsemmisítéséhez vezet.

A terepviszonyok alakulása igen sok nehézséget rejtett magában. Magyarország mint hadszíntér ebből a szempontból korántsem volt kedvező.

A Kárpátok hatalmas hegyvonulatai és az erdélyi havasok nagymértékben megkönnyítették a német védelem helyzetét, amely az

összes védelmi lehetőségeket kihasználva bevehetetlennek hitt védőövet épített ki.

Magyarország két nagy folyója a Duna és a Tisza szintén akadályt jelentett: részekre osztotta a hadszínteret, gátolta az előrenyomulást és előnyt biztosított a védekező német csapatok számára.

A főcsapás irányát tehát úgy kellett megválasztani, hogy az váratlanul érje az ellenséget, biztosítsa a Kárpátok védelmi vonalának gyors áttörését, tegye lehetővé - elsősorban a Tiszán - az egyidőben, több ponton, nagy erővel történő átkelést.

Ezek a megfontolások arra készítették a szovjet hadvezetést, hogy Magyarország területén a főcsapást Arad - Budapest irányában mérje a fasiszta hadseregre.

Az eddigi hadműveletek eredményeként a 4. Ukrán Front P e t r o v vezérezredes parancsnoksága alatt szeptember végén átkelt a Kárpátok előhegyein, s elérte Csehszlovákia északi és keleti határait.

A 2. Ukrán Front M a l i n o v s z k i j marsall vezetésével ezidőre elérte a Marosvásárhely - Torda - Arad - Temesvár vonalat, a 3. Ukrán Front pedig T o l b u c h i n marsall irányításával Temesvár - Turnu - Severin vonalában csoportosult.

Igy az arcvonal Torda - Arad - Temesvár térségében egy nagy kiszögélést alkotott, amely hidfőül kínálkozott a Tiszántul és Budapest irányában meginduló hadműveletek számára.

A Vörös Hadsereg erőivel szemben a német vezérkar a Kárpátokban az "E-Ukrajna" hadseregcsapatot, Erdélyben a "D-Ukrajna" hadseregcsapatot, Jugoszláviában az "F" és az Albániából és Görögországból visszavonuló "E" hadseregcsoporthoz vonultatta fel. Hitler 1944 őszén azt tervezte, hogy a nyugati fronton bevett csapatai téli támadással viasszaszorítják a Franciaországban és Belgiumban partraszállt szövetséges csapatokat és ezáltal kedvező helyzetet teremt a nyugati hatalmakkal kötendő különbékére.

Ehhez viszont arra volt szükség, hogy még a tél beállta előtt megállítsák a szovjet csapatok előrenyomulását és a téli hónapokban a keleti arcvonalat megszilárdítsák, hogy Magyarország, Csehszlovákia német kézen maradjon. Ezért a náci diktátor igen jelentős katonai erőt csoportosított a német - szovjet arcvonalon. / 1 /

1944 szeptemberében a szovjet hadsereg átlépte a magyar határt és október első napjaiban megkezdte a Magyarország felszabadításáért folytatott hadműveleteit.

A katonai parancsnokság 1944 szeptember 13-án a szovjet csapatok feltartóztatására védelmi vonal kiépítését rendelte el Szentesen.

Ugy látszik azonban a város lakossága tisztában volt a németek és szövetségeseik harci sikereinek kilátástalanságával és így a védelmi vonal építésének vezetésével megbízott katonai parancsnok

október 2-án közölte a város polgármesterével, hogy a lakosság a sáncépítési munkákban feltűnően csekély létszámban vesz részt és ezért haladéktalan intézkedést kér.

A polgármester erre hirdetményt adott ki, melyben felszólította a lakosságot jelenjen meg a beosztás szerint, a távolmaradókat karhatalommal fogja előállítani. A fenyegetésnek volt némi fogantatja, mert még az utolsó napokban helyenként elkészültek a tankcsapdák a város határának néhány pontján. Az utolsó esemény közé tartozott az is, hogy a német hadvezetőség kívánságának megfelelően végrehajtották az 1917 - 1918 években született férfiak, valamint a 16 - 18 éves fiuk besorozását.

Közben 1944 október 6-án olyan hírek keringtek a városban a hadműveleti helyzetről, hogy megváltozott minden, Gyuláról, Békésről és környékéről elmenekültek visszatérhetnek otthonukba. A jól értesültség ellenére ugyanezen a napon, tehát október 6-án az esti órákban szovjet repülőgépek első ízben bombázták Szentest, nyolc-tíz bomba esett a városra, jelentős károkozás nélkül. Éjjél után a bombázás erősödött, minek következtében tíz-tizenkét személy életét vesztette és több lakóház megsérült. / 2 /

" 1944 október 7-én este a szovjet csapatok élei már csak 7 km-nyi távolságra voltak Szentestől DK-re. Még átgördült az utolsó szelvény a tiszai vashidon Csongrád felé, amely 4.19 órakor indult el Szentestől, de nem sokkal később már a várostól ÉNY-ra huzódó vasutvonalon is túl jutottak a szovjet csapatok." / 3 /

Szentes és környékén még nagyobb hitlerista erők voltak, de már másnap délelőtt nagyon sürgőssé vált számukra a menekülés. A német csapatok szokásukhoz híven magyar alakulatokat hagytak hátra visszavonulásuk fedezésére, ezuttal 100 főnyi lovas századot. Október 8-án délelőtt ez az egy századnyi huszár tartotta a frontot. Szentesről Ny-ra és DNy-ra eső Felsőréten még nagyobb német erő tartózkodott, amely azonban gyorsan visszavonult, még mozgókonyhájukat is hátrahagyták úgy, hogy a számukra főzött ebédet már szovjet katonák fogyasztották el.

A német parancsnokság meghagyta, hogy csapataik átvonulása után pontban 13 órakor robbantsák fel a tiszai hidat. Az akció végrehajtására egy zászlós és két katona kapott parancsot. Gyujtásra készen már jó előre elhelyezte a fasiszta parancsnokság a dinamitot a hidaknába. A döntő pillanatban ezt a gyalázatos parancsot a három magyar katona megtagadta. Az ellenállással azonban elkéstek. Dühösen néhány "SS" katona rájuk rontott és közvetlen közélről géppisztoly sorozattal leterítették őket, aztán a vasuti hid is a levegőbe repült. / 3 /

A felszabadító szovjet csapatok a robbanás után nem sokkal később Szentesre érkeztek. Fél három órakor a város főutcáján megjelent az első orosz járőr és nem sok idő múlva két T.34-es harckocsi is, majd DNy. felől a G o v o r u n y e n k ó vezérőrnagy harckocsi hadtestjéhez tartozó egységek nyomultak előre.

A város északi részén, a Nagygörgös és a Borza utca környékén utcai harcok fejlődtek ki.

A szovjet tüzérség a vásárhelyi utról lőtte a várost. Az utolsó lövések október 8-án 15 óra körül estek. A megmaradt huszár század usztatva menekült át a Tiszán, miután a hidat két órával előbb felrobbantották. Nyomukban a szovjet rohamalakulatok is átkeltek. Először egy kicsiny hidfőt foglaltak el, majd három napig tartó nehéz harcokban ezt a kis területet annyira kiszélesítették, hogy nagyobb szovjet katonai egységek is megkezdhatték a Tiszán való átkelést.

Szentes felszabadulása tehát október 8-án történt meg. A szovjet hadijelentés 1944 október 8-ról többek között ezt közölte:

"Magyarország területén csapataink sikeres támadással fejlődtek fel. Az N. egység kötelékei harcolva előrenyomultak és elfoglalták Mezőtur városát és vasuti gócpontot. Szétverték a 21. magyar gyalogezredet. Több mint 1000 katonát és tisztet ejtettünk foglyul ebből az ezredből.

Egy másik körzetben a szovjet gyalogság és harckocsik lendületes előrenyomulással elfoglalták Szentes városát, birtokba vettük Hódmezővásárhely fontos utcsomópontot 30 km-re Szegedtől az egyik legnagyobb magyar várostól ÉK-re. A szovjet csapatok csapásai alatt hátráló ellenség eldobálta fegyverzetét és műszaki felszerelését."

Az akkori magyar sajtó nem is említi meg a fenti nagy fontosságú eseményeket. Szentes város neve még három nap múlva is így jelenik meg:

"A DK - Magyarországra behatolt orosz páncélos és rohamerőknek sikerült a Tisza és a Sebes Körös között további terepet nyerniök. Szeged és Szentés között két helyen átkeltek a Tiszán. /Nemzeti Ujság 1944 október 11. száma./ / 2 /

A közvetlen bevonulás után 1944 október 8-án megjelent a szovjet katonai parancsnokság első felhívása a lakossághoz:

"..... A Vörös Hadsereg nem mint hóditó jött Magyarországra, hanem mint a magyar nép felszabadítója a német fasizmus igája alól"

A felhívás felszólította a lakosságot, hogy gondoskodjon az ipar, kereskedelem, a hatóságok zavartalan működéséről. A szovjet katonai parancsnokság tőle telhetőleg igyekezett minden támogatást megadni ahhoz, hogy az élet ismét meginduljon a városban.

A Szovjetunió fegyveres ereje a fasizmus szétzuzásával lehetővé tette hazánkban, hogy egy új demokratikus forradalom bontakozhasson ki.

2./ A kommunista Párt és a baloldali erők kezdeményező szerepe az élet megindulásáért

"A felszabadulást nyomon követte az ország forradalmi átalakulása. A fináncsőke és a nagybirtokosok hatalma megszűnt, s annak helyét a munkásság és a parasztság hatalma, a munkásság és a parasztság diktatúrája foglalta el." / 4 /

Közvetlen a felszabadulás után a helyi szociáldemokrata pártszervezet baloldali vezetői alig várták a pillanatot, hogy a fasiszta rendszer szétzúzása után magukhoz ragadhassák a kezdeményezést. Már október 9-én Dadi Imre, Erdei Mihály, Mikecz János és még mások, akik az illegális kommunista pártnak is tagja voltak megbeszélésre ültek össze, az elkövetkezendő feladatok elvégzése, végrehajtása érdekében.

Ezekben a napokban Szentesen járt Vas Zoltán is, aki mint instruktor és összekötő nyújtott segítséget a párt szervezéséhez. Így legelőször 1944 október 12-én a volt Gazdasági Egyesület székházában megalakult a Magyar Kommunista Párt szentesi szervezete. A visszaemlékezések szerint az alakuló ülésen a következő elvtársak voltak jelen: Borbás Lajos, Dadi Imre, Erdei Mihály, Halustyik Mihály, id.Karai Lajos, Mikecz János, id.Papp Lajos, Vajda Imre, Vecseri Bálint, az ijabb generáció részéről Gulyás Emil, ifj.Papp Lajos és Szőke Albert.

A pártszervezet első titkára Vecseri Bálint, helyettese pedig Mikecz János lett.

Hat nappal a párt megalakulása után október 18-án megjelent a Magyar Népakarát című helyi lap, melyet Schiffer Armand ujságíró kezdeményezett, s ezt a lapot a kommunista pártszervezet magáénak ismerte el. A lap első számának első oldalán tudatta a lakossággal a kommunista párt megalakulását és társadalmi osztály különbség nélkül mindenkit felhív, hogy iratkozzék be a pártba. / 5 /

A kommunista párt volt az amelyik legelsőnek talpra állt és kezdeményező szerepet vállalt a demokratikus új élet megindításában. Október 9-én és 10-én került sor a háborus nyomok eltakarítására, minek következtében a háborus kép helyébe a békés rend képe lépett, ezen a napon kezdték meg munkájukat dr. Négyesi Imre ny. polgármester vezetésével az itthonmaradt tisztviselők is, a rend fenntartására pedig megalakult a Vörös Örség id. Karai Lajos vezetésével.

Népi demokratikus rendszerünk történetében 1944 december 2-án fontos esemény zajlott le, ugyanis Szegeden megalakult a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front, amely magába tömörítette a baloldali pártok képviselőit.

Tehát Szentesen is lehetőség nyílt arra, hogy a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front szellemében kialakuljon a baloldali pártok együttműködése.

A kommunista párt kezdeményezésére megalakult a Szociáldemokrata Párt szentesi csoportja. 1944 december 6-án már megjelent a helyi Szociáldemokrata Párt Végrehajtó Bizottságának a felhívása, hogy a párt-szervezet újból megkezdte működését, első nagyobb megmozdulását 1945 január 7-én tartotta. A Tóth József színházteremben megrendezett nagygyűlésen Szőke Ferenc elnök bejelentette, hogy "1919 óta ma van az első alkalom, hogy a párt nyíltan ülésezhet." A párt programjának ismertetése után, mely a szocialista társadalom felépítését tűzte ki célul, leszögezték, hogy a párt a többi demokratikus pártokkal összhangban kívánja programját megvalósítani.

Erre különösebben akkor került sor, amikor a két munkáspárt központi vezetősége 1945. februárjában összekötő bizottságot hozott létre a két párt állásfoglalásainak egyeztetésére a felmerülő kérdésekben és a gyakorlati intézkedések végrehajtásában. A két munkáspárt nemcsak központi bizottsági szinten, hanem az alsóbb szervekben is hozott létre összekötő bizottságot. Így a Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt szentesi szervezetének vezetői 1945 február 12-én tartották meg első közös értekezletüket, ahol egységes határozat született a két párt együttműködésére. A két párt egységfrontja Szentesen is megnövelte a munkásosztály bizalmát, saját erejébe vetett hitét, hogy az ujjaépítésben a vezető szerepet betölthesse.

A Független Kisgazda Párt is erre az időre már zászlót bontott a városban. Működésével kapcsolatban megállapítható, hogy a párt mint országos viszonylatban, Szentesen is a különféle paraszti rétegek körében igyekezett tömegbázist szerezni magának. Ebben az igyekezetében időnként tullótt a célon ezt bizonyítja például az is, a szentesi tanyavilágban a parasztság körében úgy igyekezett hivatket toborozni, hogy a munkáspártok ellen vádaskodott.

Erre a kommunista párt képviselője felszólította Fekete Imre kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselőt, hogy söprögessen a maga háza előtt, és "ahelyett, hogy összeférhetetlenséget képzel a pártok között, saját képzelete helyett ügyeljen képviselő társam arra, hogy a tanyavilágban mindenki a pártok békéjén dolgozzon." /A kommu-

nista párti képviselő ezen nyilatkozatát a Magyar Alföld 1945 február 15-i száma közölte. / / 5 /

Ugyancsak az említett lap március 1-i száma jelentette meg Erdei Mihálynak a szentesi szakszervezet titkárának sorait, melyben tiltakozik, hogy a kiskgazdapárt egyik küldötte a Nemzeti Bizottságban a szakszervezetek munkája ellen fordul.

Ezekből a példákból is látható, hogy a kiskgazdapárt már a megalakulástól kezdődően az ellenzék szerepét töltötte be a koalíciós pártok soraiban.

A Szentesi Lap 1945 január 23-án közölte a város lakóival, hogy a Nemzeti Parasztpárt megalakult Szentesen. 1945 január 21-én a volt Kiskgazda Szövetség tagjai Becsei Dezső indítványára a Nemzeti Parasztpártba tömörültek.

Az alakuló gyűlésen a kommunista párt részéről Vecseri Bálint, Mikecz János, Kádár Sándor és Végső Sándor jelentek meg, akik örömuket fejezték ki, hogy a parasztság megértette az idők szavát és megalakított-a saját pártját a Nemzeti Parasztpártot.

A párt Székely Antal elnöklete alatt megkezdte a tagok szervezését és működését a Petőfi utcai székházban.

A Szakszervezetnek nagy multja van Szentesen. Az ellenforradalmi korszak szakszervezetének mozgalma még nincs teljes egészében feldolgozva, ennek feltárása további alapos kutatást igényel. Az eddig feltárt anyag alapján is vitathatatlan, hogy Szentesen a legna-

gyobb sullyal a földmunkás szakszervezet, a Magyar Földmunkások Országos Szövetségének helyi csoportja rendelkezett. Ennek részben az is az oka, hogy Szentesen legnagyobb létszámmal és a legöntudatosabb, politikailag a legfejlettebb réteg a földmunkásság, a kubikosok voltak.

Igy érthető, hogy a felszabadulás után a Magyar Földmunkások Országos Szövetségének helyi csoportja /illetve ahogy később nevezték a FÉKOSZ/ elég korán megtette a lépést az új élet kibontakozására.

A szentesi kommunista pártszervezet három nappal a város felszabadulása után nagy erővel fogott hozzá a szakszervezetek szervezéséhez.

Ennek következtében néhány hét leforgása alatt 1000 főre emelkedett a szentesi földmunkás szakszervezet létszáma.

Ebből a szakszervezetből sok olyan egyének kerültek ki, akik a különböző népi szervezetekben derekasan kivették részüket a proletárdiktatura megszilárdításáért.

A Földmunkás Szövetség kerületi értekezletére Szentesen 1945 március 11-én került sor, amelyen a következő javaslatot fogadták el:

- "1./ A mozgalom decentralizálása, vidékenként földmunkás titkárságok létrehozása.
- 2./ A központnak fizetendő járulék összege csak 30 %.
- 3./ A tagdíj egyenlőre marad 1 P.

4./ Az alapszabályból csak részek hagyandók ki, amelyek az új munkásmozgalom szempontjából kifogásolhatóak.

5./ Amíg az Országos Szövetség központi vezetősége meg nem alakul, Szentes mint ideiglenes központ intézi az ügyeket, egyúttal közvetítő a vidéki szakszervezetek között."

A nagygyűlést ismertető sajtó külön kiemeli az ott elhangzottakból, hogy "teljesen fel kell számolni a múltat. Nem lehetséges az, hogy a földmunkás szakszervezet ne hallassa hangját az ország és saját sorsának intézésében."

Amint már azt említettük a földmunkás szakszervezet a felszabadulás után is a legjelentősebb volt Szentesen. Az összes szakszervezetek taglétszámának a felét tették ki a földmunkások.

A többi szakszervezetek közül az egyik legkorábbi, az Élelmezési Munkások Szakszervezete, már 1944 december 8-án tartott vezetőségi ülésén a molnárok legkisebb munkabérének megállapítását tárgyalta. A Faipari Munkások Szakszervezete pedig december 12-én alakult meg 60 taggal, december 17-én ezt követte a Nyomdászok Szakszervezetének megalakulása.

1945 január 5-én zajlott le a Ruházati Munkások Szakszervezetének alakuló közgyűlése. Az alakuló gyűlésen megjelentek a Magyar Kommunista Párt kiküldöttei, akik méltatták a munkásság szervezetbe tömörülésének fontosságát és jelentőségét.

Szentesen a Szakszervezeti Titkárság 1945 április 18-án kelt jelentése alapján 18 szakszervezetben 3898 szakmunkás tömörült, de

ezzel még nem záródott le a munkásság szerveződése. 1945 április 15-én alakult meg a Csongrád Megyei Orvosok Szakszervezete, majd április 22-én a Mérnökök és Technikusok Szakszervezete és végül 1945 május 29-én a Magántisztviselők és Alkalmazottak is megalakították szakszervezetüket, így a városban 1945 május végére 21 különböző szakszervezetbe csoportosultak a munkások.

Ezek egy 36 tagból álló közös bizottságot hoztak létre, melynek feladata a szakszervezetek közös érdekképviselése lett.

A szakszervezetek tagsága és vezetősége az új demokratikus élet megindításában jelentős szerepet vállalt, mind a politikai, mind gazdasági vonatkozásban. / 5 /

A korabeli jegyzőkönyvek arról tanuskodnak, hogy elég korán már 1944 december 11-én megalakult Szentesen a nőszervezet, a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége helyi csoportja. Az alakuló ülésen, melyen 300 nő vett részt Erdei Mihály a megjelentek üdvözlése után kijelentette, hogy a nőszervezet feladatai közé tartozik egyrészt, hogy akadályozza meg a munkásnőknek a munkaadókkal szembeni kiszolgáltatottságát, másrészt harcoljon a proletárgyerekek jobb életkörülményeinek kialakításáért.

Az MNDSZ újonnan megválasztott elnöke, Pataki Szabó Sándorné válaszában ígéretet tett mindezekre. A Magyar Nők Demokratikus Szövetségének helyi szervezete, hogy mennyire komolyan vette a megalakuláskor kitűzött célfeladatokat, azt bizonyítja a következő hónapok munkája.

Igy például 1945 januárjában az erdőmunkára elvitt szentesi lakosok ellátatlan hozzátartozói részére az MNDSZ a Nemzeti Bizottságtól kérte, hogy annyi segélyt kapjanak, mint a hadbavonultak hozzátartozói, a városi Nemzeti Bizottság a Nemzeti Segély Bizottságon keresztül tett eleget a kérésnek. Így sikerült a nőszervezetnek elérni azt, hogy mintegy 215 család közel 650 fővel, segélyben részesülhetett.

Jelentős intézkedése volt még a nőszövetségnek 1945 március 8-án, amikor 150 budapesti és borsodi nyomorgó gyereket helyezett el a városban.

Ezek és sok más hasonló intézkedések fémjelzik a szentesi MNDSZ munkáját.

A Magyar Kommunista Párt helyi szervezete már a legelső időszakban gondolt arra is, hogy megteremtse az ifjúság szervezetét. Ezért 1944 december 25-re a párt ifjúsági nagygyűlést hirdetett a Tóth József színházterembe.

A helybeli sajtó január 23-án viszont arról számolt be, hogy "Megalakult a Demokratikus Ifjúsági Szövetség." A kommunista ifjúsági szervezet javaslatára 1945 január 21-én vasárnap Szentesen is megalakult a Demokratikus Ifjúsági Szövetség. A nagygyűlésen ifj.Fazekas Antal elnökölt, aki ismertette a jelenlevő ifjúsággal a központi szövetség 12 pontból álló programját. A 12 pont egyhangú elfogadása után került sor a vezetőség megválasztására.

Elnök: dr.Hönig Vilmos, alelnök: ifj.Papp Lakos, titkár: Szőke Albert,

pénztáros: Bakai Lászlóné, pénztári ellenőrök: Buzi Sándor, Babovka József, jegyző: Vass Imre, propaganda vezető: Fazekas Antal, és még 9 tagu választmányi tag került megválasztásra.

Az ifjúsági nagygyűlést dr.Hönig Vilmos, az ujonnan megválasztott elnök beszéde zárta be. / 6 /

Amint látjuk az ifjúsági szervezet is megalakult, melynek tagjai már a kezdet kezdetén és a későbbiek folyamán is becsületesen kivették részüket az új élet építéséből.

Az említett szervezeteken kívül természetesen alakultak, illetve újjáalakultak még mások is, így a különféle iparosok társulatai, az asztalos mesterek szövetkezete, a kereskedő egylet, újra éledt az ipartestület, valamint az Iparos Ifjak Önképzőköre, azonban elmondható, hogy ezeknek a szervezeteknek határozott politikai célkitűzései nem voltak.

Összegezve megállapítható, hogy az új demokratikus életforma kibontakozásáért a Kommunista Párt vezetésével a város haladó gondolkodású baloldali elemei küzdöttek, harcoltak.

II./

A DEMOKRATIKUS NÉPMOZGALOM KIBONTAKOZÁSA

1./ A Nemzeti Bizottság és az első népi forradalmi szervek megalakulása

Az ország felszabadítása megnyitotta az utat a demokratikus átalakulás előtt. Az új élet megindításához hallatlanul súlyos viszonyok között kellett hozzákezdeni. Az ország területén hat hónapon át véres harcok folytak. 1944 október - novemberében hazánk nagyobbik felén még a német hadsereg és a bomladozó magyar katonai egység szivós ellenállást fejtettek ki.

"A nyilas fasiszta uralom hallatlan anyagi és erkölcsi károkat okozott a magyar népnek. A háború anyagi veszteségeiről is csak szerény becslés készült; a közgazdászok számítása szerint a fasizmus háborús kiadásai, a háborús pusztítás és a nemzeti vagyon - Németországba és Ausztriába való kihurcolása - mintegy 22 milliárd 1938. évi értékű pengőre tehető." / 7 /

Ami a vérvesztést, az elpusztult magyarok számát illeti, roppant nehéz megállapítani. Így azután nagyon mérsékeltnek, óvatos becslésnek tekinthető az az 1945 tavaszán, a felszabadulás első heteiben megfogalmazott becslés, amelyben mintegy 500 ezerre teszik a halottak, a háború következtében elpusztultak számát; ehhez még hozzá kell számolnunk a háborús nyomorékok százezreit.

A felszabadult területek bénán, kifosztva állottak. Felrobbantott vagy leszerelt gyárak, óriás kiterjedésű bevetetlen földek,

szétrombolt közlekedés és kifosztott élelmiszer raktárak mindenütt. A termelő munka megszakadt, a régi államgépezet felbomlott, az egymástól elszigetelt falvakban és városokban nem volt semmilyen közigazgatás. A lakosság szervezetlenül, a bűnultság és a rémhirkek hálójában vergődött. / 7 /

" A Tiszántulon és elsősorban a Viharsarokban a népi tömegek már a felszabadulást követő napokban a helyi, népi forradalmi szerveknek változatos formáit hozták létre."

Ezek a népi szervek vették kezükbe az élet irányítását és fogtak hozzá a legégetőbb problémák megoldásához.

Az, hogy a felszabadulás után Tiszántul élen járt a demokratikus fejlődésben, azt viszonylag sok kedvezőbb történeti tényező magyarázza.

Az 1848-as, majd az agrárszocialista mozgalmak hagyományai, az itt élő emberek szívében mélyebb gyökeret vert, mint más vidéken és ez nagyban hozzájárult világnézetük alakulásához.

Amikor a felszabadulás utáni demokratikus népi mozgalmakat vizsgáljuk, ezzel a tiszántuli jellegzetességgel számolnunk kell, de jelentőségét nem szabad eltuloznunk.

Azok a gátak, amelyek a felszabadulás előtt gátolták a demokratikus fejlődést ezek természetesen a Tiszántulon is megvoltak, mint az ország más vidékein. A különbség talán csak abban van, hogy a Tiszántulon és főleg a Viharsarokban, az ellenforradalmi korszak legsötétebb éveiben is szinte mindenütt ténykedtek szilárd meg-

győződésű kommunisták, baloldali csoportok. Ezek a munkásokból, szegény parasztokból, kubikosokból álló kommunisták és baloldali csoportok álltak a spontán kibontakozó népmozgalmak élére. / 8 /

A felszabadított területeken a nép kibontakozó mozgalma megkezdte az új Magyarország alapjainak a lerakását. "Fent is megindult a politikai tevékenység, a demokratikus magyar közélet és államiság megteremtéséért."

A Vörös Hadsereggel együtt vagy utána hazaérkezett Kommunista Párt külföldi bizottságának tagjai, akik megkezdték a demokratikus erők felülről való összefogását. Ezek a kommunisták felvették a kapcsolatot a helyi kommunistákkal és más baloldali erőkkel, ők kezdeményezték a demokratikus nemzeti összefogást.

A Magyar Nemzeti Függetlenségi Fronthoz, amely folytatója volt az 1944 nyarán Budapesten megalakult illegális Magyar Frontnak rövidesen csatlakozott az időközben megalakult Szociáldemokrata Párt, Polgári Demokrata Párt, valamint a szakszervezetek. - Amint már azt említettük 1944 december 2-án Szegeden megalakítottak nyilvánították a Magyar Nemzeti Függetlenségi Frontot. December 3-án a szegedi Nemzeti Színházban az öt demokratikus párt és a szakszervezetek részvételével nagygyűlést tartottak, ahol ismertették a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front politikai programját. - "A program, amelyet a Kommunista Párt dolgozott ki többek között kimondta, hogy a demokratikus átalakulás biztosítására községenként és városonként létre kell hozni a Magyar Függetlenségi Front helyi

szerveit a Nemzeti Bizottságokat." / 8 /

A szegedi dolgozók elfogadták a Magyar Függetlenségi Front politikai programját és megalakították a város Nemzeti Bizottságát.

Debrecen városát 1944 október 20-án szabadította fel a dicsőséges Vörös Hadsereg, már december 5-én itt is megalakult a Nemzeti Bizottság, elnökévé a pártonkívüli Juhász Nagy Sándort választották. A szegedi és a debreceni Nemzeti Bizottság volt a Függetlenségi Front két legfontosabb politikai szerve az új magyar kormány megalakulása előtt. A Függetlenségi Frontot alkotó pártok és szervezetek helyi erőit a Nemzeti Bizottságok fogták össze.

A debreceni Nemzeti Bizottság megalakulása után az események gyors iramba követték egymást. 1944 december 12-én külön vonaton megérkezett Moszkvából Debrecenbe a fegyverszünetet kérő bizottság. Ezen a külön vonaton érkeztek a kommunista vezetők is. Még ezen a napon megkezdődtek a tárgyalások a debreceni politikusokkal, közéleti emberekkel.

Gerő Ernő egy koalíciós összetételű előkészítő bizottság létrehozását javasolta, ennek a bizottságnak volt a feladata megszervezni az Ideiglenes Nemzetgyűlés összehívását.

Az ideiglenes Nemzetgyűlés 1944 december 21-én ült össze Debrecenben, és már másnap december 22-én létrehozta, illetve megalakította az Ideiglenes Nemzeti Kormányt.

A megalakított demokratikus kormány a következő év januárjában a

14./ 1945. számú rendeletében már kötelezővé teszi az ország összes helységeiben a Nemzeti Bizottságok megalakítását.

"A Magyar Kommunista Párt az ideiglenes kormány létrejötte után is nagy figyelmet szentelt a népi forradalmi szervek, elsősorban a Nemzeti Bizottságok szervezésének." / 9 /

Az ideiglenes kormány rendeletét megelőzve a szentesi kommunista pártszervezet kezdeményezésére 1944. december második felében a koalíciós pártok képviselőiből megalakították a Nemzeti Bizottságot.

A Szentes városi Nemzeti Bizottság első ülését 1944 december 26-án tartotta a Kommunista Párt székházában. - A bizottság tagjai teljes létszámmal jelentek meg: Vajda Imre, Vecseri Bálint, Dadi Imre, Józsaai Bálint, Aradi Pál, Szőke Ferenc, Téli Lajos, Ambrus Albert és Erdei Mihály.

A szentesi nemzeti bizottság a Kommunista Párt, a Szociáldemokrata Párt, a Független Kisgazda Párt és a szakszervezetek delegáltjaiból alakult meg, majd hamarosan kiegészült a Nemzeti Parasztpárt küldöttével.

Már a megalakulásánál érdemes felfigyelni arra, hogy az erőviszonyok hogyan alakultak a nemzeti bizottságon belül, amely mintegy biztosítéka volt többmint négyéves igen eredményes munkájának. A megalakult nemzeti bizottságban helyet foglalt három kommunista, két szociáldemokrata, két kisgazda és két szakszervezeti delegált.

A szakszervezeti delegáltak közül az egyik a kommunista, a másik szociáldemokrata volt, így a nemzeti bizottságon belől a baloldali elemek kerültek tulsúlyban.

A nemzeti bizottság első ülésén Vajda Imre elnök vezetésével megtárgyalta a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front 1944 december 31-ére kitűzött nagygyűlés előkészületeit és annak folytatását. Megállapodtak a gyűlésen felszólalók sorrendjében is: A Kommunista Párt részéről Dadi Imre, a Szociáldemokrata Párt részéről Téli Lajos, a Független Kiszгада Párt részéről Jószai Bálint és a szakszervezetek nevében Erdei Mihály tartott program beszédet. / 10 /

Már másnap plakáton hívták fel a város lakosságának a figyelmét a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front december 31-ikei nagygyűlésére.

"F E L H I V Á S !

Szentes város népéhez!

Megalakult a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front és hiv mindenkit, hogy 1944 december 31-én délelőtt fél 10 órakor gyülekezzen a Kossuth téren. Innen kiindulva zárt sorokban a Horthy István, Barta János és Rákóczi Ferenc utcákon át, az Apponyi tér érintésével vissza a Kossuth utcán zenés felvonulás lesz.

Utána a Tóth József színházteremben ünnepélyes nagygyűlést tartunk, amelyen az Ideiglenes Nemzetgyűlés küldöttei fognak felszólalni és beszámolót tartani." / 11 /

2./ A Nemzeti Bizottság hatásköre, politikai ténykedése

A nemzeti bizottságok nagyrésze megalakulása után szükségesnek látta, hogy hatáskörét körvonalazza és azt a lakosság tudomására hozza. A nemzeti bizottságok az adott időszakban természetesen ragadták magukhoz a hatalmat, az államhatalmi funkciók gyakorlását és az Ideiglenes Nemzetgyűlés helyi hatalmi szerveként léptek fel, működésük hatásköre kiterjedt az élet minden területére. A központi kormányzati szervek a nemzeti bizottságnak ezt a hatáskörét is ismerték. Bár 1945 január 4-én megjelent az Ideiglenes Kormány 14/1945. sz. rendelete, amely kimondta, hogy a nemzeti bizottságok politikai szervek, feladatuk az önkormányzati testületek újjászervezése és nem a közigazgatás irányítása. - Ennek ellenére a gyakorlatban a nemzeti bizottságok közigazgatási és államhatalmi hatásköre még sokáig fennállott. / 8 /

Tehát a nemzeti bizottságok államszervi jellege mellett az első pillanattól kezdve jelentkezik a nemzeti bizottságoknak, mint társadalmi szerveknek politikai feladatköre.

A nemzeti bizottságok születésüknek első szakaszától kezdve politikai szervek, s e jellegük később, a fejlődés következő szakaszaiban uralkodóvá válik.

Jogi szempontból a nemzeti bizottság társadalmi szerv. / 12 /

A nemzeti bizottság 1945 január 5-én tartott ülésén Dadi Imre felszólalt tekintettel arra, hogy a nemzeti bizottság olyan ügyeket is tárgyal, ami nem tartozik a nagyközönségre, így a hivatali titoktartás a bizottság tagjaira nézve kötelező.

A nemzeti bizottság ezen az ülésén határozta el, hogy a városháza 47-es számú helységében hetenként kétszer, hétfő és csütörtökön reggel 8 órától délután 2 óráig a lakosság ügyes-bajos dolgainak tájékoztatására hivatalos órákat tart.

A nemzeti bizottság ezen ügykörrel Dadi Imrét bizta meg. / 13 /

Mivel a nemzeti bizottság ülésein bizalmas ügyeket is tárgyalt dr. Aczél Béla bizottsági tag kifogásolta a sajtó képviselőjének az üléseken való jelenlétét, javaslatára a nemzeti bizottság szótöbbséggel, olyan határozatot hozott, hogy a sajtó képviselője az üléseken nem vehet részt, és csak azokat a határozatokat, döntéseket közölheti lapjában, amire az elnökség az engedélyt megadja. / 14 /

A nemzeti bizottság 1945 január 10-i ülésének határozata értelmében a Szabadelvű Demokrata Párt egy képviselőt küldhetett a nemzeti bizottságba és kettőt a városi tanácsba, ugyanakkor átiratot intézett a Kisgazda Szövetséghez, melyben értesítette, ha helyesnek találja a Nemzeti Parasztpárt politikáját úgy bontson zászlót és csatlakozzon a Függetlenségi Fronthoz, mert csak abban az esetben képviselheti magát a nemzeti bizottságban, mivel a nemzeti

bizottság csak a demokratikus szövetkezeti mozgalmakat támogatja. A nemzeti bizottsághoz a Nemzeti Parasztpárt átiratot terjesztett be február 27-én melyben kérte, hozzon a bizottság egy olyan határozatot, melyben kimondja, hogy a külterületi iskolákban és körökben a Függetlenségi Frontba tartozó minden párt és szakszervezet tarthasson összejöveteleket, gyűléseket és mulatságokat. A nemzeti bizottság a kérelmet figyelembe véve a következő határozatot hozta meg: "A külterületi iskolákban és körökben bizottságok létesítendőek, melyben minden párt és szakszervezet képviselve van és a bizottságok kötelesek megegyezni a pártok és szakszervezetek gyűléseinek, egyéb összejöveteleinek időpontjáról, a helységek igénybevétele miatt.

A felmerülő kiadásokat a pártok és a szakszervezetek arányosan kötelesek viselni." / 16 /

Ezekből az intézkedésekből is kitűnik, hogy a nemzeti bizottság mennyire vigyázott a koalíciós pártok együttműködésére, összhangjára a népi demokrácia helyes fejlődésének érdekében.

A nemzeti bizottság sorai még ebben az időben nem egészült ki teljesen, ezért 1945 augusztus 11-én felhívta a demokratikus pártok és szakszervezetek figyelmét arra, hogy jelöljék ki véglegesen a nemzeti bizottságba küldendő két rendes és két póttagot, arra is figyelmeztette a demokratikus pártokat és a szakszervezetet, hogy a nemzeti bizottság ülésein csak az általuk delegált tagok jelenhetnek meg.

A bizottság elnöke azt javasolta, hogy a nemzeti bizottság ülésének időpontját a helybeli ujságban hirdessék meg, amit a bizottság tagjai egyhangulag elfogadtak. / 17 /

A Szociáldemokrata Párt Végrehajtó Bizottsága 1945 december 15-én bejelentette, hogy a nemzeti bizottságba küldött Ambruzs Albert, Téli Lajos rendes tagokat, valamint Boros Imre és Nagy Mihály pótagokat visszahívja. - Helyettük Keresztes N. Pétert, Nagy Mihályt rendes tagokként, Farmasi Imrét és Lénárt Istvánt pótagoknak delegálja. / 18 /

A többi koalíciós pártok, amelyek még nem döntöttek ebben a kérdésben az év végére azok is lefixálták a nemzeti bizottságba küldendő tagok és pótagok névsorát.

A városban nemcsak a nemzeti bizottság alakult meg, hanem más forradalmi népi szervek is létrejöttek, mint például az igazoló bizottságok, a termelési bizottság, az üzemi bizottság, az iskolai felügyelő bizottság stb. Ezeknek a megalakulásáról és működéséről a megfelelő fejezetekben a későbbiek folyamán lesz szó.

III./

A NEMZETI BIZOTTSÁG KÖZREMŰKÖDÉSE AZ ÁLLAMHATALMI SZERVEK LÉTREHOZÁSÁBAN

1./ A város közigazgatásának megszervezése

Hazánkban országszerte így Szentesen is a fasiszta államgépezetet nem a magyar nép döntötte meg, hanem a közelgő Vörös Hadsereg hírére szinte magától omlott össze. A város vezető tisztviselői mind elhagyták helyüket, elmenekültek. Így rövid időre Szentesen mindössze néhány órára interregnum következett be, a szovjet csapatok megérkezése után azonban megtörténtek az első lépések a legfontosabb közigazgatási teendők ellátására.

A város felszabadításának napján 1944 október 8-án a város katonai parancsnokának kérésére dr.Négyesi Imre nyugalmazott polgármester vette kezébe a város ügyeinek az intézését. Dr.Négyesi Imre november 9-én a helyettes polgármesteri teendők ellátásával Molnár Kálmán uradalmi intézőt bizta meg. / 5 /

A polgármester 1944 november 25-én kelt a Propaganda Osztálynak címzett jelentéséből kitűnik, hogy már 1944. november 24-én létrehozott egy Városi Tanácsot, melynek feladata volt a nagyobb fontosságú ügyekben határozatot hozni, a polgármestert az ügyek intézésében támogatni és természetesen bizonyos mértékig felelősséget vállalni a végzett munkáért.

A tanács elnöke dr.Négyesi Imre polgármester. Hivatalból tagjai voltak: Molnár Kálmán polgármester helyettes, Cseuz Béla műszaki tanácsos és Für Géza a közélelmezési hivatal vezetője.

Tagjai voltak még: a Kommunista Párt kiküldöttei, a Kisgazda Szövetség kiküldöttei, a Gazdasági Egyesület küldöttei, az értelmiség kiküldöttei, a Gazdák Szövetségének küldöttei és az egyházak delegáltjai. / 19 /

Miután a várost a vezető tisztviselők elhagyták, így egy új sajátos forradalmi helyzet állt elő: az uralkodó osztály nemhogy nem volt képes már hatalmát fenntartani, hanem nem is kívánta azt tovább fenntartani. Ezzel lehetőségét teremtette meg annak, hogy a város életének irányítását az új demokratikus erők vegyék a kezükbe.

A nemzeti bizottságok hatásköre az első időszakban átfogta az egész államhatalmat és államigazgatást. A nemzeti bizottságok magukat a saját területükön nemcsak kizárólagos jogforrásnak nyilvánították, hanem a hatóságuk alá tartozó területeken az összes ügyek intézését magukhoz ragadták.

Csaknem mindenütt gyakorolták a törvényhatósági bizottságok, képviselőtestületek jogkörét. A nemzeti bizottságok a sajátos módon létrejött magyar állam hatalmi szervei voltak. / 12 /

Erdei Ferenc belügyminiszter a Délmagyarország december 29-i számában arról írt; "Legtöbb helyen nemzeti bizottságok alakultak, és ezek a demokratikus összefogáson alapuló népi politikai szervek megteremtették az önkormányzat képviseleti szerveit, megválasztották a városi és községi igazgatás vezető tisztviselőit. Az új demokratikus kormányzatnak nem lehet más útja az államszervezet és a közigazgatás helyreállítása és kiépítése felé mint, hogy alapul veszi

ezeket a nép önkormányzati szerveket, egységesíti összekapcsolja őket, és általános rendelkezésekkel szabályozza működésüket."

Erdei Ferenc említett felfogásával nincsen egészen összhangban a 14/1945. ME. sz. rendelet, mely a helyi szervek ujjaalakítása tekintetében a kormány első megnyilatkozása. A rendelet ugyanis nagy szerepet szán a nemzeti bizottságoknak a helyi közigazgatási szervek létrehozásában, de éppen ezeknek az életrehívásával akarja megakadályozni a nemzeti bizottságok további igazgatási tevékenységét, és azokat a kezdeményezés, ellenőrzés, politikai - társadalmi tevékenységre akarja szorítani.

Az április 26-án kibocsátott 1030/1945. ME. sz. rendelet a nemzeti bizottságok közigazgatási jogkörét megszüntette, de ezt a rendelkezést nem tartották be.

A nemzeti bizottságok egy ideig a közigazgatási hatalmat nem adták ki a kezükből, hanem továbbra is maguk látták el a törvényhatósági bizottságok és a képviselőtestületek jogkörét. / 12 /

A szentesi nemzeti bizottság maga nem végzett államigazgatási teendőket, de irányító hatalma érvényesült az állami élet területén és emberei mint a nemzeti bizottság képviselői bent voltak mind a törvényhatósági bizottságban, mind a városi képviselőtestületben, ez azt jelentette, hogy befolyást gyakorolt az önkormányzati testületek működésére.

A nemzeti bizottság 1944 december 28-i ülésén Erdei Mihály már a Városi Tanács átalakítását javasolta.

A bizottság akként határozott, hogy az Ipartestület, a Kisgazda Szövetség, valamint a Szabadelvű Demokrata Párt csak akkor kap képviselmet a városi tanácsban, ha a demokratikus időknek megfelelően átalakul. - Az elfogadott határozat értelmében a működő politikai pártok és a szakszervezetek öt-öt képviselmet kapnak a tanácsban. A református és a római katolikus egyházak egy-egy képviselőt küldnek, míg az orvosi és pedagóguskar a szellemi szakszervezeten keresztül kap képviselmet.

Szőke Ferenc indítványa alapján az ülés elfogadta, hogy a nemzeti bizottság tagjai hivatalból tagjai a városi nagytanácsnak. - A város hivatal vezetői, mint szakreferensek vesznek részt az ülésen, valamint a városi ügyész, mint jogi szakreferens, az utóbbi személyek szavazati jog nélkül kapnak képviselmet.

Dadi Imre javaslata folytán a nemzeti bizottság egyhangulag elfogadta, hogy 1945 január 5-én átíratával megkeresi a polgármesteri hivatalt és mellékelni fogja az új városi tanács tagjainak névsorát. A nemzeti bizottság döntése alapján az új városi tanács 1945 januárjában ül össze első ízben. / 20 /

Az elszökött tisztviselők nagyrésze 1945 őszéig nem érkezett vissza a városba. Viszont sokan közülük 1945 első heteiben megkezdték a visszaszivárgást. Erre a veszélyre figyelmeztet a Magyar Alföld február 13-i száma, amikor a következőket írta a "menekültekről" "... most megérkeznek ezek is, mintha mi sem történt volna, s azt szeretnék ismerjük is el, nem tudni miféle érdemeiket, sajnáljuk is

őket és még ráadásul testvéri csókok között visszareméli állásaikat is. Külsőre ők is megtörtek rongyosak, a csomagolás ugyanaz, de az áru hamisítvány . . ." / 21 /

A hazaérkezett tisztviselők egyrésze simán visszatért hivatalába, mintha mi sem történt volna. Az ebből eredő veszélyek kiküszöbölésére a nemzeti bizottság január hónapban közölte a polgármesterrel, hogy a városháza hivatali vezetői között személyi változást kíván eszközölni. Ennek a hatására történt meg, hogy Molnár Kálmán helyett dr.Solti Lászlót nevezték ki, mint főjegyzőt h. polgármesternek. Molnár Kálmánt pedig a közélelmezési hivatal vezetésével bízták meg. / 22/

A nemzeti bizottság február 12-i határozatában kimondta, hogy a polgármester köteles a nemzeti bizottság minden határozatát végrehajtani. Erre azért is volt szükség, mert a polgármester az elmúlt rendszerben működött és annak szellemében eljáró tisztviselő volt.

A városi közigazgatás megindulásának egyik fontos feltétele volt, hogy újra alakuljon és megkezdje működését a korábban is meglévő képviselőtestület.

A városi képviselőtestület 1945 január 10-én tartotta első rendkívüli ülését.

Dr.Négyesi Imre polgármester bejelentette, azért hívta össze az ülést, mert Bán István, Marsi Imre, Huszka Lajos és Bozó Sándor tanácsstagok egy beadványt intéztek hozzá, hogy a városi tanácsot a legrövidebb időn belül hívja össze.

Kérésük indoklására felhozták, hogy a jelenleg működő ideiglenes tanács csak megbízás alapján működik és még mindig nem a népakarat alapján, márpedig ez igen fontos, mivel a tanácsülésen tulnyomóan anyagi ügyek kerülnek megvitatásra, ezért viszont a felelősséget csak a nép akaratán alapuló tanács vállalhatja.

A város polgármestere ezen az ülésen ismertette a nemzeti bizottság január 5-én hozott határozatát, melyben utasítja a polgármesteri hivatalt, hogy a jelenlegi városi tanács, amelynek tagjai nem a demokratikus pártokból tevődik össze, nem képviselheti Szentes város lakosságának ügyét.

A nemzeti bizottság csatolta az átirathoz az új városi képviselőtestület névjegyzékét is, és kérte a polgármestert, hogy a város új képviselőtestületét 1945 január 12-ére hívja össze.

Ezek után a polgármester bejelentette, csak a nemzeti bizottság jogosult az ügyek intézésére, így a maga részéről elismeri a nemzeti bizottság átiratát és javasolja, hogy a tanács önmagát nyilvánítsa feloszlottnak, az új tanács megalakulását pedig elfogadja. / 23 /

1945 január 12-én a feloszlott régi tanács helyébe a nemzeti bizottság javaslatára az új képviselőtestület az alábbiak szerint ült össze:

a Magyar Kommunista Pártból:

Kádár, Sándor, Kovács István,
Nemes János, Vecseri Bálint

a Szociáldemokrata Pártból:

Babovka József, Boros Imre,
Téli Lajos, Ambruzs Albert,
Papp Lajos

a Független Kisgazda Pártból:

Jószai Bálint, Fekete Imre,
Négyesi Imre, Bazsó János

a Szakszervezetek részéről:

ifj. Kürtösi Albert, Kacziba
Sándor, Kocsis Ferenc, Erdei
Mihály és Szőke Ferenc.

Együttal meghagyta a nemzeti bizottság mint korábban azt is, hogy a Kisgazda Szövetség és a Szabadelvű Demokrata Párt, ha a demokratikus időknek megfelelően átalakul, akkor meghatalmazottait beküldheti a városi képviselőtestületbe.

A Szabadelvű Demokrata Párt viszont bejelentette, hogy nem kívánja magát képviseltetni a képviselőtestületben. A koalíciós pártokon és a szakszervezeteken kívül a római katolikus egyház és a református egyház egy-egy képviselőt küldött.

Az újonnan megalakult városi tanácsnak hivatalból tagja lett a polgármester, annak helyettese és a vezető beosztású tisztviselők.

/ 24 /

A közigazgatás átszervezése még ezzel nem zárult le véglegesen. A nemzeti bizottság 1945 február 12-i ülésén foglalkozott a vezető

tisztviselői állások betöltésével és a következő személyeket jelölte:

Főszámvevőnek	dr.Vermes Andrást
Árvaszéki vezető ülnöknek	dr.Aczél Bélát
Közigazgatási jegyzőnek	dr.Kálmán Dezsőt
Közellátási Hiv. vezetőnek	dr.Dombai Jenőt
Városgazdának	Kálmán Pált
Árvaszéki tisztviselőnek	Kalpagos Krizsán Jánost
Számvevőnek	Polánszki Károlyt

Ugyanezen a bizottsági ülésen a multban tanusított reakciós magatartása miatt Mátéffy Dezsőt a Magyar Általános Hitelbank szentesi fiókjának vezetőjét a nemzeti bizottság leváltatta. / 25 /

A városi nemzeti bizottság hatásköre kezdetben nemcsak a város közigazgatási területére korlátozódott, hanem a megye területére is kiterjedt. Így a nemzeti bizottság már 1945 január 7-én tartott ülésén határozatot fogadott el, melynek értelmében három tagu bizottságot nevezett ki, a bizottság tagjai lettek: Ambruzs Albert, Erdei Mihály, és Jósza Bálint, akiket azzal bizott meg a nemzeti bizottság, hogy a vármegyei törvényhatóság összehívását készítsék elő, hogy azután a nemzeti bizottság utasítására az alispán helyettes tudja hívni a törvényhatósági bizottságot. / 26 /

A nemzeti bizottság január 7-én hozott határozatának értelmében a

hónap 25-ik napján úgy döntött, hogy a vármegyei törvényhatóságot fel kell állítani.

A bizottság figyelembe vette az ideiglenes kormány intézkedését, mely szerint a megyei bizottság a régi számnak megközelítőleg egy negyedéből álljon.

A nemzeti bizottság határozatilag mondta ki, hogy a Csongrádvármegyei törvényhatósági bizottságban az egyes városok és községek milyen

számban küldik be képviselőiket;	Szentes:	24,
	Csongrád:	16,
	Kiskundorozsma:	6,
	Kistelek:	6,
	Mindszent:	6,
	Szegvár:	3.... A kisebb

községek egy-egy taggal képviseltetik magukat.

Közben megjelent a kormánynak a 14/1945.ME. sz. rendelete, amelyik rendelet többek között szabályozta az ideiglenes képviselőtestületek összetételét.

Amint már azt korábban láttuk a nemzeti bizottság kezdeményezésére 1945 január 12-én összeült az új városi tanács, a megjelent rendelet értelmében most ismét újra kellett átalakítani, megválasztani. Ennek értelmében a szentesi nemzeti bizottság február 17-én tartott ülésén foglalkozott az ideiglenes képviselőtestület megválasztásával. Az ideiglenes képviselőtestületet a régi létszámmal kellett megválasztani, ezt figyelembe véve a nemzeti bizottság határozatilag

kimondta, hogy minden párt 11 tagot küld be, ez 55 fő, a szakszervezetek 15 tagot, az MNDSZ 5 és a Demokratikus Ifjúsági Szövetség szintén 5 személlyel képviselteti magát, így az ideiglenes képviselőtestületet 80 képviselőből alakították meg.

A nemzeti bizottság ezen az ülésén választotta meg a bizottság titkárát Wellisch György személyében és kimondták, hogy a titkár minden nap 10 órától 12 óráig fogadja a város lakóit, akik ügyes-bajos dolgaikkal a nemzeti bizottsághoz fordulnak.

Az ideiglenes képviselőtestület 1945 február 27-én tartotta alakuló ülését, ahol a város ügyeinek jobb irányítása és ellenőrzése érdekében közfelkiáltással 12 bizottságot alakítottak. / 27 /

A nemzeti bizottság nagyon éberem őrködött a város vezetésének tisztasága felett és a felett, hogy a lakosság ügyeinek intézése az új társadalmi rend szellemében történjék. Ennek érdekében Vecseri Bálint a bizottság március 9-i ülésén azt javasolta a polgármester mellé korábban kirendelt és már visszahívott Huszka Lajos helyett a nemzeti bizottság bizza meg Végső Sándort azzal, hogy a városháza egész közigazgatási rendszerét és hivatalnokainak működését ellenőrizze. A javaslatot helyesléssel fogadták és Végső Sándor még abban a hónapban megkezdte ellenőrző tevékenységét.

Ugyancsak a március 9-i ülésen Kürtösi Károly javaslatára a nemzeti bizottság elfogadta és hozzájárult ahhoz, hogy a gazdasági hivatal élére Pásztor Sándor és a népmozgalmi hivatalhoz Fazekas Albert kerüljön.

1945 tavaszán az 50-71/1945. sz. belügyminiszteri rendelet végérvényesen rögzítette a városi képviselőtestületek összetételét. A rendelet kimondta, hogy a városi képviselőtestületek a demokratikus frontba tömörült pártok delegáltjai alkothatják.

A nemzeti bizottság 1945 április 27-én tartott ülésén a bizottság titkára ismertette az önkormányzati szervek átszervezése tárgyában kiadott rendeletet, melynek értelmében a városi ideiglenes képviselőtestület átalakítása vált szükségessé.

A nemzeti bizottság a kiadott miniszteri rendeletet figyelembe véve a következők szerint állította össze a képviselőtestületet:

A szakszervezetek 19 főt, a Magyar Kommunista Párt, a Szociáldemokrata Párt és a Független Kisgazda Párt 16-16 tagot, a Polgári Demokrata Párt és a Nemzeti Parasztpárt 13-13 személyt küldhettek a megválasztandó városi képviselőtestületbe. / 28 /

A város közigazgatási munkája nem volt zökkenő mentes, annak ellenére, hogy a nemzeti bizottság megbízottat rendelt ki tagjai közül, a városi hivatali apparátus munkájának ellenőrzésére. Az éber ellenőrzés mellett is történtek a tisztviselők részéről mulasztások, hivatali visszaélések.

A nemzeti bizottság május 16-i ülésén foglalkozott a város közigazgatási területén felmerült mulasztásokkal és hibákkal. Hangot adott annak, hogy ezeket a hibákat új közigazgatási tisztviselők betöltésével, új vezetők kinevezésével lehet megváltoztatni és határozottan kijelentette, hogy ezen a téren sürgősen rendet akar teremteni.

Ezért a nemzeti bizottság új polgármester választása mellett döntött, e tisztség betöltésére Vajda Imrét javasolta, akit 1945 május 18-án ebben a beosztásában meg is erősített.

Másrészt a polgármesteri állás betöltése azért is vált szükségessé, mivel dr. Négyesi Imre egészségi állapotára hivatkozva május 18-án kérte lemondását, illetve nyugdíjazását. A nemzeti bizottság helytadott dr. Négyesi kérelmének és jegyzőkönyvileg mondott köszönetet eddigi fáradásos munkájáért. / 29 /

Szentes megyei város tisztújító széke a nemzeti bizottság jelöltjét Vajda Imrét 1945 május 22-én választotta meg a város polgármesterévé.

A nemzeti bizottság 1945 december 15-én tartott ülésén váratlanul megjelent Vajda Imre polgármester és bejelentette, hogy dr. Négyesi Imre nyugalmazott polgármester elhunyt, aki az első világháború után és most a Vörös Hadsereg bevonulásakor a legnehezebb időkben vette át a város közigazgatásának a vezetését.

A nemzeti bizottság az elhalálozott dr. Négyesi Imre tiszteletére felállással adózott. Erdei Imre a bizottság elnöke bejelentette, hogy dr. Négyesit a város saját halottjának tekinti, temetéséről később fog intézkedni.

Az elhunyt polgármesternek a város demokratikus ujjaépítése terén szerzett elévülhetetlen érdemeit a nemzeti bizottság jegyzőkönyvében örökitette meg.

A nemzeti bizottság fentebb tárgyalt munkájából kitűnik, hogy már a

népi demokrácia kezdetén a baloldali erők a kommunisták vezetésével, milyen céltudatos, fontos intézkedéseket tettek a közigazgatás demokratikus átszervezéséért, a népi hatalom megteremtéséért.

Az Igazoló Bizottságok megalakulása és szerepe a város közigazgatásának megtisztításában

Az 1945-ös év közigazgatási munkájának áttekintése után feltétlenül említést kell tennünk egy fontos népi szerv, az Igazoló Bizottságok ténykedéséről, amely szerv azért keletkezett, hogy a közigazgatást megtisztítsa az oda nem való reakciós személyektől. Az ideiglenes kormány hivatalba lépését követő néhány napon belül az országgyűlés által elfogadott programnak megfelelően kibocsátotta a közalkalmazottak igazolásáról szóló 15/1945. ME. sz. rendeletet, amelyet január 19-én csakhamar követte a 77/1945. ME. sz. rendelet.

A rendeletek azzal a helyes célkitűzéssel indultak, hogy alkalmazásuk folytán csak olyan emberek kerüljenek az államapparátusba, akik alkalmasak arra, hogy az új társadalmi rendszerben közszolgálatot teljesítsenek.

A rendeletek azonban számos olyan rést hagytak, amely lehetővé tette a nem kívánatos elemek további működését. Így például a rendeletek nem körvonalazták pontosan azoknak a cselekedeteknek a körét, amit az igazolásoknál figyelembe kellett venni.

A rendeletekkel a nemzeti bizottságok nem voltak megelégedve, mert nem tartották alkalmasnak arra, hogy segítségükkel megtisztíthassák a közigazgatást az oda nem való rakciós egyénektől.

A rendeletek szerint az Igazoló Bizottságot a Magyar Függetlenségi Front öt politikai pártjának kinevezett képviselőiből, két behívott tagból, az illető munkahely képviselőjéből és egy jogász szakértőből kellett összeállítani. / 12 /

Szentesen az alábbi szervezetek jelöltek az Igazoló Bizottságba január 15-re: a Magyar Kommunista Párt, Szociáldemokrata Párt, Független Kisgazdapárt, Szabadelvű Demokrata Párt, Szakszervezetek Titkársága és a Közalkalmazottak Szakszervezete külön is.

Az igazoló bizottság megalakulására január 18-án került sor. Három bizottság alakult ekkor, melynek tagjai a következő egyének lettek:

	<u>1.</u>	<u>2.</u>	<u>3.</u>
MKP	Végső Sándor	Tirpák Mihály	Szabó István
SzDP	Szóke Ferenc	Solti László	Boros Imre
Szaksz.	Pólya Lajos	Gyenes Péter	Török János
FKP	Kiss P. Sándor	Aradi Pál	Négyesi Imre
SzaDP	Krausz György	Gellért Sándor	Dömsödi Ferenc

Megválasztottak még ezenkívül pártonként két-két póttagot is.

Amint már azt említettük a kiadott rendelkezések sajnos sok kibuvót

és lehetőséget adtak arra, hogy egyes reakciós egyének továbbra is közszolgálatban maradjanak. A szentesi Magyar Alföld c. lap 1945 márciusi száma aggódva írja, hogy "Széles mentőakció bontakozott ki a jó pajtások és érdektársak tisztára mosására." A cikk a továbbiakban méltatja az igazoló bizottságok munkájának fontosságát, és felhívja a lazaságok veszélyére a figyelmet. Ezek a lazaságok után szükségessé vált az a törekvés, hogy az igazolási rendeletet szigorítani kell. A debreceni és a szegedi nemzeti bizottság olyan értelemben egészítette ki a rendeleteket, hogy kimondta: olyan elemeket, akiket magatartásuk miatt nem kell ugyan népbíróság elé utalni, de a demokratikus közigazgatásban nem kívánatosak "nem igazoltak" nyilvánítják. / 5 /

Szentesen sem teljes mértékben biztosították az igazoló bizottságok azt, hogy eltávolítják az oda nem való elemeket. Ezért vált szükségessé, hogy a kommunista párt a közigazgatás ellenőrzésére kirendelje az egyik munkatársát a városházára. Továbbá ez indította a Szellemi Munkások Szakszervezetét, hogy felülvizsgálja a városi tisztviselőket, és egy felülvizsgáló bizottságot hozzanak létre 1945 márciusában.

1945 március 4-én a szentesi igazoló bizottságok kérték a nemzeti bizottságot, hogy a szegedi nemzeti bizottsághoz hasonlóan a szentesi is hozzon határozatot az igazolási eljárás módosításáról. Erre a szentesi nemzeti bizottság március 5-i ülésén önhatármulag módosította a kormány igazoltatási rendeletének végrehajtását.

Látta, hogy a rendelet alapján folyó eljárás komolytalan, ezért az eljárást megszigorította. Megvonta a bevont jogi képviselőtől és a hivatali kiküldöttől a szavazati jogot, határozatában pedig kimondta, hogy minden eljárást felülvizsgálhat. / 31 /

Március 16-i ülésén pedig a bizottság elnökének a javaslatára az igazolási eljárással kapcsolatban a következő határozatot hozta: "Az igazoló bizottságok utasítandók miszerint a határozatnak az igazolási eljárásán átesett személy részére való kiadásával egyidejűleg közölgék vele azt, hogy állását mindazideig nem foglalhatja el, amíg a nemzeti bizottság a határozatot felül nem vizsgálta. Valamennyi közhivatal egyszersmind határozattal értesítendő, hogy azon tisztviselők, akik az igazolási eljárásán még keresztül nem estek, a hivatalba be nem járhatnak, hogy munkahelyüket el nem foglalhatják, de még beszélgetés céljából sem tartózkodhatnak ott. A nemzeti bizottsághoz ugyanis sok bejelentés érkezett, mely szerint a még le nem igazolt tisztviselők bejárnak a hivatalba. Az előbb hozott határozat végrehajtásáért a hivatalok vezetői személyükben felelősek."

A kormány leiratában kérte a nemzeti bizottságot határozatának visszavonására, erre az a következő szövegű feliratot intézte Miklós Béla vezérezredeshez, az ideiglenes kormány elnökéhez:

"Válaszolva a f. hó 5-én kelt miniszterelnöki átiratára, melyben a szegedi nemzeti bizottság által hozott módosító határozatot jogtalanak jelenti ki, s annak visszavonását rendeli el. Ezen miniszter-

elnöki rendelkezést a szentesi nemzeti bizottság is tudomásul veszi, azonban kéri a miniszterelnök urat, hogy vegye alapos átvizsgálás alá a 15/1945. ME. számú rendeletet főként ennek a 19 §-ában foglaltakat, mely valójában hiányos. Ezen oknál fogva Szeged, Szentes és egyéb vidéki városok nemzeti bizottságainak módosító határozatai teljesen reálisak, és a tárgyalásokkal foglalkozó igazoló bizottságok azt szükségesnek tartják.

A nemzeti bizottságok és az igazoló bizottságok a Függetlenségi Frontban tömörített pártok küldöttei. Éppen úgy, mint a Nemzetgyűlés volt annak idején. Az megválasztotta az Ideiglenes Nemzeti Kormányt, mely a nemzetgyűlési képviselő testületnek tett fogadalmat.

A nemzeti bizottságok, melyek jórészt a nemzetgyűlési képviselők-ből állnak, nem jogtalanul hozták az említett módosításokat...."

/ 19 /

A válaszból kitűnik, hogy a miniszterelnök a szegedi nemzeti bizottságtól is követelte az igazoló eljárások megszigorítására tett módosítás visszavonását nemcsak a szentesitől.

Bár a város nemzeti bizottsága ezzel a balos állásfoglalásával túllépte azt a hatáskört, amit az ideiglenes kormány kiszabott, az állásfoglalása viszont az adott helyzetben indokolt volt.

A nemzeti bizottság továbbra is éber figyelemmel kísérte az igazoló bizottságok munkáját. Április 10-én a belügyminiszterhez fordult azért, hogy az igazoló eljárásokat a kormány még jobban szigorítsa

meg, még az se lehessen köztisztviselő, aki közismerten reakciós, ha nem is követett el olyan bűncselekményt, amelyért népbiróság elé kellene állítani.

Végső Sándor a június 5-i ülésen azt javasolta a nemzeti bizottságnak, hogy a közalkalmazottak igazolását 1945 június 15-én zárják le, aki ez időpontig nem nyújtotta be nyilatkozatát sem az igazoló bizottság elnökének, sem az illetékes hivatal vezetőjének azt a közalkalmazottat ne igazolják le. / 32 /

Az igazoló eljárást a nemzeti bizottság nemcsak a tisztviselőkre akarta kiterjeszteni, hanem a törvényhatósági és a városi képviselő-testület tagjaira is azért, hogy ezekbe a testületekbe ne férközhessenek be olyan egyének, akik nem odavalók multbeli magatartásuk miatt.

1945 június 18-án kelt határozatával megkereste a város polgármesterét és Csongrádvármegye alispánját, hogy haladéktalanul gondoskodjék az önkormányzati testületi tagok igazolási eljárásának lefolytatásáról.

Július 5-én újból sürgette a törvényhatósági tagok igazolását. Tudomásunk szerint erre nem került sor, mivel dr. Ózes Imre tiszti főügyész szakvéleménye szerint az érintett rendeletek az önkormányzati testületek igazolására nem tartalmazzak szabályokat. / 19 /

Az igazoló bizottságok munkája sem ment zavartalanul simán, ugyanis egyes tagjai a bizottsági üléseken nem jelentek meg minden esetben.

Ezért Boros Imre december 5-én arra kérte a Nemzeti bizottságot, lépjen érintkezésbe az igazoló bizottságokkal és utasítsa azokat a tagjait, akik eddig nem jelentek meg pontosan a bizottsági üléseken, a jövőben pontosan jelenjenek meg. Ez azért is volt szükséges, hogy az egyes személyek igazolásánál a két bizottság /nemzeti biz./ egyhangulag tudjanak dönteni, ismerjék egymás állásfoglalását az egyes ügyekben. /33/

A felsoroltak azt bizonyítják, a nemzeti bizottság mindent elkövetett annak érdekében, hogy a reakciós tisztviselőktől megtisztítsa a közigazgatást, ezáltal mindjobban megszilárdítsa a kibontakozó népi hatalmat.

2./ Az új demokratikus rendőrség felállítása, a közbiztonság megszilárdítása

" A felszabadító szovjet hadsereg a harcok során megsemmisítette, vagy visszavonulásra készítette a magyar állam fegyveres erőszakszerveit, a hadsereget, csendőrséget, rendőrséget. " / 8 /

A felszabadult helységek az első napokban fegyveres karhatalom nélkül állottak. Az új demokratikus rend védelme megkövetelte a nép demokrácia karhatalmának a felállítását.

Olyan karhatalomra volt szükség amelyik jellegében, személyi összetételében is különbözik a régitől.

Ezt az új fegyveres karhatalmat a baloldali erők szervezkedésével a demokratikus népmozgalom kibontakozásával párhuzamosan kellett létrehozni. A helyi fegyveres alakulatok megszervezéséhez / polgárőrség, népőrség stb. / a nemzeti bizottságok fogtak hozzá.

Az ideiglenes kormány az új belügyminisztérium megalakulása után azonnal hozzáfogott a demokratikus rendőrség felállításához. A háborús viszonyok miatt ez a munka csak nagyon lassan haladt, hosszú hónapokat vett igénybe.

A rendőrség megszervezéséről szóló 13/1945 sz. kormányrendelet is csak 1945 májusában az ország teljes felszabadulása után jelent meg. / 12 /

A nemzeti bizottságok nagyérdeme, hogy az átmeneti időszakban bátran kezdeményeztek és a legmegbízhatóbb munkásokból, parasztokból megteremtették a helyi fegyveres karhatalmat.

Szentesen közvetlen a felszabadulás utáni napon október 9-én a közbiztonság megszilárdítására a polgármester aláírásával a következő "Hirdetmény" jelent meg:

... "Felhívom a város közönségét, hogy a fosztogatással hagyjon fel, mert akit rajta kapok, a háborús viszonyoknak megfelelő szigorú büntetésben részesül, esetleg halállal bünhődik.

Figyelmeztetem mindazokat, akiknél jogtalanul szerzett /lopott/ dolgok vannak haladéktalanul szolgáltatassa be a közgyűlési terembe,

mert annak elmulasztása esetén a legszigorubb büntetést vonja maga után."

Szentesen a szovjet hadsereg bevonulása után a rend fenntartására már október 12-én megalakult a Vörös Őrség 35-40 fővel, id.Karai Lajos parancsnok vezetésével.

Később a polgármester Cegléd város rendőrkapitányának 1945 január 3-án kelt leveléből kitűnik, hogy a Vörös Őrség megalakulása után nemsokára 160 fővel felállították a rendőrséget, természetesen a Vörös Őrség tagjainak a beolvasztásával, az új demokratikus rendőrség rendőrőrszemélyzeti parancsnokának id.Karai Lajost nevezték ki.

A közbiztonság érdekében a 160 rendőrből 70-en az oroszok által elfoglalt raktárakat őrizték, a többi pedig egy-egy szovjet katona kíséretében járőr szolgálatot teljesített.

A rendőrök igen szerény fizetését a város biztosította. A kapitányság vezetésével ifj.Lakos József volt detektivet bízták meg. / 34 /

A politikai rendészetet a rendőrség egy külön osztálya látta el, természetesen a koalíciós pártok javaslataira, illetve utasítására. Ebből kifolyólag a rendőrség illetékes osztályának feladata volt az itthon maradt, vagy időközben hazatért reakciók letartóztatása.

Ifj.Lakos rendőrkapitány 1945 januárjában közölte a nemzeti bizottsággal, hogy Pataki Lajos volt tüzoltó parancsnokot, dr.Pataki Tamás volt főjegyzőt és Kovács József vasutast fasiszta magatartása

miatt a rendőrség letartóztatta, de Gilicze Sándorné nyilas zászlóanyát öreg korára való tekintettel csak rendőri felügyelet alá helyezték. / 35 /

A kapitányság vezetője a nemzeti bizottság február 22-i ülésén ismertette a politikai internáltak névsorát, a nemzeti bizottság négy egyén szabadlábba helyezése mellett foglalt állást és 21 internált további fogvatartását javasolta.

Ezen a napon tért haza Puskás János volt detektív is, akit a rendőrség őrizetbe vett, mivel ellene népellenes cselekedet alapos gyanuja állott fenn. / 36 /

A nemzeti bizottság ifj.Lakos József rendőrkapitány hivatali működését bizonyos mértékig kifogásolta, talán azért, mert a múltban mint detektív teljesített szolgálatot és ez arra készítette, hogy a kapitány mellé 1945 január 11-ével kinevezze Kovács István szentesi lakost, mint társkapitányt.

Az új demokratikus rendőrség egyes tagjai id.Karai Lajos rendőrszemélyzeti parancsnok aláírásával egy beadvánnyal folyamodtak a nemzeti bizottsághoz és kérték, hogy az vonja vissza azt a határozatát, melyben a volt államrendőrség tagjait felvette az új rendőrség sorába.

A két különböző rendőrök között ugyanis nem volt meg az egyetértés, a régi rendőrség tagjai lenézték az új rendőröket. Id.Karai rendőrszemélyzeti parancsnok beadványában előadta, hogy az új államrendőrség legénysége a legkritikusabb helyzetben vette át a város

közbiztonságának védelmét, amikor a régi rendőri állomány csaknem teljesen elmenekült, és ennek a nehéz feladatnak százszázalékig megfelelt az új karhatalom.

A nemzeti bizottságnak ez az intézkedése nem a legszerencsésebb volt, hisz ez az ellentétek kiéleződéséhez vezetett, amit a későbbiek folyamán csak radikális eszközökkel tudtak megoldani.

Amint már azt a rendőrség megalakulásánál is említettük a fizetést a város biztosította, nagyon szerény keretek között. - Az új rendőrök 1945 februárjában fizetés emelési kérelemmel fordultak a nemzeti bizottsághoz. A bizottság határozatában helytadott a kérelemnek és kimondta, hogy február 1-től a rendőrlegénység alapfizetése havi 300 P-re emelendő fel, az egyéb járulékok maradnak a régiben.

/ 37 /

Az ország felszabadításának napján április 4-én ülést tartott a nemzeti bizottság és az új belügyminiszteri rendelet alapján a rendőrség átszervezését tárgyalta meg. A rendelete alapján a nemzeti bizottság átiratával megkereste a város polgármesterét és kérte, hogy az 1945 április 6-i képviselőtestületi közgyűlés elé terjesszen be egy olyan javaslatot, hogy a városi képviselőtestület alakítson egy bizottságot a belügyminiszteri rendelet végrehajtására.

A város képviselőtestülete határozatában kimondta, hogy a képviselői tagsági joggal felruházott összes pártok és testületek egy-egy tagot delegáljanak a rendőrség újjászervezésére megalakuló bizottságba.

Az eddigiekből is látható, Szentesen a közbiztonságot, a rendet az ujonnan szervezett rendőrség helyreállította, de ami a rendőrség vezetését illette azon a téren még nem volt rend. / 38 /

Nem volt véletlen intézkedése a nemzeti bizottságnak, hogy ifj.Lakos József mellé Kovács Istvánt kinevezte társkapitánnyá, és id.Karai Lajost rendőrőrszemélyzeti parancsnoknak.

1945 április 18-án tárgyalta meg a nemzeti bizottság a rendőrség átszervezésére kiküldött képviselőtestületi bizottság jelentését és ifj.Lakos József rendőrkapitány eddigi ténykedését.

Heves vita után a nemzeti bizottság akként határozott, hogy a város képviselőtestülete intézzen feliratot a belügyminiszterhez ifj.Lakos József rendőrkapitány áthelyezése tárgyában, mivel ifj.Lakos a főispán útján maga is kérte elhelyezését, egyben javasolta a rendőrkapitányi állást Nagy István szentesi lakossal töltsék be.

A nemzeti bizottság úgy döntött, hogy mindaddig míg a rendőrkapitányi állás kérdése véglegesen meg nem oldódik, a leváltott Kovács István helyett ideiglenesen behelyezi Nagy Istvánt, azzal a megbízással, hogy a rendőrkapitányi tisztséget ifj.Lakos Józseffel együttesen gyakorolják. / 39 /

Ifj.Lakos József rendőrkapitány ellen már korábban feljelentés érkezett a budapesti politikai rendőrségre. A nemzeti Bizottság 1945 április 25-én tartott ülésén megjelent Tömpe András rendőrfőtanácsos a BM. kiküldötte és ismertette ebben az ügyben lefolytatott nyomozás

eredményét, melynek során megállapították, hogy ifj. Lakos mint volt detektív a mult rendszerben erőssen exponálta magát és reakciós tevékenységét még most is folytatta, fedezte a mult rendszer bűnöseit és szabotálta a demokratikus rendőrség munkáját, ezért a szentesi kapitányság vezetőjét a budapesti politikai rendőrség őrizetbe vette.

Tömpe András rendőrfőtanácsos egyben felhívta a nemzeti bizottság figyelmét arra, hogy az országnak ez a része elmaradt a reakció elleni harcban és kérte a nemzeti bizottságot, hogy hasson oda, akik fasiszta érzelmüknél fogva az ország pusztulásáért felelősek, azokat szigoruan vonják felelősségre. / 40 /

A nemzeti bizottság a Nemzeti Függetlenségi Frontba tömörült politikai pártok együttes részvételével megtartott pártközi értekezleten, hivatkozva a nemzeti kormány 1700/1945. ME. sz. rendelet 7.§. /1/ és /2/ bekezdésében, valamint a 11.§./1/ bekezdésében foglaltakra Szentesen megyei város rendőrkapitányává Nagy István szentesi lakost a kommunista párt tagját nevezte ki.

A pártközi értekezlet a városi kapitányság politikai osztályának vezetőjéül Láng Béla szentesi lakost, a kommunista párt tagját, fogalmazói állások betöltésére: Tarján Géza és Kalpagos János szentesi lakosokat, rendőrfelügyelői állás betöltésére: Turi N. Bálint szentesi lakost, kezelői állások betöltésére: Böszörményi Sándor, Rédei Jolán, Pólya Béláné, Cserhalmi Mihály és Mulat Mihály szentesi lakosokat, altiszti állások kinevezésére: Gera Mihály és

Mihály Imre szentesi lakosokat ajánlotta. / 41 /

1945 májusára az új rendőrség szervezése befejeződött, személyi állományának összetétele kialakult, legfőljebb csak kisebb változások történtek, mint például: 1945 május 16-án id.Karai Lajos rendőrszemélyzeti parancsnok leszerelt. A nemzeti bizottság helyébe Dékány Gyula szentesi lakost javasolta, akit ebben a beosztásában ki is neveztek. / 29 /

A későbbiek folyamán is a nemzeti bizottság figyelemmel kísérte a rendőrség személyi állományának alakulását. Mikecz János a július 10-i ülésen kifogásolta, hogy a rendőrség ujjaszervezése során, olyan egyének is kerültek a kötelékébe, akik oda illetéktelenek. Javasolta a rendőrség személyi, káderpolitikáját tartsa szemmel a nemzeti bizottság, amennyiben szükségesnek mutatkozik egyes kérdések elintézése, úgy írjon fel a belügyminiszterhez. / 42 /

Egy társadalmi rendszer életében nagyon fontos, hogy kinek a kezében van a fegyveres karhatalom. A proletár államnak is a legelső feladata volt, megteremtse saját megbízható fegyveres testületét hatalmának megszilárdítására.

A szentesi nemzeti bizottság is igen nagy súlyt fektetett éppen a kibontakozó népi hatalom érdekében a rendőrség megszervezésére, személyi állományának az alakulására, hisz nem lehetett számára közömbös, hogy az új társadalmi rendszerrel szemben, milyen érzelmi emberek teljesítenek szolgálatot a város demokratikus rendőrségében.

3./ Küzdelem a szigorú népbiráskodásért

A népellenes és háborús bűnösök felelősségre vonása a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front programjának egyik pontja volt.

A felszabadult országrész helységeiben azonban csakhamar kiderült, hogy régi horthysta birói szervek e feladat végrehajtására teljesen alkalmatlanok. A nemzeti bizottságok a kommunisták javaslatára népbiróságok felállítását kezdeményezték. Szegeden a kommunista párt már december 10-én sürgette a népbiróság felállítását. Az első időkben ez a lépés különösen a fővárosban járt jelentős eredményekkel. Az ideiglenes kormány ezt a kezdeményezést támogatta és január 23-án a kormány elfogadta a népbiráskodásról szóló 81/1945. sz. rendeletet, s ez február 5-én a kihirdetés napján életbe lépett. Az első lépések sikerei után a népbiróságok tevékenységét kidarc fenyegette, mert a Független Kisgazdapárt és a Polgári Demokrata Párt által a népbiróságokba delegált személyek a szigorú felelősségre vonást gátolták, sokszor a nevetséges enyhe ítéleteket a jobboldal kezében lévő Igazságügyi Minisztérium is támogatta. Joggal állapította meg már 1945 tavaszán a SZABAD NÉP, hogy a népbiráskodás Budapesten a kezdetben lendületes volt, de azután "megrekedt a paragrafusok között."

A KIS UJSÁG is kénytelen volt megállapítani, hogy a budapesti népbiróságokon bár már 3 ezer ügyiratot iktattak, 1945 április 15-ig

csak száz ítéletet hoztak és ezekből még egy sem jogerős.

A kommunisták és a nemzeti bizottságok fellépése arra késztette az ideiglenes kormányt, hogy a népbiráskodásról szóló rendeletet 1945 április 27-én néhány szigorító rendszabállyal kiegészítse /pl. kiszélesítették a háborus bűnösök kategóriáját./ A népbirósági rendelet megszigorítása azonban nem jelentette a végrehajtás szigorát is.

A SZABAD NÉP 1945 júniusában újra kénytelen volt feltenni a kérdést; mi az oka annak, hogy eddig még egyetlen nyilas vezető ügyét sem tárgyalták.

A háborus bűnösök iratainak a feldolgozása feltűnően lassan haladt előre. Az ítéletek enyhességét mutatja az is, hogy a népbiróságoknak 150 esetben lett volna joga kiróni kényszermunkát, ezzel a jogával azonban csak hét alkalommal élt.

A népbiróságok felállítása és rendes működése körül még hosszú néhez harcok folytak. A reakciós elemek szívesen küzdöttek és sok esetben még belülről is igyekeztek bomlasztani a népbiróságokat.

A haladó erők és a reakciósok között a népbiráskodás kérdésében kiéleződött a harc. Elsőnek a budapesti nemzeti bizottság követelte a népbirósági eljárások körüli huzavona megszüntetését, az ítéletek megszigorítását és a vádlottakkal szimpatizáló főleg kiscgazda és polgári demokrata párti népbirák visszahívását.

"A vidéki nemzeti bizottságok közül a szegedi nemzeti bizottság öntevékenyen intézkedett a n é p b i r ó á s g felállításáról.

Kijelölte a népbiróságokba küldendő személyeket, gondoskodott a szakbírák és népügyészek kiválasztásáról." / 8 /

A Magyar Kommunista Párt szentesi szervezete 1945 augusztusában foglalkozott a népbíráskodás kérdésével és előterjesztést tett a nemzeti bizottságnak NÉPBIRÓSÁGI TANÁCS felállítása iránt.

A nemzeti bizottság 1945 augusztus 14-i ülésén állást foglalt a szegedi népbiróság szentesi tárgyalásai ellen, hogy azok minden esetben túlságosan enyhe ítéletet hoznak, s ezzel a reakciónak adnak tápot és a szentesi reakciókat szolgálják.

Dr. Kovács Kálmán államtitkárral, a népbiróságok szakreferensével folytatott legutóbbi megbeszélés alapján Szentes önálló n é p - b i r ó s á g felállítását határozta el. A nemzeti bizottság ezen irányu kérelmét felterjesztette az Igazságügyi Minisztériumhoz.

Ezen túlmenően a bizottság felhívást intézett a pártokhoz és a szakszervezetekhez is, hogy jelöljék ki a népbirósági tanácsba küldendő tagokat és póttagokat.

Szentesen sok háborus bűnös ügyét tárgyalta a népbiróság, tehát jogosan kérte, hogy egész megyére szóló érvénnyel önálló népügyészséget kapjon. / 19 /

Bár nem tartozik a népbiróság sem a városi közigazgatás körébe, de még is itt kell említést tenni, mint igazságügyi szervnek a bíróságnak a munkájáról.

A Szentesen székelő járásbiróság 1944 október 13-án kezdte meg működését, az nap már büntető tárgyalást is tartottak, amelyen az

ügyészi teendőket dr. Miklós Sándor helybeli ügyvéd látta el. A járásbiróság forgalma egyébként lassan indult meg. Az iktatókönyvek tanulsága szerint 1944 októberétől 1945 január 2-ig polgári peres ügyben egy beadvány sem érkezett, telekkönyvi ügyben pedig az első beadványt 1945 január 18-án iktatták. / 5 /

4./ A nemzeti bizottság harca a fasiszta reakció ellen

Hazánknak a Szovjetunió által történő felszabadítása mellett a kommunista párt harca volt az alapvető tényezője annak, hogy demokratikus rendszer jöhessen létre az országban. A kommunisták harca tette lehetővé a proletárdiktatura kivívását, a szocializmus építésének megkezdését. Ennek a harcnak a kimenetelétől függött az ország további sorsa.

A kérdés az volt: sikerül-e a kommunistáknak az ezer nehézséget és akadályt leküzdeniök, az alapvető gazdasági és társadalmi változást végrehajtani, képesek-e a dolgozó magyar népet mozgósítani saját felemelkedéséért, vagy a nyugati imperialisták által támogatott reakciós erők bizonyulnak erősebbnek.

A harc első szakaszában kiemelkedő szerepük volt a nemzeti bizottságoknak azért, hogy a hatalom a nép kezébe kerüljön. A népi szervezeteknek és a nemzeti bizottságoknak szinte elsődleges feladata volt

küzdeni a mult káros maradványai ellen, hazánkban a reakció sajnos nagyon mély gyökeret eresztett.

A budapesti nemzeti bizottság első intézkedései között hirdette meg a fasizmus elleni harcot, felhívással fordult az ország nemzeti bizottságaihoz, hogy drákói szigorral küzdjenek a reakció ellen.

1945 nyarán új szakasz kezdődik a magyar népi demokrácia történetében.

Az ország teljes felszabadítása után új feladatok megoldásai kerültek előtérbe, s fokozatosan megváltoztak azok a nemzetközi és belpolitikai viszonyok is, amelyek között megindult a népi demokratikus átalakulás.

A Szovjetunió és az imperialista hatalmak közti ellentétek fokozatos kiéleződése új helyzetet teremtett a belső osztályharc számára. Ez a fordulat reményekkel töltötte el a régi rend híveit. A Függetlenségi Fronton belől ellentét alakult ki a nyugat barát jobbszárny szembe került a kommunista párt által vezetett baloldallal.

Az első hónapok aléltsága után a nagybirtokosok, a nagytőkések a Horthy Magyarország hívei erőteljes szervezkedésbe kezdtek, s csakhamar kiderült, hogy az országban még jelentős befolyással bírnak. Ezek az elemek a koalíció jobbszárnyán álló Független Kisgazda Párt-ra támaszkodhattak, amely a régi kis és középparasztok s a városi polgárok bizalmát bírta, építhették a Szociáldemokrata Párt és a

Nemzeti Paraszt Párt jobboldali erőire is. Ennek következtében 1945 nyarán kiéleződött az osztályharc. Az osztályok és pártharcok alakulása természetesen kihatott a nemzeti bizottságokra, azoknak belső küzdemeire. / 8 /

A baloldali és a jobboldali erők küzdelme a népi demokrácia történetének ebben a szakaszában Szentesen is erősen kidomborodott. A városban itt is elkezdtek a régi rend hívei mozgolódni, szervezkedni.

dr. Aczél Béla 1945 áprilisában azt indítványozta a nemzeti bizottságnak, mondja ki határozatilag, hogy Szentesen az ugynevezett "négus társaság" tagjai népellenes és háborus bűnösök, továbbá hasson oda, hogy azokat a személyeket, akik a társaság tagjai voltak a rendőrség azonnal vegye őrizetbe és az eljárást indítsák meg ellenük.

A nemzeti bizottság a négus társaság tagjain kívül a volt Baross Szövetség egynéhány tagjára is felhívta a rendőrség figyelmét. / 40 /

A reakciónak a melegágya a Kisgazdapárt volt, innen intézte támadásait a proletárdiktatura vívmányai ellen. A párt szentesi szervezetének az elnökét, Fekete Imrét is letartóztatta a rendőrség ellenséges magatartása miatt.

A nemzeti bizottság 1945 április 27-én tartott ülésén Mikecz János foglalkozott Fekete Imre politikai magatartásával. Mikecz felszólította a jelenlevő pártok delegáltjait, hogy a pártok az idők szellemének megfelelően szerveződjenek át, a demokráciának megfelelő politikát folytassanak és a jövőben ilyen felforgató tevékenység

mint a kisgazdapárt részéről történt, ne forduljon elő. / 28 /

Ezzel ez az ellentét a jobb és a baloldali erők között nemhogy nem záródott le, hanem a következő években még jobban kiéleződött .

IV./

A NEMZETI BIZOTTSÁG SZEREPE A NÉPGAZDASÁG HELYREÁLLÍTÁSÁBAN

ÉS A LAKOSSÁG ELLÁTÁSÁBAN

1./ A mezőgazdasági munka beindítása

Az ipari városokban a termelés megindításában nem volt jelentős szerepük a nemzeti bizottságoknak. A gazdasági életet itt az üzemi bizottságok és az állami szervek irányították.

Vidéki városokban és falun más volt a helyzet, itt jobban a kommunista pártszervezetekre és a nemzeti bizottságokra hárultak a gazdasági feladatok is. Az első és legsürgősebb teendők a mezőgazdasági munkák elkezdése volt.

Mozgósítani kellett a meglévő igaerőt, a megmaradt traktorokat számbavették, kijavították, a vetőmag ellátást megszervezték. Biztosítani kellett, hogy a katasztrófális közellátási helyzetben jutott országban egy talpalatnyi föld se maradjon bevetetlenül. Gondoskodni kellett az ellátatlan lakosság élelmezéséről, a főváros és az ipari gócpontok megsegítéséről.

Ezt a munkát végrehajtani és eredményt elérni csak a legszélesebb néprétegek bevonásával volt lehetséges. / 8 /

A gazdasági élet problémáinak megoldása különösen nehéz feladatok elé állították az új hatalom képviselőit, azért is mert a lakosság széles rétegei ezen keresztül mérik le, hogy mit is ér egy politikai rendszer. Ezért a nemzeti bizottság a koalíciós pártok, különösen a kommunista párt vezetősége a város közigazgatási vezetőivel közösen mindent megtettek, hogy a rossz gazdasági helyzeten, amit a több éves háború okozott urrá legyenek.

Szentes elsősorban mezőgazdasági jellegű település lévén és különösen szembeszökőek a háború okozta mezőgazdasági károk.

Elsősorban ezek közül legfontosabb, hogy a háborús események miatt a buza vetésterülete Szentesen az előző 1943/1944 évinek mindössze 55 %-a volt. Kiesést jelentett és sürgős tenni valókat igényelt az a tény is, hogy november hónap utolsó napjaiban még 2000 kh különféle termés nem volt betakarítva.

Az állatállományban is jelentős károsodás állt fenn: a lovak jelentős százalékát igénybe vették a németek, a megmaradt igavonó

állatok a rendes állomány kb. harmadrészét tették ki. Ez a körülmény nagyban megnehezítette az elmaradt munkák elvégzését.

A terület mezőgazdasági irányító szerve a Duna-Tisza közti Mezőgazdasági Kamara 1944 novemberében ujjaéledt és felszólította a felszabadított városokat, falvakat, hogy szolgáltatassanak neki adatokat, mennyi az elvetett gabonaterület rendelkezésre áll-e elegendő vetőmag és igaerő.

A képviselőtestület 1945 február 16-i ülésén megtárgyalta a város mezőgazdasági helyzetét. A polgármester ismertette, hogy a korábban 22 - 24 ezer kataszteriholdon termelt buza helyett csak 4 - 5 ezer kataszteriholdon vetettek el búzát, ami nagyon nagy kiesést jelent. Felszólította a jelenlevőket, hogy pártállásra való tekintet nélkül fogjanak össze a megműveletlen földterület bemunkálására.

Mikecz János bejelentette, pártja a kommunista párt már foglalkozott a bevetetlen földek megművelésének problémájával és a párt egy akciót indított: "harc a vetésért" ehhez kérte a többi demokratikus pártok támogatását.

Továbbá azt kérte ennek érdekében, hamarosan jöjjön össze egy értekezlet, ahol a pártok küldöttei, a vármegye és a város vezetői megbeszélnek, tervet készítenek, hogy a lehetőség szerint egy talpalatnyi föld se maradjon megműveletlenül.

Fekete Imre tanácsstag azt kérte a meglévő fogatokat ne vegyék úgy igénybe közmunkára, hogy az igaerők és az emberek a mezőgazdaságban tudjanak dolgozni, majd sürgette a város vezetősége járjon el a

szovjet parancsnokságnál a traktorok üzembehelyezéséhez szükséges üzemanyag ügyében. / 43 /

A háboru pusztítása miatt az ország lakóit éhinség fenyegette, a fiatal demokráciának kellett felkutatni, s részben pótolni az elinduláshoz legszükségesebb eszközöket, hogy a termelés megindulhasson. A termelés szervezésének megindításához a közigazgatásban nem állt külön apparátus rendelkezésére erre a célra. A politikai szükségszerűség tehát olyan népi bizottság életre hívását indokolta, melyben maguk az érdekelt termelők vesznek részt, és saját jól felismert érdekükből is mindent elkövetnek, hogy a termelés elinduljon és az ország népe a nélkülözhetetlen élelmiszerhez hozzájusson.

A földművelésügyi miniszter 1945 tavaszán a 22.500/1945. FM. és a 22.681/1945. FM. sz. rendeletekkel elrendelte a Termelési Bizottságok felállítását.

A termelési bizottságokat természetesen be kellett építeni a demokratikus államszervezetbe, hiszen állami feladatokat láttak el. Így kerültek szoros kapcsolatban a nemzeti bizottságokkal. Összetételük nagyon hasonlított a nemzeti bizottságokéhoz, mert részt vett bennük a négy demokratikus párt helyi szervezetének egy-egy küldötte, a FÉKOSZ, az UFOSZ, a Parasztszövetség egy-egy küldötte, továbbá a község vagy város gazdasági előljárója.

A nemzeti bizottságokkal való szoros kapcsolatot a nemzeti bizottság egy-egy küldöttje valósította meg. / 12 /

A termelési bizottságokat az alföldi falvakban és városokban a kommunisták kezdeményezésére alakították meg, amelyek a szegény paraszt-ság megsegítésének az ügyét, a mezőgazdasági munkák megszervezését irányították.

A szentesi nemzeti bizottság 1945 január 6-án megtartott ülésén Vajda Imre elnök bejelentette, hogy a közeledő mezőgazdasági munkálatok miatt igen sürgős a mezőgazdasági bizottság felállítása. Kimondta, hogy minden párt és szakszervezet 4-4 tagot küldjön be a mezőgazdasági bizottságba, és a bizottság f. hó 10-én de. 9 órakor üljön össze megalakulásra. A bizottság elnökéül Jósza Bálintot választotta meg, aki ennek a tisztségnek a viselését elvállalta, és megbízást kapott arra, hogy válasszon magának két előadót és a megválasztandó személyekről tegyen jelentést a nemzeti bizottságnak. / 19 /

Február 17-én pedig megválasztották Wellisch György személyében a mezőgazdasági bizottság titkárát. A két bizottság /nemzeti, termelési/ elrendelték, hogy minden tulajdonos, bérlő, vagy feles gondoskodjon a legsürgősebben a mezőgazdasági munkák megkezdéséről. Amennyiben a földműveléssel kapcsolatban nehézségei lennének, köteles a parlagon maradó földet bérbeadni. A mezőgazdasági munkák végzésével kapcsolatos problémákat a termelési bizottsághoz kellett bejelenteni.

A város közellátása megkövetelte, hogy akik erre hivatottak mindent elkövessenek a mezőgazdasági munkák sikeres végzése érdekében.

A nemzeti bizottság február 17-i ülésén Aradi Pál javaslatát fogadta el, és értesítette a közmunka hivatal vezetőjét, hogy a sürgős tavaszi munkák végzése miatt traktort csak akkor hívjanak be közmunkára, ha arra nagyon nagy szükség van.

Aradi egy korábbi bizottsági ülésen pedig azt javasolta, hogy a városban található marhabőröket igénybe kell venni, mert a cséplésnél feltétlenül szükség lesz gépszijakra. A nemzeti bizottság erre értesítette a polgármestert, hogy tegye meg a szükséges intézkedést a marhabőrök beszerzésére, és a bőrök feldolgozására vegye igénybe a városi, sőt ha kell a környékbeli falvak timárjait is.

Az ifjúsági szervezet is megértette az idők szavát és az ifjak derekasan kivették részüket a mezőgazdasági munkákból.

A MADISZ szentesi szervezet 1945 júniusában nagyarányú versenytervezetet készített az aratás sikeres végrehajtására. Gulyás Emil a szervezet titkára 1945 június 26-án ismertette a nemzeti bizottsággal ezt a tervezetet, melynek értelmében más munkakörben dolgozókat is bekapcsoltak ebben a munkába.

A nemzeti bizottság minden erkölcsi és hatósági támogatást biztosított a munkához. Utasította a hivatalok vezetőit, hogy azok a tisztviselők, akik a hivatali munkában nélkülözhetők, azokat állítsák be aratni. Az aratás sikeres elvégzése érdekében 1945 július 1-én a Függetlenségi Front "aratási nagygyűlést" tartott. / 44 /

A mezőgazdasági munka beindítása, megszervezése igen sok nehézségbe ütközött, sajnos ezt a nehéz helyzetet még más okok is súlyosbították.

Arról értesülünk, hogy a Termelési Bizottság /mezőgazdasági/ elnöke, Bozó Sándor július 4-én átiratot intézett a nemzeti bizottsághoz, melyben tájékoztatta, hogy nagyon sok hazatérő földtulajdonos támadást intéz azok ellen a kishaszonbérlők ellen, akik a minisztériumi rendelet alapján munkálják a földet, s amiből 10-15 %-ot adnak le a tulajdonosnak.

Ezek az emberek a termelési bizottságot állandóan zaklatják, csakugy mint a Gazdasági Felügyelőséget, különböző paragrafusok, rendelkezések felhasználásával. Ez erősen a termelés rovására megy, mert a termelési bizottság, valamint a gazdasági hivatal hivatalos idejének 1/3 részét ezeknek az egyéneknek az ügyintézésével tölti el.

A termelési bizottság elnöke kérte a nemzeti bizottságot, hogy "vizsgálja felül ezt a kérdést és védje meg a föld megmunkálói a menekültekkel szemben, egyszer és mindenkorra." / 19 /

Augusztus 29-én a nemzeti bizottság felszólította a termelési bizottságot, hogy azokat a földingatlanokat, amelynek telekkönyvi tulajdonosa nincs itthon írja össze és jelentse a polgármesternek, az elhagyott javak kormánybizottságához való bejelentés végett, hogy az a termelési bizottságot bizza meg ezen ingatlanok kezelésével.

Egyben intézkedett, hogy a hazatért földtulajdonosok ne zaklathassák a földjeiket művelő kishaszonbérleket. /45 /

A mezőgazdasági termelés eredményesebbé tétele érdekében a nemzeti bizottság korábban, július 4-én akként határozott, hogy megbizza a

termelési bizottságot egy jutalmazási tervezet kidolgozásával. A nemzeti bizottság elgondolása szerint azokat a munkásokat, gazdálkodókat kell jutalomba részesíteni, akik az adott körülményekhez képest a normálisnál nagyobb értékű munkateljesítést mutatnak fel. "A tervezet kidolgozásánál figyelemmel kell lenni arra, hogy ne azok részesüljenek előnybe, akik a szerencse folytán gazdasági felszerelésüket és igaerőiket meg tudták menteni, hanem azok, akik ilyenek hiányában is eredményt értek el."

A nemzeti bizottságnak ezzel az volt a célja, hogy az újjáépítést elősegítse, ezért kérte a termelési bizottságot a tervezet minél alaposabb kidolgozására és arra, hogy ez a sajtón keresztül a köztudatba bekerüljön. / 19 /

A nemzeti bizottság nemcsak a mezőgazdasági munkák beindításáról, végzéséről gondoskodott, hanem a mezőgazdasági munkások /napszámosságok, volt cselédek/ munkabérének a végzett munka arányában történő kifizetéséről is. Ennek érdekében létrehozta a Munkabíráskodási Bizottságot. 1945 május 18-i ülésén pedig a következőket javasolta: "a munkabíráskodás addig is, míg kormányrendelettel nem nyer szabályozást szerveztessék át."

A nemzeti bizottság úgy döntött, hogy megbizsa a Földmunkások Szakszervezetét, a Gazdasági Egyesületet és a már működő Munkabíráskodási Bizottságot, hogy dolgozzanak ki a polgármesterrel karöltve egy megfelelő munkabér tervezetet. / 46 /

A munkabíráskodási bizottság működése a hozzáfűzött reményt bevál-

totta, ezt bizonyítja az is, hogy a bizottság átiratot intézett a nemzeti bizottsághoz és közölte, hogy az elmenekült ifj. Tóth Gergely munkásainak a bérét nem tudja kifizetni, mert a birtoknak nincs gondnoka. A nemzeti bizottság akként határozott, hogy a munkabíráskodási bizottság lépjen érintkezésbe a termelési bizottsággal és az igazolt munkabérek a birtok befolyt jövedelméből fizessék ki. / 47 /

A termelési bizottság a saját hatáskörén belül egy fontos szervet hozott létre, az Egyeztető Bizottságot, amelynek a feladata a bérlők és a tulajdonosok között felmerült vitás kérdések rendezése volt. A nemzeti bizottság ezt a bizottságot június 13-án átszervezte, tagjai a következő személyek lettek: Józai Bálint, Márton János, Nemes János, Sipos Mihály és Gombási István szentesi lakosok. / 48 /

A földművelésügyi miniszter a mezőgazdasági termelés anyagi finanszírozására a 21.956/1945. számú rendeletével megalakította a Mezőgazdasági Termelési Hiteligényeket Elbíráló Bizottságot, oly módon, hogy a nemzeti bizottságoknak ide egy tagot kellett delegálni.

A termelési anyagi biztosítása 1945 októberében sürgősen megkövetelte Szentesen ennek a bizottságnak a megalakítását, amelyben a nemzeti bizottságot maga az elnök, Erdei Mihály képviselte. / 49 /

Végül, de nem utolsó sorban szólnunk kell a város állatorvosi ellátásának a helyzetéről.

Az állatorvosok becsületes, lelkiismeretes gyógyító munkája most óriási jelentőséggel bírt, hiszen nem mindegy volt, hogy a megmaradt csekély létszámú állatállományt /főleg az igavonó állatokat / megbetegedés esetén van-e aki gyógyítsa és, hogy azokat milyen módon gyógykezelik.

A vármegye alispánja 1945 áprilisában átiratban kérte a nemzeti bizottságot a városi állatorvosi állások betöltésének jóváhagyására. A nemzeti bizottság az ügy fontosságát figyelembe véve egyhangúlag hozzájárult, hogy a törvényhatósági állatorvosi állást dr.Papp Györggyel és a városi állást dr.Fekete Jánossal töltsék be. / 39 /

A háboru a város mezőgazdaságának jelentős károkat okozott. A nemzeti bizottságnak nagy munkát kellett azért kifejteni, hogy a helyzeten urrá legyen. A termelés beindítása, megszervezése komoly feladat elé állította a város vezetőit és a nemzeti bizottságot, ezt a feladatot csak a széles néprétegek bevonásával, a kommunisták által vezetett baloldali erők támogatásával tudta megoldani.

2./ A gazdasági élet megszervezése

A fasiszta és a reakciós maradványok elleni harc, a közigazgatás helyreállítása és demokratizálása mellett a nemzeti bizottságoknak hatalmas erőfeszítéseket kellett tenni a gazdasági élet talpraállításáért.

A fasiszta rombolás által tönkretett termelő apparátust sürgősen helyre kellett állítani.

A nemzeti bizottságok tevékenysége nagymértékben hozzájárult az ujjaépítés hatalmas feladatainak a megoldásához.

A kommunista párt nagyra értékelte a nemzeti bizottságok szerepét a gazdasági élet helyreállításában, és az ujjaépítés során is nagy jelentőséget tulajdonított a nemzeti bizottságoknak.

a./ Törekvés a város pénzügyi helyzetének rendbehozatalára

A pénzügyi élettel kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy a városban lévő pénzügyintézetekben elég korán megindult az élet.

Legelsőként a Nemzeti Hitelintézet RT. szentesi fiókja, amelynek vezetője 1944 december 2-án jelentette a polgármesternek, hogy november 7-én megkezdtek működésüket. Mint a jelentés írja "az üzleti élet megindult, régi ügyfeleink felkeresnek és iparkodunk a lehetőségekhez képest a város közönségét kiszolgálni."

Majd később 1945 januárjában a Szentesi Takarékszövetkezet és februárjában a Hitelbank fiókja is megkezdte működését.

Az 1944 október 8-án felszabadult Szentese nehéz anyagi gondokkal küszködött, a város pénztára ugyyszólván teljesen üres volt. A szovjet csapatok bevonulása előtt menekülő dr.K.Nagy Sándor volt polgármester utasítására két tisztviselő 300.000 pengő készpénzt,

300-400 ezer pengő értékű betétkönyvet, és még más egyéb értékben kb. 900 ezer, 1 millió értéket vittek el magukkal.

A város a megrendült anyagi helyzetét egyébként úgy próbálta némileg helyrehozni, hogy az elveszett pénzek pótlására pótdósszázalékot állapított meg, így a város kasszájába 700 ezer pengő került vissza.

Ami az adóbevételek felhasználását illeti a pénzügyi igazgatóság tiltakozása ellenére a város az adóbevételekből az államot illető részt visszatartotta, tekintettel arra, hogy olyan rendkívüli és jelentős kiadásokat kellett fedezni /különböző járulékok, nyugdíjak, kórház támogatása, közmunkák költsége stb./ melyek egyébként nem a várost terheltek volna. / 50 /

A nehéz anyagi helyzet indokoltta tette, hogy a polgármester 1945 májusában 345.000 P. kölcsönt vegyen fel a Nemzeti Hitelintézet RT.-től, a képviselőtestület felhatalmazta a város vezetőjét, ha a helyzet úgy kívánja még 100.000 P.-t vegyen fel. / 51 /

A nemzeti bizottság a súlyos anyagi gondokkal vergődő város pénzügyi helyzetének a rendbehozatalára 1945 májusában, a város pénzügyintézeteiben lévő pénzkészletek megállapítása céljából néhány órára zárolta a pénzt.

Igy megállapítható volt, hogy 1,432.000 P. volt a szentesi pénzügyintézetek pénztáraiban.

A továbbiakban a nemzeti bizottság utasította a Takarékpénztárat, hogy pénztárában 380.000 P.-t, a Nemzeti Hitelintézet RT. fiókját,

hogy 60.000 P.-t és az Általános Hitelbank fiókját, hogy szintén 60.000 P.-t tartalékoljon a gazdasági élet zavartalanságának a biztosítására. / 52 /

Majd intézkedett dr.Kanász N.Sándor volt polgármester ingatlanával kapcsolatosan, és úgy határozott, hogy az elkobzott földjét, ingatlanainak megváltási árát tartalékolni kell az általa elvitt értékek fedezésére. / 40 /

b./ A közmunka bevezetése

A nemzeti bizottságok sokat tettek a közmunkák szervezése terén is. A romok eltakarítását az utak, a vasuti pályatestek helyreállítását, falun és vidéki városokban a terménybetakarítását, a megrongált gyárak, üzemek, középületek rendbehozatalát ez a szerv irányította. Számos nemzeti bizottság a közmunkák elvégzése érdekében un. Munkaügyi Albizottságot állított fel. Sok helyen a kormány közmunka rendeletének a megjelenés előtt kidolgozta a közmunkák rendszerét.

"Figyelemre méltó, hogy a nemzeti bizottságok a közmunkák megszervezésénél is igyekeztek érvényre juttatni a szociális igazság elvét, és a gazdagok, módosabbak megadóztatásából teremtték elő a pénzalapot, amelyből a közmunkában dolgozó szegényembereket fizették." / 8 /

Szentesen a közmunkák vonalán az elsődleges feladatot a tiszai vashíd helyreállítása jelentette, amelyet a visszavonuló német fasiszták robbantottak fel.

A polgármester 1944 október 31-i hirdetménye közölte a város lakosságával, hogy a hid javítására tíz napon keresztül 3 ezer emberre és négyszáz igás fogatra van szükség, ezért elrendelte, hogy korra való tekintet nélkül egy napi étellel ellátva jelentkezzenek minél többen.

Később annak ellenére, hogy a munka haladt a polgármester kérte a szovjet városparancsnokot, hogy a hidépítésnél és karbantartásnál a nagyszámu hozzá nem értő helyett inkább kevesebb, de szakmunkást /kubikost/ foglalkoztassanak. Így az eredmény is nagyobb lesz és a városnak is kevesebbet kell napszámbérre kifizetni.

A közmunkák végzését mindig voltak, akik gátolták, ezt bizonyítja a Közmunka Hivatal vezetőjének 1945 februárjában a nemzeti bizottsághoz intézett átirata, melyben értesítette, hogy a rendőrség erélytelen magatartása miatt sokan szabotálják a közmunkát.

A nemzeti bizottság értesítette a rendőrkapitányt, amennyiben a rendőrség nem lép fel kellő eréllyel, úgy ez ügyben panaszt tesz a Belügy Minisztériumnak. Dr. Aczél Béla azt indítványozta, hogy a rendőrség minden nap adja át a közmunka hivatalnak a hazatértek névjegyzékét és elsősorban ezeket a személyeket vegyék igénybe közmunkára. / 16 /

A kisgazdapárt átiratot intézett 1945 februárjában a nemzeti bizott-

sághoz, melyben kérte, hogy a közmunkára igénybe vett kiscigizók fogatai is részesüljenek 20, vagy 25 P. fuvardíj megtérítésben.

A bizottság a javaslatot elfogadva kérte a közmunka hivatalát, ellenőrizze, hogy a fogatok a közmunkát teherbírásuknak megfelelően lássák el, továbbá felhívta a közmunka hivatal vezetőjének a figyelmét arra, amennyiben a fuvarozásra igénybe vett cigizőknek adótartozásuk van a fuvardíjtérítést ezen adótartozásba számítsák be. / 27 /

A közmunkák körüli szabotázsok odavezettek, hogy a városi képviselőtestület annak felülvizsgálására és szabályozására egy bizottságot hozott létre. Ez a bizottság megvizsgálta a közmunkák helyzetét és a város közmunka hivatalának a vezetőjével egyetértésben a nemzeti bizottság intézkedését kérte egy munkásszázad azonnali felállítására.

A nemzeti bizottság április 25-én hozott határozatában elrendelte a munkásszázad azonnali felállítását, a közmunka szabályozására kiküldött bizottság által elkészített tervezet alapján.

A közmunkák végzése továbbra is még sok problémát okozott. A munkásszázad felállítása nem ment könnyen, ezért a nemzeti bizottság június 26-án ismét utasította a közmunka hivatal vezetőjét arra, hogy a rendőrséggel karöltve haladéktalanul állítsák fel a munkásszázadot.

E munka végzése alól a deportálásból és a hadifogságból hazatértek is csak 30 napi felmentést kaptak, július 19-én pedig a nemzeti bizottság felhívta a közmunka hivatal figyelmét, hogy csak az aratás cséplési munkában elfoglaltakat ne hívják be közmunkára. / 42 /

c./ A lakosság közellátásának biztosítása

A közellátás biztosítása a felszabadulás utáni első időkben országosan is komoly gondot okozott. Majdnem minden helységben a lakosság egy része, főleg a nem mezőgazdasággal foglalkozók, az új gazdák, akiknek nem voltak tartalékaik, a szegény emberek ellátatlanok voltak.

Ezeknek az ellátásáról gondoskodni kellett, itt is mulhatatlanul szükséges volt a nemzeti bizottságok határozott intézkedéseire.

Az ellátatlanokról való gondoskodás 1945 folyamán végig kísérte a nemzeti bizottságok tevékenységét.

A nincstelen lakosság ellátása a szentesi nemzeti bizottságot és a város vezetőit elég nehéz feladatok megoldása elé állította.

A városi tanács 1945 február 16-án tartott ülésén dr. Négyesi Imre polgármester ismertette, hogy milyen tragikus helyzetbe került a lakosság gabona ellátása. Elmondta, hogy "amikor a város vezetését átvette a köz és magán raktárakban lévő búzát osztott mindenkinek, aki jelentkezett, részint hitelre, részint ledolgozásra, vagy készpénz ellenében."

A cél az volt, hogy mentül több család legyen gabonával ellátva, így több mint 3 ezer mázsa került kiosztásra. A polgármester a tanácsnak bejelentette, hogy a város élelmezési nehézségek előtt áll. A közellátási helyzetet súlyosbította még az, hogy a szántóföldek megmunkálása is vontatottabban haladt. / 43 /

A város élelmezése szempontjából nagy jelentőségű volt a Hangya Szövetkezet üzeleinek, valamint a baromfi keltető korai üzembe helyezése.

A Szentesi Lap 1945 február 14-i száma arról tájékoztatta a város lakóit, hogy "január 11-én megkezdte munkáját a szentesi olajmalmom." Az olajmalmot ebből az alkalomból meglátogatta Vajda Imre polgármester és az ünnepélyes üzembehelyezés alkalmával Erdei Mihály a nemzeti bizottság elnöke amondott rövid kis ünnepi beszédet.

Ennek az üzemnek a beindítása a város közellátása szempontjából nagy jelentőségű volt, mert a fogytán lévő kevés zsiradékot az emberek növényi eredetű olajjal tudták pótolni. / 53 /

Egyes üzemek tulajdonosai, vagy éppen vezetői a lehetőséget kihasználták és saját egyéni érdekeiket helyezték előtérbe, s ezáltal nehezítették az amugy is rossz helyzetben lévő lakosság közellátását. A nemzeti bizottság február 17-i ülésén Erdei Mihály ismertette, hogy egyes gőzmalmoknál visszaélések történnek az őrléssel kapcsolatos faszolgáltatásokkal és az őrlési díjakkal.

A nemzeti bizottság kérte a közellátási hivatalt az ügy kivizsgálására és felhívta a hivatal vezetőjének a figyelmét, hogy figyelmeztesse a malmosokat, ha visszaéléseket követnek el a jövőben szigorúan meglesznek büntetve érte. / 27 /

A közlelmezési hivatal vezetője, Für Géza az ügy kivizsgálása után a malmok részére a következő rendeletet adta ki:

"Tudomására jutott a város vezetőségének, hogy egyes malmok jóval

nagyobb vámot szednek, mint ami meg van engedve, amivel árdrágítást követnek el. Felhívja a város a malmosokat a rendelet pontos betartására, mert amennyiben az ellenőrzés során megállapítást nyer a visszaélés, úgy azok ellen az orosz katonai parancsnokságnál jelentés lesz téve."

Elrendelte továbbá a közlélelmezési hivatal a malmosok részére, hogy az öröltető nevééről, lakásáról, az örlemény mennyiségéről és a beszédett összegről részletes kimutatást kötelesek felfektetni, vezetni és azt minden hó elseje és tizenhatodika között ellenőrzés végett be kell adni a közlélelmezési hivatalhoz. Végül pedig utasította a malmosokat, hogy a vámtételeket a malomban függesszék ki.

/ 24 /

Április 23-án a nemzeti bizottság ismét kérte a közellátási hivatal vezetőjét, hogy Rostás József bevonásával indítson vizsgálatot Bán István gabonakereskedő ellen, különös tekintettel az április 15-ike után befolyt gabonaárakra vonatkozóan és azért, hogy az olajosmagvak után beszédett 15 kgolaj valóban a közellátás céljára lett-e fordítva. / 40 /

Közellátás területén érdemes megemlíteni azt a tényt bár Szentes lakossága is komoly nehézségekkel küszködött, de mégis hathatós segítséget nyújtott Budapest éhező lakossága számára.

A nemzeti bizottság a pártok és a tömegszervezetek 1945 március 7-én adták ki közös kiáltványukat, az éhező főváros megsegítése érdekében.

A felszólításnak meg is lett a foganatja két héttel később a polgármester már azt jelentette Vas Zoltánnak, Budapest közellátási kormánybiztosának, hogy március 16-ig a szentesi Nemzeti Segély három teherautóval és tíz vagonnal összesen 130 tonna élelmiszert indított utba Budapestre.

A további jóindulatu összefogás odavezetett, hogy április 18-án a város szállítás céljára a vasuttól újabb öt vagon igényelt. / 5 /
Ebben az időben a lakosság ellátása nem kis mértékben függött a beszolgáltatás megszervezésétől.

Mikecz János a nemzeti bizottság augusztus 29-i ülésén felszólalásában arról beszélt, hogy "az ujjaépítésnek és a demokrácia megerősítésének egyetemes szempontjai megkövetelik a terménybeszolgáltatás zavartalanságának a biztosítását. - Évégett szükséges lenne, hogy valamennyi termelőt elszámoltatásra kötelezzenek. A közélelmezési hivatalt úgy segítsék, hogy a város különböző pontjain kirendeltségeket állítsanak fel, ahol egyben az őrlési tanusítványokat is kiállítanak.

A malom tulajdonosok visszaéléseinek leküzdésére malom ellenőri intézményt kell újból felállítani."

A nemzeti bizottság akként határozott, megkeresi a polgármester az iránt, hogy a közellátási hivatal vezetőjével szervezze meg a termelők elszámoltatását, s azt, hogy a kirendeltségek őrlési tanusítványokat is állítsanak ki, végül tegyen lépéseket a malom ellenőri hivatal felállítása iránt. / 45 /

A város közellátását nemcsak az egyes malmosok visszaélései tették súlyossá, hanem a feketézők hada is. Mikecz János az augusztus 24-én tartott nemzeti bizottsági ülésen kifogásolta, a hatóságok nem lépnek fel kellő eréllyel a feketézőkkel szemben. A nemzeti bizottság látva a súlyos helyzetet felszólította a rendőrkapitányt, hogy a legradikálisabban járjon el a feketézőkkel szemben. / 54 /

A hatóságok intézkedései ellenére a feketézés csaknem szűnt meg. 1945 novemberében a város közellátása megint katasztrófális helyzetbe került. A feketézés elburjánzása miatt tekintélyes számú családnak nem volt biztosítva sem a kenyér, sem a zsir ellátása, ugyanakkor egyes személyek 70 mázsa lisztet rejtegettek. Ezek az egyének kihasználva a súlyos élelmezési zavarokat, tisztességtelen módon busás jövedelemre tettek szert.

Ennek a tarthatatlan helyzetnek a megszüntetésére a város képviselőtestülete, a koalíciós pártok tagjaiból, a szakszervezetek képviselőiből, valamint a Paraszt Szövetség bevonásával "Közellátási Bizottságot" alakítottak, és annak elnökéül a Polgári Demokrata Pártból delegált Virágos Antalt választották meg.

Az újonnan megválasztott bizottság feladata volt felülvizsgálni a város lakosságának kenyér, zsir, tüzelőanyag ellátását és a legnagyobb szigorúsággal őrködni azon, hogy ellátási jegyben csak azok a lakosok részesüljenek, akik valóban arra rá vannak szorulva.

Ezenkívül természetesen minden közellátási ügyel kapcsolatos dolog intézése a bizottság hatáskörébe tartozott. / 55 /

Az üzemi bizottságok megalakulása és ténykedése

Mielőtt a város ipari helyzetének alakulásával foglalkoznánk, említést kell tennünk éppen az ipar szervezésével, irányításával kapcsolatos fontos népi szerv, az Üzemi Bizottságok megalakulásáról, működéséről.

"A Magyar Kommunista Párt illegális Központi Bizottsága már a háboru ideje alatt 1944 októberében elkészítette: Mit kíván a magyar nép a háboru befejezése után ? című akcióprogramját, melyben foglalkozott a tőke feletti munkásellenőrzés szükségességével."

"Az üzemi bizottságok rendszerének kialakulásában döntő szerepet játszott az ország felszabadítása. A szervezett munkásság a felszabadított területeken új feladatok megoldására teremtette meg az üzemi bizottságokat."

A felszabadított területek üzemeiben ezek a fontos népi szervek vették kezükbe a tönkrement gyárak helyreállításának és üzembehelyezésének ügyét. A munkásosztálynak volt köszönhető, hogy 1944 végén és 1945 elején az üzemekben aránylag gyorsan megindult a termelés. Az ideiglenes kormány 1945 februárjában adta ki az 50.100/1945.Ip.M. számú rendeletét, melyben törvényesítette az üzemi bizottságok létrehozását. A rendelet elismerte és szabályozta a munkásosztálynak azt a jogát, hogy ellenőrzést gyakoroljon a tőkés termelés és elosztás felett.

A rendelet értelmében az üzemi bizottságok hatásköre kiterjedt az üzemek munkaviszonyát illető ügyekre.

A rendelet negativumaként emlitható meg, hogy bizonytalanul határozta meg az üzemi bizottságok jogkörét, különösen ami az ellenőrzés jogát illette. / 56 /

Ami az ipari termelés megindításában és az üzemek talpraállításában jelentős szerepet játszó üzemi bizottságot illeti, Szentesen erre tulzottan sok lehetőség nem adódott, hiszen köztudomásu, hogy a városban jelentősebb ipari létesítmény nem volt. - Legjelentősebb üzemnek a Zsoldos Gőzmalom Ipartelep és Kereskedelmi RT-t mondhatjuk, amelyhez többek között malom, fatelep, gőzfűrés, kenyér és téglagyár, valamint gazdaság is tartozott.

Ennél az üzemnél már elég korán 1944 október végén sor került az üzemi bizottság megalakulására, mégpedig üzemrészenként. Az üzemvezetés minden gondját magára kellett vállalni az üzemi bizottságnak, ezt mutatja pl. a gazdaság október 19-én megalakult üzemi bizottságának jegyzőkönyve, amely az alábbi feladatok végrehajtására jelölt ki tagokat: titkár, jószágállomány vezető, munkaelosztás vezetője, magtárkezelő, munkanaplóvezető, gépkarbantartó, ellenőr és összekötő a párttal.

Október 22-25-én ugyan így alakult meg az üzem fatelepének, téglagyárának az üzemi bizottsága.

A gépüzem üzemi bizottságának a jegyzőkönyve még egy fontos tény is rögzít: bejelenti, hogy az üzem a "mai nappal megkezdte működését."

Az üzemi bizottságok tisztában voltak azzal, hogy megalakulásuk, működésük nem érinti a gyár tulajdoni viszonyát, feladatuk csupán az, hogy a megszökött tulajdonosok helyett irányítsák az üzem teljes életét, ezt a hatáskörüket az üzemi bizottságok akkor is fenntartották, amikor az elmenekült gyárak gazdái kezdtek lassan visszaszivárogni.

A szentesi Zsoldos RT. üzemi bizottságának jellemző intézkedése volt az, amikor 1944 november 27-én egyhangulag megválasztotta Kovács Jánost telepfelügyelőnek.

Az üzemi bizottság a telepfelügyelő feladatául tűzte ki, hogy: "az egyes üzemek között továbbra is fenntartsa a jóviszonyt, a vagyontárgyak lehetőség szerinti megvédésére felügyeljen, illetőleg arról gondoskodjon, az üzemi és az eladási anyagok kiutalása tárgyában úgy az orosz katonai parancsnokságnál, mint a magyar hatóságoknál eljárjon."

Egyéb Szentesen működő üzemi bizottságról nincs tudomásunk, kivéve az egyik nyomdát, amelynek üzemi bizottsága /akkor ott üzemtanácsnak nevezték/ eltávolította a nyomdász mestert, aki a felszabadulást megelőzően a nyomda egyik tulajdonosa volt és munkásellenes magatartását az új rendszerben sem változtatta meg. / 5 /

A Zsoldos RT. üzemi tanácsa 1945 január 6-án alakult meg. Az alakuló ülésen a kommunista párt részéről, Nagy István elvtárs vett részt. Az ülést megnyitó Nemes János elnök bevezető szavai után Nagy István ismertette az üzemi tanács megalakulásának szükségességét, továbbá ismertette az üzemi tanács összehívásának célját is, éspedig a mun-

kasság által 1944 novemberében telepfelügyelővé megválasztott Kovács János mellé üzemi titkár megválasztását és az üzemi tanács újráválasztását.

Ezután megválasztották a jelölő bizottságot, majd az ülést rövid időre felfüggesztették és a jelölő bizottsági tagok visszavonultak az üzemi tanács tagjainak kijelölésére.

Üzemi tanácstagul a következő munkásokat jelölték; a malmosok részéről: Farmasi János, Balogh János, a fások részéről: Farmasi Sándor, ifj.Lábadai Lajos, a vasasok részéről: Serege István, Sólyom Imre, a téglások részéről: Kántor Lajos, Tóth Antal, a gazdaság és a kertészet részéről: Kotymán Lajos, Szabó János és Varga István dolgozókat.

A jelenlévő munkásság a jelölő bizottság által jelölteket egyhangulag megválasztotta.

Az üzemi tanács megválasztása után Nagy István elvtárs ismertette az üzemi tanács fontos feladatát és bejelentette, hogy a szakszervezet részéről Piti Lajost ajánlották üzemi titkárnak, akit az üzem munkásai szintén egyhangulag választottak meg. / 19 /

A munkások bérének rendezése érdekében a nemzeti bizottság 1945 februárjában megalakította a Munkabér Megállapító Bizottságot olyképpen, hogy a hét tagu bizottságból két tagot a szakszervezetek /Zeke Lajos, Kulcsár József/, két tagot pedig a nemzeti bizottság delegált /Szóke Ferenc, Nagy István/, a munkaadókat Krausz György és Kovács

János képviselte. A bizottság elnökének a nemzeti bizottság javaslatára Kádár Sándort az ipartestület elnökét választották meg. / 57 /

d./ Az ipari és kereskedelmi élet megindítása

Szentes iparát illetően feltétlenül meg kell emlékezni a legjelentősebb iparág, a malomipar helyzetéről. A három legnagyobb szentesi malom /Krausz, Mobilia, Zsoldos/ már október 20 táján megkezdte működését az orosz katonai parancsnokság felszólítására.

1944 november 21-én a Zsoldos malom főmolnára közölte a polgármesterrel, hogy az orosz parancsnokság döntése alapján a Zsoldos malmomba őrlés végett beadott kenyérgabonák már nincsennek zárolva és az átvételi elismervény felmutatása ellenében elvihető.

A szovjet katonai parancsnokságnak ez az intézkedése 217 főt érintett, akiknek összesen közel 700 q lisztje, illetve takarmánya került kiadásra.

Egységesen nyilvánult meg a nemzeti bizottságok állásfoglalása a malmok üzembehelyezésénél. A nemzeti bizottságok nem igen voltak tekintettel a tulajdonviszonyokra sem, kivált ha a tulajdonos elmenekült, vagy fasiszta volt. A malmokat igénybe vették, mert a nép érdeke így kívánta.

A nemzeti bizottságok a malmokkal azért foglalkoztak ilyen sulyal,

mert tudatában voltak annak, hogy működésüktől függ az ország lakosságának kenyere. Ezért a maguk részéről igyekeztek mindent megtenni, hogy a malmokban a munka zavartalanul folyjon.

A malmokon kívül a nemzeti bizottságok gondoskodtak más helyi üzemek megindításáról is. Az újjáépítés szempontjából nagyon jelentős volt a helyi téglagyárak munkájának a megindítása. / 8 /

Amint azt láttuk Szentes üzemi közül a malmok kezdték meg legkorábban működésüket, de nem sokkal később 1944 decemberében már a Hangya Szövetkezet telepei és az állami baromfikeltető is megkezdte munkáját.

A nemzeti bizottság 1945 január 24-i ülésén a Mobilia malom helyzetével foglalkozott. A malom munkásai ugyanis átiratot intéztek a nemzeti bizottsághoz, melyben kérték, hogy a malmot továbbra is ők vezethessék, mivel azt a korábbi bérlő, Gellért Sándor is birtokába akarta venni.

A nemzeti bizottság felkérte a polgármestert, nézzen utána, hogy Gellért Sándor rendelkezik-e iparigazolvánnyal és annak megfelelően döntsön a malom vezetését illetően.

Erdei József és tíz társa is beadvánnyal fordultak a nemzeti bizottsághoz, a Hidi féle famegmunkáló birtoklásáért Gellért Sándorral szemben, aki szintén pályázott az üzemre.

A nemzeti bizottság úgy határozott, hogy Erdei és társai jogigényük alátámasztására az üzem birtoklásával kapcsolatos szerződésüket mutassák be a bizottságnak és az majd annak alapján fog határozni.

/ 25 /

A város tulajdonában lévő villanytelep a szovjet parancsnokság segítségével kezdett el működni, természetesen így is csak korlátozott mértékben. Ezért rendelte el a polgármester 1944 november 25-én, hogy üzemanyag takarékosága céljából, ahol villany van, csak egy helységben legfeljebb 1 db 40 Wattos égő világíthat. A rendelkezés hozzatette, aki ezt megszegi azt a villamosmű egyszer s mindenkorra kizárja az áramfogyasztásból.

Később az áramfogyasztók körét bővíteni lehetett. A nemzeti bizottság 1945 március 7-én arról határozott, hogy "ujabb husz helyre be lehet kapcsolni a villanyt, ha ott közvetlen szülés előtt álló aszszony lakik, vagy olyan, aki nem rég szült. ..."

"Ez a hálózatba való bekapcsolás a szülés napjától számított négy hétig tart." / 58 /

A nemzeti bizottság január 25-én tartott ülésén Vecseri Bálint a villanytelep zavartalan üzemeltetése ügyében azt javasolta, hogy az olaj beszerzése végett és más okokból kifolyólag is alakuljon egy bizottság Nervetti Géza villanytelep igazgatójának a bevonásával, és ennek a bizottságnak legyen a feladata eljárni a szovjet katonai parancsnokságon keresztül a salgótarjáni villamosműveknél az ujbóli bekapcsolás ügyében.

A javaslat alapján a bizottság megalakult Dömsödi Ferenc, Szőke Ferenc és Vajda Imre bevonásával, akik a későbbiek folyamán intézkedtek a jobb áramszolgáltatás érdekében.

A szolgáltató kisipar fellenőítésére a polgármester a városi tanács felhívására a bőrkereskedők üzleteiben leltározást rendelt el, és a még használható készletet a bőriparosok között osztotta szét.

1945 június 5-én pedig a nemzeti bizottság utasította a közéletmelzési hivatal vezetőjét, hogy Mándoki Károly bőrfelvásárlási megbízását vonja vissza, és a kidolgozott bőröket a közéletmelzési hivatal adja át a cipészek szövetkezetének. / 59 /

Polgár László cipésszemeszter 1945 április 4-én felajánlotta a Bocskai utca 1. sz. alatti üzemhelységét a szentesi szervezett munkások szövetkezetének, leltár szerinti felszereléssel öt évi időtartamra, minden díjazás, vagy ellenszolgáltatás nélkül, hogy ott cipőüzemet létesítsenek és ezzel a szövetkezeti eszmét gyakorlatba is átvigyük. Polgár László még azt is felajánlotta, hogy amíg a szervezett munkások szövetkezetének nem áll rendelkezésére megfelelő szakember, az üzem vezetését elvállalja, későbbi megállapodás szerint.

Egyedüli kikötése volt, hogy az üzemi tanácsban részt vehessen és a munkásokat kizárólag az üzemi tanács és a szakszervezeti titkárság véleményezése alapján lehessen felvenni, azért nehogy oda fasiszta, vagy nyilas egyének bekerülhessenek.

A továbbiakban Polgár és a szövetkezet között általános megállapodás megkötésére került sor. / 19 /

Ezekből megállapítható, hogy Szentesen a kisiparosság egy része már korán szövetkezetbe tömörült, még erről tanuskodik az építőipari

munkások házáépítő szövetkezetének 1945 márciusában megalkotott alapszabálya is.

A nemzeti bizottság 1945 júliusában egy igen fontos határozatot hozott a malmok üzemeltetése és a Zsoldos féle téglagyár üzembehelyezése érdekében. A bizottság felhívta a közellátási hivatal figyelmét arra, hogy az érkező szénszállítmányokat a három malom között igazságosan ossza el, a teljesítő képesség arányának a figyelembe vételével.

Emellett még biztosítsa a Zsoldos téglagyár üzembehelyezéséhez szükséges szénmennyiséget is.

A felszabadulás utáni időszakban több nemzeti bizottság munkálkodott a kereskedelem fellendítésén és bizonyos mértékű szabályozásán.

A fő cél a közellátást veszélyeztető feketekereskedelem megszüntetése volt.

A nemzeti bizottságok azzal is igyekeztek segíteni a gazdasági élet rendezését, hogy átmeneti jelleggel ugyan, de az árakat szabályozták.

A szentesi nemzeti bizottság 1945 január 27-i ülésén foglalkozott a piaci árak alakulásával és annak szabályozásával. A bizottság a szakértők meghallgatásával, az alábbi árakat állapította meg, azonnali hatálybalépéssel.

"Bab: P. 1-től P.1,20-ig, lencse: P. 1,50-től P. 2-ig, mák: P. 5, vöröshagyma: P. 30, fokhagyma: 70 fillér . . . liba /kövér/ P. 7, kacska: P. 6,80, csirke: P. 6,80, tyuk: P. 6, . . . tej literje: P. 1,

tejföl: kg-ja P. 7, - - és a turó kg-ja: P. 5, burgonya ella krüger: kg-ja 50 fillér, gülbaba, őszirózsa: kg-ja 60 fillér stb."

A nemzeti bizottság elnöke megsürgette a polgármesternél a külterületi vásárlások megszüntetésére hozott intézkedést azzal, hogy a vágótelepeknek joguk van a telephelyén is vásárolni.

Továbbá a nemzeti bizottság felhívta a közellátás figyelmét arra, hogy a Szentestről kivitt és behozott árucikket pontosan ellenőrizze.

Erdei Mihály egy Áruforgalmi Bizottság felállítását javasolta, amelynek létrehozására a bizottság később hozott határozatot. / 19 /

A nemzeti bizottság február 1-i ülésén tárgyalta meg a Piaci Árusok Szakszervezetének a beadványát, melyben kérték a piacon kívüli kereskedők sem tojást, sem baromfit ne vásárolhassanak. A nemzeti bizottság határozatában kimondta, a beadványban foglaltaknak helytad, oly módon, hogy a kereskedők csakis a város belterületén levő piacon vásárolhatnak tojást és baromfit.

Kivételt képeznek azalól az engedélyezett vágótelepek felvásárlói, akik vágótelepükön is vásárolhatnak.

Majd február 27-én a nemzeti bizottság olyan határozatot hozott a spekuláció megfékezésére, hogy a piacon kívül vásárolt árukat azonnal kobozzák el és az ilyen egyénektől az iparigazolványt vonják be. Erről a határozatáról a nemzeti bizottság intézkedés végett értesítette a rendőrséget és a város polgármesterét. / 16 /

Fekete István nemzetgyűlési képviselő a városi képviselőtestület

március 2-án tartott ülésén a kereskedelmi árak rögzítésére Ármegállapító Bizottság megalakítását javasolta.

A képviselőtestület egyhangulag kimondta az ármegállapító bizottság felállítását úgy, hogy az összes politikai pártok és a szakszervezetek egy-egy taggal képviseltessék magukat. / 60 /

A Szentesi Kereskedő Egylet kérelmet terjesztett be 1945 május 2-án a nemzeti bizottsághoz, szabad kereskedelem engedélyezése végett. Többek hozzászólása után a következő határozat született: "a nyílt árusítással és iparengedéllyel rendelkező kereskedőknek a nemzeti bizottság engedélyezi a szabad kereskedelmet, a fontos közszükségleti cikkek kivételével." / 61 /

A nagyon szükséges árucikket már korábban rögzítették, egyrészt a tisztességtelen kereskedelem elharapódzásának megszorítására, másrészt ezt a lakosság jobb közellátása is megkövetelte.

e./ Ujjáépítés, a város rendezése

A háboru pusztításai teljesen a csőd szélére sodorta a nemzetet, ezt kiheverni, rendbehozni csak a dolgozó nép óriási áldozat vállalása árán volt lehetséges. A romokba hevert haza ujjáépítése komoly, nehéz feladatok elé állította a nemzeti bizottságokat.

A kommunisták kezdeményezésének, a munkásosztály a szegényparaszttság

és a becsületes öntudatos értelmiség hatalmas erőfeszítéseinek volt köszönhető, hogy az ország ujjaépítése a háboru zajának elcsitulása után mindjárt elkezdődött.

Szentesen a legelsődleges ujjaépítési feladatok közé tartozott a ná-cik által felrobbantott tiszai hid felépítése.

A városi képviselőtestület a hid mielőbbi helyreállítása érdekében magára vállalta a munkabérek fedezésére szükséges 670.000 P. előlege-zését, a Kereskedelmi és Közlekedésügyi Minisztérium részére.

Mint hogy a város ezzel az összeggel nem rendelkezett, a képviselő-testület kimondta, hogy a Magyar Általános Takarékpénztár szentesi fiókjától, a Nemzeti Hitelintézet szentesi fiókjától és a szentesi Takarékpénztártól egyenlő arányban 670.000 P. váltóval fedezendő függő kölcsönt vesz fel, legfeljebb egy esztendőre oly módon, hogy a fedezeti váltókat három havonként megújítják.

A váltókat a város nevében a polgármester és a pénzügyi tanácsnok ir-ták alá.

A kölcsön visszafizetésének biztosítására a képviselőtestület elhatá-rozta, hogy: a tiszai kompon minden átkelő személytől, jármű és jószág után külön hidjavítási járulékot, ugyanezen a címen kétszeres vigalmi adót és a piaci árusoktól is felemelt helypénzt szed. Ezenkívül fel-hívással fordult a pártokhoz, a szakszervezetekhez, a különböző kö-zületekhez, hogy önkéntes adománnyal járuljanak hozzá a hid helyre-állítási költségeihez. / 62 /

A budapesti nemzeti bizottság 1945 júniusában felhívást intézett az

ország összes nemzeti bizottságaihoz. Felhivta a termelés minden ágában dolgozók figyelmét az ujjaépítés munkájának a fontosságára. Felhivta a hatóságokat, akik a termelő munkát akadályozzák azok ellen a legszigorubban lépjenek fel.

A szentesi nemzeti bizottság ezt a felhívást magáévá tette és intézkedett az építő munka zavartalanságának a biztosítására. / 48 /

A városrendezés keretén belül került sor egyes utcák nevének a megváltoztatására.

A nemzeti bizottság és a város képviselőtestülete Utca Elnevező Bizottságot alakított, a demokrácia követelményeinek nem megfelelő utcanevek megváltoztatására.

Vajda Imre polgármester az 1945 szeptember 21-iki képviselőtestületi ülésen ismertette, hogy az ellenforradalmi korszakban munkás és népi ellenes magatartásuk miatt exponált egyének neveiről elnevezett utcák nevét, a magyar történelem kiemelkedő alakjairól, az ellenállási mozgalmában részt vett egyének neveiről kell elnevezni.

Mikecz János a kommunista párt képviselője egy kész listával állt elő.

A városi képviselőtestület egyhangulag hozott határozatában kimondta a következő utca nevek megváltoztatását:

Andrássy u. helyett Bacsó Béla utca, Horthy István u. helyett Ady Endre utca, Stammer Sándor u. helyett Farkas Antal utca, Vadnay Andor u. helyett Burján Lajos utca . . . és még jónéhány más utcák nevének a megváltoztatására került sor. / 63 /

A Magyar Mérnökök és Technikusok Szakszervezetének Csongrádmegyei Csoportja a vármegyére és a városra vonatkozóan részletes ujjáépítési tervet dolgoztak ki és azt a nemzeti bizottság október 3-án tartott ülésére terjesztették be.

A nemzeti bizottság határozatilag kimondta, hogy az ujjáépítési programot most nem tárgyalja, majd csak a választások után fog az egyes programpontok megvalósításának kérdésében konkrét javaslatokkal fordulni az illetékes fórumokhoz. / 49 /

A nehéz gazdasági helyzet megoldása óriási feladatok végrehajtására készítették a nemzeti bizottságot. A sokrétű és bonyolult problémák megvalósításánál a kommunisták vezetésével a baloldali erők vállalták a vezető szerepet és a munka dandárjának a végzését.

V./

A NEMZETI BIZOTTSÁG MŰVELŐDÉSÜGYI, EGÉSZSÉGÜGYI ÉS SZOCIÁL
POLITIKÁJA

- 1./ A város iskoláinak helyzete, a demokratikus szellemű oktatás bevezetése

A nép széles rétege előtt a multban el volt zárva a tanulás lehetősége.

A felszabadulás után a dolgozók és fiaik előtt is megnyílt a továbbtanulás, az önművelődés lehetősége. A középiskolák padjaiban mostmár nemcsak jobb módú uri gyerekek ülhettek és tanulhattak, hanem a proletárok, a szegényparasztek fiai is érettségi vizsgát tehettek. A tudomány kizárólag a kiváltságosok monopóliuma volt, főiskolákra, egyetemekre csak az uralkodó osztály gyermekei kerülhettek be, eltekintve néhány kiváló képességgel rendelkező szegénysorsú gyerektől.

A népi demokrácia viszont megnyitotta az utat a nép fiai előtt a legmagasabb szintű tudomány elsajátítására.

A művelődés akadályainak elhárítását és a tanulás lehetőségének megnyitását biztosították a 12.000/1945. VKM. sz. rendelettel életre hívott Országos Szabadművelődési Tanács, majd a 720/1946. ME. sz. rendelettel megszervezett kerületi /törvényhatósági/ Szabadművelődési Tanácsok.

E tanácsok szervezetében részt vettek a koalíciós pártok delegáltjai, valamint a szakszervezet, a MADISZ, az MNDSZ, a Munkáskulturszövetség küldöttei, végül a rendeletben meghatározott személyek.

/ 12 /

Szentes iskoláinak 1944/1945 évi helyzetéről a városi tanács 1945 január 12-i ülésének jegyzőkönyvéből kapunk helyzetképet.

A jegyzőkönyv alapján megállapítható, hogy a szovjet csapatok bevo-

nulásakor az iskolákban a tanítás szünetelt, a tanítók, tanárok nagy része elmenekült.

A felszabadulás után a város vezetői néhány nap múlva igyekeztek újból megszervezni a tanítást a rendelkezésre álló tanárokkal úgy, hogy már 1944 október közepén az elemi iskolák kapui ismét megnyitak, kivéve egynéhány elemi iskolában nem kezdődött meg a tanítás azért, mert nem volt tanító, vagy az iskola jobban meg volt rongálódva.

Mivel igazgató sem az állami iskoláknál, sem a felekezeti elemi iskoláknál nem volt, az állami elemi iskolák igazgatói teendőivel Palásti Tamást, a római katolikus iskolák igazgatói teendőivel Kréter Gyulát és a református elemi iskolák igazgatói teendőivel Kunfi Horváth Antalt bízta meg a városi képviselőtestület.

A város polgári iskoláiban 1944 novemberében kezdődött meg a tanítás. Ezekben az iskolákban is kevés tanerő állt rendelkezésre és igazgató egyik helyen sem volt. A polgári leányiskola vezetésével Simon Jolánt, a fiu polgári igazgatói teendőivel pedig Istvánovics Máriát bízta meg a városi tanács.

A legnagyobb gondot a gimnázium megnyitása okozta, mert itt sem igazgató, sem tanárok nem voltak, ezért a gimnázium igazgatásával a város Harkay István ny. gimnáziumi tanárt bízta meg és szolgálatra behívta Őszi József, Déló Nagy János, Adameszk Jusztina, Matyó Sándor nyugdíjas tanárokat, valamint addig a polgári fiuiskolában tanító dr.Nyiri Antalt és Szigeti Istvánnét és berendelte még Papp László OTI

tisztviselőt, aki teológiát végzett és az alsóbb osztályokban bármit tudott tanítani. Így 1944 decemberére a gimnáziumban is megkezdődött a tanítás, de csak I-IV. osztályokban, mert a többi osztályt tanerő hiányában nem lehetett megnyitni, az is igaz, tanulók sem nagyon jelentkeztek, mivel ezeknek a gyerekeknek nagyrészt, mint leventét elhajtották.

A város a tanerők fizetését a nehéz gazdasági helyzet ellenére úgy oldotta meg, hogy erre a célra is a város pénzügyeitől hitelt vett fel. / 24 /

Az iskolák munkájának zavartalanságát az is gátolta, hogy nem működött tanügyi főhatóság. Ezért Szentes város tanácsának 1945 január 12-i ülésén Kürtösi Károly Iskolai Felügyelő Bizottság létrehozását javasolta oly módon, hogy az állami és felekezeti iskolák egy-egy tagot küldenének a bizottságba.

Ennek a javaslatnak az alapján a nemzeti bizottság február 3-án határozatot hozott az Iskolai Felügyelő Bizottság felállítására.

A város nemzeti bizottsága a közigazgatási, a gazdasági és más természetű ügyek intézése mellett nagy gondot fordított az iskolák szellemi életének irányítására is, hiszen nem lehetett számára közömbös, hogy milyen szellemben nevelik az iskolákban az ifjúságot, a népi demokratikus rendszer jövőő építőit.

Az elmenekült pedagógusok egyrésze vissza szállingózni. A tanerő hiány miatt munkájukra nagy szükség volt.

Palásti Tamás az állami iskolák igazgatója február 12-én kérelemmel

fordult a nemzeti bizottsághoz, hogy az időközben visszatért Tari Terézia és Papp Lászlóné tanítónők munkába állását engedélyezze az igazoló eljárás lefolytatásáig. A nemzeti bizottság figyelembe véve a közérdeket, a nevezettek részére engedélyezte a tanítást. Hasonlóan járt el Szántó Julianna, Kádár Józsefné, Udvari Ilona és még sok más hazatért tanító, tanár ügyében. / 64 /

A nemzeti bizottság az iskolák életének irányítására felállított iskolai felügyelő bizottság létszámát nem tartotta megfelelőnek, ezért a február 17-iki ülésén úgy döntött, hogy amár három tagon kívül még további két tanítóval kibővíti a bizottság létszámát, mégpedig Pelbárt István kajáni és Dóczi Imre Jókai utcai tanítókkal.

A népiskolai felügyelő bizottság 1945 márciusában kérte a nemzeti bizottságot, hogy határozza meg ennek a bizottságnak célját, feladatát és nem utolsósorban a jogkörét.

A nemzeti bizottság az iskolai felügyelő bizottság feladataként határozta meg; a tanítás demokratikus szellemben való irányítását, jogkörét pedig mindaddig, míg a tanfelügyelőség meg nem alakul kiterjesztette az iskolák ügyeinek intézésére. / 37 /

Az iskolai felügyelő bizottság 1945 április 9-én jelentést tett a városi képviselőtestületnek az iskolák helyzetéről. A jelentésben megállapította, hogy a város iskolái jellegre való tekintet nélkül a legszánalmasabb állapotban vannak. Ennek csak egyrészben oka a háboru, mert vannak olyan iskolák, - ahol évek óta semmiféle javítás nem történt sem kívülről, sem belülről.

A jelentés továbbá megállapítja, hogy az iskolák fásítása is nagyon el van hanyagolva, a fűtés céljára kivágott fák helyébe nem ültettek facsemetéket, így egyes iskolák környéke nagyon sivár és kopott.

A felügyelő bizottság kérte az iskola fenntartókat, hogy az elhanyagolt iskolai épületeket és a tanítói lakásokat a legsürgősebben hozzák rendben.

Az iskolai felügyelő bizottság ezek után azt javasolta, amennyiben az iskolák rendbehozatala után bárki részéről mulasztás tapasztalható, úgy a város képviselőtestülete és a nemzeti bizottság találja meg a módot a hibák orvoslására.

Az iskolákban folyó munkát nemcsak ezek a hiányosságok gátolták, hanem többek között az is, hogy a tantermek fűtésére nem volt elegendő fűtőanyag, ezért 1945 január elején tüzelő hiány miatt meg kellett hosszabbítani a szünet idejét az idő enyhüléséig, tanításra csak március 5-én került sor.

A tanerő hiány továbbra is fennállott, ezért a nemzeti bizottság április 18-i ülésén akként határozott, hogy azokat a tanítókat, tanárokat, akik közben hazatértek és oklevéllel rendelkeznek az igazoló eljárásig munkába kell állítani. A pedagógus hiány pótlására képesítés nélküli nevelőket alkalmaztak, akiket a nemzeti bizottság határozata alapján tanyai iskolákhoz osztottak be tanítani. / 39 /

Az iskolák munkáját az 1945 februárjában megalakított iskolai felügyelő bizottság fogta össze. Ez a bizottság május 2-án közölte a nemzeti bizottsággal, hogy további működését nem tartja szükségesnek.

A nemzeti bizottság úgy döntött, hogy a városi képviselőtestület elé javaslatot terjeszt abból a célból, a testület küldjön ki egy hat tagú bizottságot, melynek tagjai a koalíciós pártok, a szakszervezetek soraiból kell megválasztani, és a bizottság vizsgálja fölül az iskolák tantervét, tanmenetét. Ha szükséges törölje a tantervekből azokat a részeket, amelyek a népi demokrácia szellemével nem összeegyeztethetőek és kövessen el mindent, hogy a tanítás demokratikus szellemben történjék.

A nemzeti bizottság azt javasolta, hogy ebbe a bizottságba szakreferensként az iskolák igazgatóit feltétlen be kell vonni. / 61 /

A szakszervezet titkársága 1945 májusában a kultuszminiszterrel történt megbeszélés alapján végül is kérte a nemzeti bizottságtól az eddig működő iskolai felügyelő bizottság feloszlását.

Erreföl a nemzeti bizottság azonnali hatállyal feloszlatta azt a bizottságot, de helyette új bizottság felállítását rendelte el, 1945 május 23-án.

Az új bizottság tagjai sorába a következő személyek kerültek: Balogh József és Lendvai István tanárok a középiskolák részéről, Székely Zoltán, Balogh Gyula tanítók az elemi iskolák részéről, továbbá Kürtösi Károly a szakszervezetek, dr. Boros Kálmán a munkáspártok és dr. Aczél Béla a polgári pártok részéről.

Az újonnan megválasztott bizottság jogköre kiterjedt valamennyi szentesi iskolára, feladata volt a tanítás ellenőrzése, hogy az a megváltozott helyzetnek megfelelően történjék.

A bizottság megbízást kapott arra is, hogy dolgozzon ki egy tervezetet, a helyi tantestületben szükséges változások eszközlése érdekében.

/ 47 /

A későbbiek folyamán kitűnik, a régi iskolai felügyelő bizottságot nyilván személyi okokból kellett feloszlatni, hisz az új bizottság nevében és jogkörében ugyanaz maradt mint a régi.

Az iskolák életének anyagi irányítására a város képviselőtestülete a nemzeti bizottság javaslatára július 19-én Népiskolai Gondnokságot állított fel, a 13 tagú gondnokság megbízása 1949 december 31-ig szólt. / 66 /

Közben 1944 október 31-én megalakult Szegeden az iskolák területi főhatósága, a Tankerületi Főigazgatóság dr. Becker Vendel vezetésével.

A tankerületi főigazgatóság 874/1944-45 számú átiratában Szentos város előjáróságához fordult.

A tankerületi főigazgató felülvizsgálta a tanuló ifjúság helyzetét és megállapította, hogy "a községi és a kisvárosi az ún. vidéki ifjúság, akik nagyobb városban kénytelenek folytatni tanulmányaikat, ezekkel a városi fiatalokkal szemben igen hátrányos helyzetben vannak, mivel tanulóotthonokban kell, hogy elhelyezkedjenek és így a tanulmányaikkal szorosan összefüggő tandíj és egyéb tanfelszerelési költségeken kívül, tartásdíjat is kénytelen fizetni.

Ez azt jelenti, hogy csak módosabb vidéki szülők gyermekei folytathatják a nagy városokban tanulmányaikat és ezzel szemben értékes fiatalok hátrányos helyzetbe kerülnek az anyagiak miatt."

A tankerületi főigazgató kérte, hogy Szentes város évente legalább négy tanuló ellátási költségét /6000 P. készpénz/ vállalja magára. A városi tanács és a nemzeti bizottság úgy határozott, hogy a négy tanuló ellátási költségét biztosítja, ami személyenként 37,5 mázsa buza értékének felel meg.

Továbbá a nemzeti bizottság és a képviselőtestület kimondta, hogy ebből az alapítványból az iskolai felügyelő bizottság ajánlása alapján, a szegedi középfoku, vagy szakiskolákban /tanítóképző, faipari, fémipari, vegyipari/, illetve főiskolán vagy egyetemen tanulmányait tovább folytató szentesi szegény sorsu ifjakat részesíti támogatásban. Más középiskolai tanulók ilyen támogatásban nem részesíthetők. / 67 /

A szegény sorsu tehetséges gyerekek továbbtanulásának a támogatására a város Népi Tehetség Mentő Alapot létesített. A gimnázium igazgatója a nemzeti bizottságot kérte ezen alap pénzügyi fedezetének a biztosítására, a bizottság ebben a fontos ügyben intézkedés végett felterjesztést intézett a közoktatásügyi miniszterhez.

A háborutól sokat szenvedett fővárosi gyerekek számára a vidéki városok megsegítő akciót szerveztek.

Az iskolai felügyelő bizottság 1945 júniusában a nemzeti bizottságot kérte, intézzen átiratot a tankerületi főigazgatósághoz, hogy a pesti gyerekek, akik a szentesi gimnáziumba tanulnak ne fizessenek se tandíjat, se vizsgadíjat.

A bizottság dr. Aczél Béla indítványozására úgy döntött a tankerületi főigazgató állásfoglalásából függetlenül, hogy a pesti gyerekek tan-

díj mentesen járhatnak a szentesi középiskolákba. / 61 /

A nemzeti bizottság 1945 augusztus 3-án tartott ülésén foglalkozott az újonnan megalakult iskolai felügyelő bizottság működésével.

Az iskolai felügyelő bizottság munkájáról dr. Boros Kálmán vm. főjegyző a bizottság elnöke a következőkben számolt be:

"Amikor az iskolai felügyelő bizottság megalakult, ténylegesen, de jogilag rendezetlen helyzetet vett át. Működése részben szükséges volt azért, mert az iskolák irányítására rendelt szervek még nem álltak fel, részben pedig a nevelésnek a demokratikus szempontokkal való összehangolása is jórészt erre a szervre hárult. Most már azonban az a helyzet, hogy az iskolák felettes hatóságai hivatali működésüket folytatják. A Vallás és Közoktatásügyi miniszter a 22.889/1945. IV. V.K.M. számú körrendeletével valamennyi helyi hatóságok által létesített iskolaügyi szerv működését megszünteti, és a nemzeti bizottságoknak a nevelésügyben való beleszólását felszámolja. . . . Véleményem szerint azonban a demokrácia szempontjai feltétlenül megkövetelik, hogy maga a demokratikus közvélemény beleszólással bírjon az ujjaépítés ezen elsőrendű fontosságú problémájában a tanítás kérdésében."

Ezért dr. Boros egy rendelettervezetet dolgozott ki az iskolák vezetőivel egyetértésben, amely tervezet egy neveléspolitikai bizottság felállítását rendelné el valamennyi iskolavárosban.

"E bizottság a helyi iskolák és a demokratikus pártok, szakszervezetek és ifjúsági szervek képviselőjéből állana, feladata észrevételek meg-

tétele és általában az összeköttetés biztosítása lenne a tanügyi hatóságok és a közvélemény között."

A rendelettervezetet bemutatta és azt javasolta, hogy a nemzeti bizottság vitassa meg, esetleg egészítse ki és bizza meg, hogy azt eljuttassa a kultuszminiszterhez.

Erdei Mihály a nemzeti bizottság elnöke azt javasolta, hogy a budapesti nemzeti bizottság körrendelete alapján a rendelettervezetet fogadják el és terjesszék fel a budapesti nemzeti bizottsághoz. Egyben megállapította, hogy a pedagógiai kérdések rendezése terén a legnagyobb kezdeményező szerepet a szentesi nemzeti bizottság teljesítette, valamennyi nemzeti bizottság között.

Ezek után a nemzeti bizottság megbizta dr. Boros Kálmánt a nevelés politikai bizottság felállítására vonatkozó részletes rendelettervezet kidolgozására és felhívta őt, hogy ezen tervezetet a nemzeti bizottságnak mutassa be, a nemzeti bizottság fel fogja terjeszteni a budapesti nemzeti bizottsághoz az országos érvényű intézkedés végett.

/ 19 /

A szentesi Nemzeti Segély Titkársága a tanyai gyerekek városi iskolában való tanulása érdekében internátus felállítását javasolta, a következő elgondolással:

- " 1. Az internátus helye: Horváth Gy. u. 12. számú ház, ahol öt nagy szoba és fűthető dupla ablakos veranda van. Itt ebben a helységben ötven gyereket lehet elhelyezni. Azonkívül ren-

delkezésre állna közös ebédlő, tanulószoba és játszószoba.

2. A gyerekek magukkal hoznák ágyneműjüket és legszükségesebb fehérneműjüket.

3. Az étkezést napi háromszor biztosítanák kb. napi 2500-3000 pengőt tenne ki naponta, ezt részben a diákok fedeznék a következőképpen.

A fejadagot beszolgáltatnák, anonkivül beadnának évi 20 kg zsirt, 8 kg szalonnát, 150 db tojást, 16 db baromfit, 6 q tüzelőt és havi 100 pengő internátusi díjat. Ez fedezné a gyerekek étkezését.

A személyzet fizetését népjóléti alapból kellene biztosítani." / 19 /

Szöllősi Géza a Horváth Mihály gimnázium igazgatója augusztus 13-án előterjesztést tett a város polgármesterének kereskedelmi középiskola felállítása ügyében, tekintettel a megnyilvánult érdeklődésre. /Ebben az időben 56 fő óhajtott beiratkozni ebben az iskolába./

Majd a gimnázium igazgatója hosszasan kifejtette az iskola felállítással és irányításával kapcsolatos teendőket. / 68 /

Az év folyamán még egy javaslatot tettek a város iskolahálózatának a bővítésére.

Rgele János gazdasági iskola igazgató és dr. Lakos Sándor a MADISZ vármegyei szervezetének az elnöke a városi tanács elé terjesztette, hogy a Bartha János téli gazdasági iskolát középfoku tanintézetévé szervezzék át.

A képviselőtestület a javaslatot egyhangulag elfogadta és utasította a polgármestert, hogy az iskola az év október 1-én megnyithassa kapuit, vegye fel a kapcsolatot a földművelésügyi miniszterrel. / 69 /

Az 1945-ös évben az iparos kereskedő tanonciskola is megkezdte működését. Az iskola igazgatója június 19-én azzal a kéréssel fordult a városi képviselőtestülethez, hogy a tanulók év végi jutalmazására 800 P-t szavazzon meg, a képviselőtestület a város anyagi helyzetét figyelembevéve 500 P. adományt szavazott meg. / 70 /

Amint látjuk az iskolákban az 1944/45-ös tanévben, ha akadályokkal tele is, de megkezdődött a tanítás, a város vezetőinek és a nemzeti bizottság összefogásának a segítségével.

2./ A kulturális élet megszervezése és fellendítése

Ami a kulturális élet felszabadulás utáni helyzetét illeti, ezen a téren is a kommunista párt tette meg az első lépéseket.

Már 1944 novemberében Szőke Albert kulturfelelős vezetésével a kommunista ifjak kulturcsoportot alakítottak a közönség szórakoztatására.

A szindarabokat maga Szőke Albert, a táncosokat pedig Peczárszky Katalin tánctanárnő tanította be, az énekszámok tanulásánál a zenei kísérő Lipitor László zongorista volt.

A kommunista párt zenekar megalakítására id. Lehotai Lajos primást kérte

fel, aki a kérésnek készségesen eleget téve egy 12 tagú cigányzenekart állított össze, ez a zenekar kísérte a zenés szindarabokat, a táncosokat és az előadások utáni bálakon ez játszotta a talpalátót.

A kulturális élet megindítása elég nagy áldozatot követelt, hisz például maga a zenekar, amelyiknek nagyrésze családos ember volt minden anyagi ellenszolgáltatás nélkül dolgoztak, mert az előadásokból, bálakból befolyt összeget szociális és más egyéb célokra kellett fordítani. / 71 /

Ami a város könyvtári helyzetét illeti a gazdasági egyesület, az ipar-terület könyvtárai álltak először az olvasni vágyó emberek rendelkezésére. Ezenkívül más kulturális intézmény, mint például a filmszínházak is már korán 1945 januárjában megkezdték működésüket és nem utolsósorban a muzeum is megnyitotta kapuit az érdeklődők előtt.

A nemzeti bizottság második ülését 1944 december 28-án tartotta a kommunista párt székházában. A bizottsági ülésen első napirendi pontként Dadi Imre foglalkozott a helyi sajtó megindításának a kérelmével. Rövid vita után a nemzeti bizottság megadta az engedélyt a Szentesi Ujság megindításához. / 20 /

Magyar Tibor a Magyar Alföld című helyi lap főszerkesztője 1945 április 27-én terjesztette be kérelmet a nemzeti bizottsághoz, hogy az támogassa a kormánynál lapengedély tárgyában korábban beadott kérelmét. A nemzeti bizottság a kérelemnek helytadva, azt a kormánytól pártfogólag támogatta. / 28 /

A szociáldemokrata párt helyi szervezete pedig május 2-án arra kérte a nemzeti bizottságot, hogy engedélyezze lapjának megindítását, és erre a célra megvásárolt Csernus nyomdát zár alól mentse fel, majd e hónap 16-án a párt kérte a nemzeti bizottságot, hogy Szentesen lapterjesztő vállalatot indíthasson.

A nemzeti bizottság a szociáldemokrata párt kérelméhez egyhangulag hozzájárult. / 29 /

A nemzeti bizottság nagy súlyt fektetett nemzeti ünnepeink méltó megünneplésére. Március 9-i ülésén hosszasan foglalkozott a március 15-i kei ünnepség megrendezésével.

Határozatában kimondta, hogy a Függetlenségi Front a hivatalnoki karral és az iskolákkal karöltve rendezi meg az ünnepséget, és koszorút helyez el kegyelete jeléül a Kossuth szobornál. Április 25-én tartott ülésén Május elsejét pedig a dolgozók ünnepévé és munkaszüneti nappá nyilvánította a nemzeti bizottság. / 40 /

Amint már azt fentebb említettük a város két mozija korán elkezdte működését. A filmszínházakat a tulajdonosok gazdátlanul hagyták. A propagandának ez a fontos eszköze, hogy kihasználatlanul ne maradjon, ezért a szociáldemokrata párt szentesi szervezete kérelemmel fordult a nemzeti bizottsághoz, hogy Glória mozi játék-engedélyét a párt részére juttassa a nemzeti bizottság.

Tekintettel arra, hogy a filmszínházak játékengedélye fölött a nemzeti bizottságok diszponáltak és az engedélyeket csak a demokratikus pártoknak és a szakszervezeteknek adták ki, így a Glória mozi

játékkengedélyét a szociáldemokrata pártnak, a Tudományos Mozgósíházét pedig a kommunista párt szentesi szervezetének adta meg a nemzeti bizottság. Ezzel a határozatával a városi képviselőtestület korábbi intézkedését semmisítette meg, mivel a városi tanács másként akart ebben az ügyben dönteni.

Igy a szentesi bizottság a propagandának az egyik fontos eszközét jó kezekbe tette le, másrészt elősegítette a két munkáspárt zavartalanabb anyagi működését. / 28 /

A Szentesen lévő Csongrádmegyei muzeum egy ideig igazgató nélkül működött, a megüresedett igazgatói állásra két személy pályázott, Temesváry László és dr.Varga Lajos.

A nemzeti bizottság Temesváry Lászlót javasolta a főispánnak ennek az állásnak a betöltésére.

A későbbiekben az említett kulturegyesületen kívül egy régebbi, a multban már működő csoport ismét meg akarta kezdeni szervezkedését, játékát.

A kulturegyesületről szóló jelentést az alispán megküldte a 20.165/1945. B.M. sz. rendelet 4.§-a alapján véleményezés végett a nemzeti bizottsághoz.

A nemzeti bizottság egyhangulag hozott határozatával ennek az egyesületnek a feloszlását javasolta az alispánnak, mivel az a multbeli működésével csupán a társadalmi osztálykülönbségek kiélezését szolgálta, a reakciós társadalmi osztályok szó-szólója és támogatója volt. / 72 /

3./ A város egészségügyi ellátásának biztosítása, szociális intézkedések

A háboru okozta károk nemcsak a közigazgatási, gazdasági életre, a művelődésügyre hatottak nyomasztólag, hanem a város közegészségi helyzetére is. Ennek a súlyos feladatnak a megoldása nehéz helyzet elé állította a város vezetőit és a nemzeti bizottságot.

A szovjet csapatok bevonulása után az egészségügyi ellátás nagyon rossz volt, mivel az orvosi kar nagy része elmenekült, vagy katonai szolgálatot teljesített.

A gyógyszertárak sem tudták a szükséges gyógyszereket úgy biztosítani, ahogy azt kellett volna.

Egészségügyi téren egyik legfontosabb feladat volt a környék legnagyobb kórházának a fenntartása, üzemeltetése. Már 1944 november 13-án az alispáni teendőkkel megbízott tisztviselő akként intézkedett, hogy a város az adóbevételéből 3000 P-t folyósítson a kórház számára azzal, hogy a rendes életviszonyok visszatérése után ezt az összeget illetékes hatóság előtt fogják rendezni, illetve elszámolni. / 73 /

A kórház vezetését a felszabadulás után a helyén maradt dr. Joó Béla ideggyógyász főorvos vette át és ő jelentette január 5-én a város vezetőinek, hogy a kórházban "jelenleg 277 ágy áll rendelkezésre. A tüdő, a bőrosztály, a procentura és a nagylabor orvos hiány miatt nem működik."

A kórház jobb orvosi ellátása érdekében dr.Joó Béla igazgató 1945 februárjában azzal a kéréssel fordult a nemzeti bizottsághoz, hogy a közben hazatért dr.Dobos Sándor orvos munkába állást szíveskedjék engedélyezni, a nemzeti bizottság a február 27-i ülésén akként határozott, hogy dr.Dobos bőrgyógyász orvos alkalmazását engedélyezi, hasonlóan járt el dr.Bagoly Pál szülész és nőgyógyász szakorvos állásba való helyezésének ügyében is. / 74 /

A város közegészségügyi helyzetéről az új rendszerben első ízben dr.Katona Ferenc megbízott tisztifőorvos tett jelentést a nemzeti bizottságnak. A tisztiorvos jelentésében feltárta az akkori egészségügyi nehézségeket, problémákat, erre a nemzeti bizottság átiratban megkereste a polgármestert aziránt, hogy betegszállítás céljára egy megfelelő kocsit biztosítson, továbbá intézkedett, hogy az elhagyott orvosi rendelőekben lévő műszereket, felszereléseket a működő orvosok között osszák szét. / 14 /

A kórház irányításában közben változás állott be, mivel dr.Joó Béla főorvos a megbízott igazgatói teendők ellátásáról lemondott. A nemzeti bizottság a lemondást elfogadta és köszönetét fejezte ki, hogy dr.Joó a legnehezebb időkben vette át a kórház életének az irányítását és, hogy ebben a válságos időkben becsületesen helyt állt.

A bizottság a főispánnak azt indítványozta, hogy a kórház élére igazgató főorvosnak dr.Dobos Sándort nevezzék ki. / 40 /

Szakember hiány miatt az orvosi állások jórésze még 1945 májusában

nem volt betöltve, ezért az orvosok szakszervezete előterjesztést tett a nemzeti bizottság május 2-iki ülésére; az üresedésben lévő állások betöltése tárgyában.

Tisztifőorvosnak dr.Péter Pált, I.ker. orvosának dr.Kun Andort, II.ke. orvosának dr.Fekete Nagy Lászlót és a III.-IV.ker. orvosának dr.Panyik Istvánt javasolta a képviselőtestületnek kinevezni, ezt megelőzően április 18-án engedélyezte dr.Eszes István orvos munkába állítását.

A nemzeti bizottság a nevezett orvosokat 1945 augusztus 24-én a népjóléti miniszter idevonatkozó rendelete értelmében állásukban megerősítette. / 48 /

Nemcsak a kórházban és a körzetekben volt orvos hiány, hanem 1945 májusáig az OTI is főorvos nélkül állt. A nemzeti bizottság május 9-én azt javasolta a városi közgyűlésnek, még a minisztérium nem dönt véglegesen az állás betöltése ügyében, addig dr.Kun Andor orvossal töltsék be ezt a beosztást, akit ki is neveztek, de még ebben az évben erről a beosztásáról lemondott és helyébe dr.Székely Alfréd került. / 75 /

Amint az dr.Joó igazgató főorvos január 5-iki jelentéséből is kitűnik, a kórházban a nagy orvos hiány miatt nem minden osztályon kezdődött meg a gyógyítás. Majd ahogy a szakorvosok visszakerültek, úgy bővült az osztályok száma, így kerülhetett sor arra, hogy az év vége felé dr.Hönig Vilmos főorvos irányításával megkezdte munkáját a csont tbc. osztály is, ugyanekkor a sebészeti osztályra dr.Rein György

sebészorvost a nemzeti bizottság hozzájárulásával kinevezték. / 29 /

A nemzeti bizottság december 15-i ülésén megvitatta a város egészségügyi helyzetét és megállapította, hogy az orvosi ellátás még mindig nem kielégítő, a kórházban éppen orvos hiány miatt nem működhet minden osztály.

Ezen az ülésén a bizottság dr.Joó Béla és dr.Gárdos László orvosoknak elismerő bizonyítvány kiadását határozta el, mivel a nevezettek az orosz hadsereg bevonulása előtt nem menekültek el, azonnal bekapcsolódtak a szovjet katonák ápolási munkálataiba és nem utolsó sorban nekik köszönhető a kórház épségben maradása. / 18 /

A pusztító háboru megkövetelte a sebesült katonákról való gondoskodást, ezért a népjóléti miniszter 40.842/1945. számú rendeletében intézkedett a gyógyászati anyagok igénybevételeiről a honvéd hadikórházak részére.

A rendelet értelmében Szentesen is egy háromtagu bizottságot alakítottak dr.Eszes István, dr.Panyik Tóth József orvosok és Cselkó Józsefné gyógyszerész bevonásával, akiknek az volt a feladatuk, hogy megállapítsák a gyógyszertárak készletét.

Ez a bizottság megállapította, hogy a város nyolc gyógyszertárában, olyan kevés a gyógyszer és gyógyászati eszköz, hogy a hadikórházak részére az nem vehető igénybe.

A bizottság jelentéséből megállapítható, hogy 1945 szeptemberében nemcsak az orvosi ellátás, hanem a lakosság gyógyszerrel való ellátása sem volt kielégítő. / 76 /

A rossz gyógyszerellátást voltak, akik talán tisztességtelen anyagi jövedelem szerzésére akarták kihasználni, dr.Kiss Elemér gyakorló - orvosnál ugyanis nagy mennyiségű gyógyszerkészletet találtak. A nemzeti bizottság megtalált gyógyszert zár alá helyezte és az ügyben rendőrségi kivizsgálást rendelt el, mivel népellenes cselekedet alapos gyanuja forgott fenn.

A nemzeti segély már 1945 májusában kérelemmel fordult a nemzeti bizottsághoz, hogy az Ille - féle gyógyszertárat részére adják át, mert ott gyógyszereket akar kiosztani a rászoruló szegény sorsu betegek között.

A nemzeti bizottság a beterjesztett kérelmet május 30-i ülésén tárgyalta meg, úgy döntött, hogy a kérelemhez hozzájárul és a Váradi gyógyszertár felszerelését át utalja az Ille - féle gyógyszertárba. / 77 /

Szociális intézkedések

A felszabadulás után a nemzeti bizottságok mellett és velük kapcsolatban, olyan népi bizottságok is működtek, amelyek a közigazgatás támogatására voltak hivatva. Ilyen célra hívták életre pl. a szociálpolitikai bizottságot.

A háboru pusztításai óriási károkat okoztak az országnak, ez volt az

első ok, ami a felszabadulás után a nyomorhoz vezetett, másodsorban a multrendszer látszat szociálpolitikájának minden hibája napfényre jött, természetesen ez is hozzájárult a háboru utáni nagyfoku nélkülözéshez.

A népi demokráciának elsőrendű kötelessége lett, hogy a dolgozó osztályok szociális helyzetén ténylegesen javítson. A kormány ennek érdekében adta ki a 6300/1945. ME. sz. rendeletét, amely kimondja, hogy "a dolgozó néposztályok szociális helyzetének javítása közfeladat", amit az állam és állami irányítással a törvényhatóságok látnak el a dolgozó néposztályok megfelelő szervezeteiben, valamint a szociális intézmények közreműködésével. / 12 /

Annak ellenére, hogy a város lakóinak a közellátása, a szociális helyzete katasztrófális volt, mégis igyekeztek az ország más vidékein rosszabb körülmények között lévő lakosságát megsegíteni.

A Szentesi Lap 1945 január 20-i száma közli, hogy Szentese város nemzeti bizottsága január 19-én ülést tartott, Az ülés megnyitása után Vajda Imre elnök bejelentette, hogy a szovjet hadsereg felszabadította Budapestet.

A felszabadult város rendkívül siralmas helyzetben van és az éhségtől elcsigázott pestiek várják a vidékiek élelmiszer segélyét.

A nemzeti bizottság elnöke azt javasolta, hogy alakítsanak a megsegítés céljára egy Segélyező Bizottságot. A javaslatnak megfelelően ez a bizottság megalakult és másnap tartotta első ülését a városháza 51-es számu szobájában.

A bizottság kimondta, hogy mindenféle élelmiszert, pénzt, terményt elfogad. Továbbá elhatározta, hogy hetipiacokon 10 óra után a fogyasztók szükségletein felül kimaradt élelmiszereket nem engedi a városból kiszállítani, hanem azokat felvásárolja a segélyezés céljaira, hogy azok oda jussanak, ahol arra a legégetőbb szükség van. / 78 /

A nemzeti bizottság igyekezett a legmesszebbmenőkig gondoskodni a város szegény sorban élő embereiről, ezért a felszabadulás után az első hónapokban az elmenekült reakciósok lakásába szegény sorsu, addig rossz lakásokban nyomorgó családokat telepített be.

A nemzeti bizottságnak ezt a nagyon is nemes intézkedését voltak, akik meg akarták semmisíteni. A bizottság augusztus 24-i ülésén Mikecz János tiltakozását fejezte ki a lakásügyek intézése terén tapasztalható visszaélések miatt.

Ugyanis az elmenekült reakciósok kezdtek viasszaszállingózni és ügyvédet fogadva azon fáradoztak, hogy a korábban beköltöztetett sok gyerekes szegény családokat a négy szobás lakásokból kitétessék.

A nemzeti bizottság erre föl intézkedett, felkérte a polgármestert, hogy utasítsa a lakás hivatalt ezen visszaélések azonnali megszüntetésére. / 54 /

Nem sokkal a felszabadulás után az MNDSZ helyi szervezetének közreműködésével a munkásasszonyok megsegítésére napközis ovodákat állítottak fel, s azokat irányítás, fenntartás szempontjából átadták a nemzeti segélynek. A nemzeti segély szervezet titkára, Marton János augusztus 11-én kérelemmel fordult a polgármesterhez, hogy a vezetésük alatt

álló három városi napközi ovodát a város vegye vissza kezelésébe. A városi képviselőtestület egyhangulag kimondta, hogy a három ovodát a nemzeti segélytől visszaveszi és vezetés, ellenőrzés szempontjából a tisztiorvosi hivatal felügyelete alá helyezi. / 79 /

A fenti intézkedésekből kitűnik, hogy a nemzeti bizottság milyen nemes intézkedéseket hajtott végre a szegény sorsu lakosság szociális helyzetének megjavítása érdekében.

VI./

A FÖLDREFORM VÉGREHAJTÁSA

"A földreform Magyarországon nem részletkérdés, nem egy politikai programpont a többi között amin alkudozni lehet, hanem a magyar nemzeti fejlődés alapja, ami minden további demokratikus fejlődésnek feltétele és biztosítéka. . . . "

". . . a földreform programja az, amivel a parasztság

küzdő sereg lesz a demokratikus, szabad Magyarországért
való harcban. . . . " / 80 /

Az ország kenyerének biztosításáért folyó harccal egy időben, 1945 első hónapjaiban zajlott le a magyar parasztság évszázados perének utolsó nagy felvonása: a földesuri földek felosztásának előkészítése és végrehajtása.

Az ideiglenes nemzeti kormány már 1944 december 22-én kelt nyilatkozatában meghirdette az uri és egyházi nagybirtokok felosztását, de a végrehajtás útjában számos akadály állott. A legtöbb akadályt a koalíció jobbszárnya, a kisgazdapárt jobboldala okozta.

Az agrárforradalom következetes végrehajtásáért, a feudális birtokviszonyok felszámolásáért legkövetkezetesebben a kommunista párt szállt sikra, a kommunistákat ebben a kérdésben a parasztpárt is támogatta.

A kommunisták ebben a küzdelemben a földnélküli parasztság tömegét mozgósították a reakció által támasztott akadályok elhárítására.

A Magyar Kommunista Párt és a Nemzeti Paraszt Párt 1945 január közepén nyilvánosságra hozta tervezetét, melyben a földosztál haladéktalan megkezdése mellett szállt sikra.

Ezt követően a földfoglaló mozgalom kiszélesedett, valóságos agrárforradalmi népmozgalom bontakozott ki és számtalan küldöttség kereste fel a kormányt, követelve a földreform törvénybe iktatását és gyors végrehajtását.

A kormány 1945 március 15-én elfogadta a nagybirtok rendszer megszü-

tetéséről és a földműves nép földhöz juttatásáról szóló rendeletét. / 81 /

A kormányrendelet megjelenése előtt a munkásmozgalom helyi képviselői Szentesen is tudatában voltak annak, hogy a nagybirtokot fel kell számolni, azonban nézeteltérés volt közöttük tekintetben, hogy mi is történjék az elvett nagybirtokkal.

Akadtak ugyanis olyanok, akik 1919 keserű tapasztalatai ellenére amellett voltak, hogy a nagybirtokot szocializálni kell.

Ennek az álláspontnak a veszélyességére mutat rá a Debreceni Néplap cikke, amelyet a szentesi Magyar Alföld 1945 március 9-i száma is átvett, amikor "Ultraszocializmus jobbról" cím alatt azt fejtegeti, hogy egyesek szerint nem kell a földreform, hanem mindjárt kollektivizáljunk.

A március 15-én kiadott törvény megjelenése után, Szentesen március 23-án került sor a Földigénylő Bizottság megválasztására. A földigénylő bizottság egy elnökből /Nagy György/ négy választmányi tagból és tizenhét bizottsági tagból állt. A választmány elhatározta, hogy a földreformot a lehető legrövidebb időn belül végrehajtja, s ezt sajton keresztül és a földreform rendelet plakátjain tudatta a lakossággal.

Ezután a bizottság munkához látott, megkezdte a földigénylésre jelentkezők névjegyzékének összeállítását és a kiosztásra kerülő földbirtok listáját.

Felmerülhet a kérdés, vajon Szentesen miért nem került sor már korábban földosztó bizottságok alakulására, mint ahogy az az ország más vidékein is történt.

Erre talán az ad magyarázatot, hogy a város több mint 60.000 kh-t kitevő területén nagybirtok tulajdonképpen nem is volt.

A földigénylő bizottság elkobzásra javasolt három 100 kh-n felüli birtokot /ezek összes területe 461 kh volt/ és hét 100 kh-n aluli birtokot összesen 160 kh terjedelemben. A kisajátításra javasoltak között egy birtok 1425 kh-t tett ki, a többi negyvennégy birtok területe 4663 kh volt.

Igy a város területén összesen ötvenöt birtok igénybevételeiről volt szó, mindössze 6712 kh földterülettel. / 5 /

A városban a földigénylő bizottságok 2345 földigénylőt tartott nyilván és ebből közel 500-an jutottak földhöz, a reform első évének végén, így Szentesen az igénylők egyötöde kapott földet, ennek jelentős része gazdasági cseléd és mezőgazdasági munkás volt.

A földreform körüli munkák végzésében a nemzeti bizottságok is aktívan bekapcsolódtak. Pest vármegye nemzeti bizottsága 1945 május 9-én közölte, hogy a Közjóléti Szövetkezetet a földreform végrehajtásában be kívánja vonni, s ennek érdekében felirattal fordult a kormányhoz. Egyben azt kérte az ország többi nemzeti bizottságától, így a szentesitől is, hogy ezen törekvését támogassák. / 75 /

A reakciósök, a mult társadalmi rendszer hivei, akik zömmel a kis-

gazdapártban huzódtak meg, mindent megpróbáltak elkövetni azért, hogy a földreform sikeres lebonyolítását meggátolják.

A szentesi nemzeti bizottság 1945 augusztus 13-i ülésén foglalkozott azokkal a panaszokkal, amelyek Csongrád vármegye Földhivatala ellen érkeztek be és az alábbi határozatot hozta:

"A nemzeti bizottság megállapítja, hogy a Földhivatal működése nem szolgálja az ország ujjaépítésének érdekeit. Az ügyek lassu intézésével egyenesen szabotálja a hivatal a földügyek végrehajtását. A hivatalban részint nincsennek megfelelő munkaerők, részint a meglévők is a régi rendszer szellemében és modorában gondolkoznak és a régi rendszer szerint intézik aktáikat. A demokratikus ujjaépítés szempontjából a Földhivatal ezen működése káros, sőt veszélyes, éppen ezért a nemzeti bizottság megbélyegzi. Külön felterjesztésben a Földművelésügyi Miniszter Ur és a Budapesti Nemzeti Bizottság tudomására hozza a szentesi nemzeti bizottság a földreform végrehajtását akadályozó e jelenségeket, s kéri a fórumokat, hogy minden eszközt megragadva, haladéktalanul intézkedjék a Csongrád vármegye Földhivatalánál tapasztalható szabotálási jelenségek megszüntetése iránt." / 19

A földreform végrehajtása körüli helyzet ennek ellenére sem javult, hanem inkább rosszabbodott, a visszaélések még súlyosabbak lettek.

A nemzeti bizottság az ügy súlyosságára való tekintettel távirati uton kérte az Országos Földrendező Tanács elnökét, Veres Pétert, hogy a Csongrádmegyei Földhivatal vezetőjét, dr.Solti Lajost állása alól azonnali hatállyal mentse fel. / 54 /

Ezzel azonban a földreform intézése körüli vitáknak nem lett vége, a jövőben ez még sok gondot okozott a nemzeti bizottságnak és a város vezetőinek.

A földreform végrehajtása Szentesen is óriási jelentőséggel bírt, mivel felszámolta a feudalizmus maradványait és megteremtette a munkásparaszt szövetségnek az alapját.

VII./

AZ ELSŐ DEMOKRATIKUS VÁLASZTÁS

1945-ben érkezett az első nemzetgyűlési választás. A választáson hat párt jelöltjei indultak. 1945. szeptember 11-én Erdei Ferenc belügyminiszter beterjesztette a nemzetgyűlésnek a választójogról szóló törvényjavaslatot. Az ideiglenes nemzetgyűlés megkezdte a javaslat felett a vitát.

A választójogi törvény életbelépése után hatvan napon belül meg kellett tartani a választást. Tizenkétezer érvényes szavazatra esett egy képviselő és 20 életév volt a korhatár.

A kormány a demokratikus pártokkal egyetértésben úgy döntött, hogy rövidesen megtartja a választást.

1945 szeptember 13-án az ideiglenes nemzetgyűlés elfogadta a választójogi törvényjavaslatot.

A képviselőket a pártok lajstromain kellett megválasztani, általános, titkos és egyenlő községenkénti választójog alapján.

Csanád, Csongrád vármegye, Szeged és Hódmezővásárhely 43 mandátummal egy választókerületbe kerültek.

Szentesen szeptember 29-én Erdei Mihály aláírásával a következő szövegű hirdetmény jelent meg a hirdetőtáblákon:

" A nemzetgyűlési választások napjának kitűzése tárgyában kiadott 20.390-1945. BM. sz. rendelet értelmében közhirrre teszem, hogy a magyar belügyminiszter a nemzetgyűlési választásokat az egész ország területén: 1945. évi november hó 4. napjára tűzte ki.

A hivatkozott rendelet 3.§-a értelmében felhívom a pártokat, hogy jelöltjeiket legkésőbb október 20. napjának déli 12 órájáig jelentsék be a választókerületek székhelyén illetékes központi összeíró és választóbizottságoknak.

A választókerület székhelyén Szegeden alakult Központi Választási Bizottság elnöke Berey Géza 1945 október 15 napjától 19 napjáig naponta 8-14 óráig és október 20-án 8-12 óráig a szegedi városházán lévő hivatalos helységben, a bizottsági teremben tartózkodik a fent megjelölt órák alatt." / 84 /

A nemzet-i bizottságnak a választás lebonyolításával kapcsolatban első

feladata volt az összeíró biztosok kijelölése, majd később a szavazatszedő bizottságok és a választási bizottság kialakítása.

1945 szeptember 28-án dr. Solti László h. polgármester aláírásával egy újabb hirdetmény tájékoztatta a lakosságot, hogy a város területén ötven szavazóhelységben fogják lebonyolítani a választást.

Ez a felhívás egyben közölte a választópolgárokkal a szavazókörizetek elnökeinek és tagjainak a névsorát is.

A felszabadulás utáni első választást 1945 november 4-én vasárnap tartották meg, reggel 7 órától este 8 óráig.

A választások eredményében nem csatlakozott a kommunista párt, a földmunkások /kubikosok/ tudták azt, hogy hova kell állniok, kikre kell leadni szavazataikat.

A Magyar Alföld 1945 november 6-i számában cikket közöl "Győztek a dolgozók Szentesen" címmel.

Leszavaztak Szentesen összesen 19.702-en. Ebből érvényes szavazat 19.344, érvénytelen tehát 358 szavazat. Ebből 338-ról nem tudták megállapítani, hogy melyik listára adták le, husz azonban olyan volt, hogy megállapítható milyen listára adták le, de valamilyen alaki hiba miatt kellett érvényteleníteni.

Az egyes listák között érdekes a szavazatok megoszlása, nemek szerint.

A Magyar Kommunista Pártra leszavazott 2834 férfi és 3119 nő. A Szociáldemokrata Pártra szavazott 2036 férfi és 2635 nő.

A Kisgazda Pártra adta szavazatát 3148 férfi és 7818 nő.

A Nemzeti Paraszt Pártra szavazott 282 férfi és 308 nő.

A Polgári Demokrata Pártra szavazott 146 férfi és 166 nő.

A Magyar Kommunista Pártra a 30-as szavazókörzetben szavaztak legtöb-
ben: itt 400 szavazatot kapott. / 85 /

Az országban a választások eredménye mindegyik párt számára meglepetést
hozott. A munkáspártok főleg az ipari vidékeken győzedelmeskedtek, a
többi helyeken nagyon kevés kivétellel a forradalmi munkások és a sze-
gény parasztok csalódtak várakozásaikban.

Szentesen is az első demokratikus választás alkalmával meglepetés szü-
letett, de ez kellemes volt, mert a szavazatoknak 55,8 százaléka a mun-
káspártokra esett.

A Magyar Kommunista Párt a szavazatok 31,3 százalékát kapta. Ez az e-
redmény azt jelentette, hogy a dolgozók tömege nem habozott megmutatni
bizalmát azok iránt, akikre sorsának intézését bizta, bizott a kommu-
nista pártba, mert tudta azt, hogy ez a párt a dolgozókért küzd és az
ő ügyüket fogja diadalra juttatni.

Országosan a kiskgazdapárt ezen a választáson jelentős győzelmet aratott
Ez az eredmény megmutatta, hogy a reakció befolyását, erőit nem szabad
lebecsülni.

A választás eredményei arra is utaltak, hogy a párt nem mérte fel elég
reálisan az egyes osztályok politikai hangulatát, tulbecsülte saját
befolyását, viszont azt is megmutatta, hogy a kommunistáknak a munkás-
ság és a szegényparaszság körében befolyása, tekintélye van.

A kommunista párt továbbra is tudta mozgósítani a tömegeket a reakció
támadása ellen, meg tudta védelmezni velül a kiharcolt forradalmi de-

mokratikus vívmányokat.

A választás eredménye Szentesen kedvezőleg hatott, a város életének további irányítása a nemzeti bizottságon és a többi népi szerveken keresztül a baloldali erők kezében maradt.

VIII./

A NEMZETI BIZOTTSÁG TOVÁBBI MŰKÖDÉSE

- A nemzeti bizottság személyi összetételének alakulása, változása

Az 1945-ös év lendületes munkája után a nemzeti bizottságok munkája hanyatlani kezdett. Ennek oka elsősorban az volt, hogy a koalíció belső egysége megszűnt, a belső ellentétek egyre jobban kiéleződtek.

A Függetlenségi Front bomló egységét az 1945 szeptember 4-én megalakult Országos Nemzeti Bizottság sem volt képes összetartani.

A jobboldal a nemzeti bizottságok megszüntetésére törekedett, míg a koalíció haladó erői nem akartak belenyugodni ennek az értékes intéz-

ménynek az elsorvadásában. Világosan látták, hogy a nemzeti bizottságokat a forradalom tovább fejlesztése érdekében nem felszámolni, hanem regenerálni kell.

A szentesi nemzeti bizottság az 1946-os évben első ülését február 9-én tartotta, ahol a következő bizottsági tagok jelentek meg: Erdei Mihály, Mikecz János, Szőke Ferenc, Farmasi Imre, Kispál Sándor, dr. Barta Antal, Kürtösi Károly, Nagy Mihály, dr. Purjesz János és Virágos Antal. Erdei Mihály az év első ülésén azt fejtegette, hogy "nemzeti bizottság működése a jelek szerint alábbhagyott. A bizottsági tagoknak érdeklődése a nemzeti bizottsággal szemben nem kielégítő. ... Bár a nemzeti bizottság munkája elsőrangú fontossággal bír és amikor a pártok koalíciós kormányt alakítanak, addig minden körülmények között nélkülözhetetlen . . ."

Kürtösi Károly bizottsági tag azt javasolta, hogy a nemzeti bizottság ülését egy meghatározott napon tartsa, és a tagoknak a megjelenést tegyék kötelezővé, mivel "a nemzeti bizottság Szentes város egész társadalmát képviseli, ugyyszintén a demokratikus pártokat és munkája csak akkor lehet eredményes, ha a tagok határozat képes számban vesznek részt az üléseken."

A nemzeti bizottság a javaslatot elfogadta és akként határozott, hogy a bizottsági üléseket 24 órával annak megtartása előtt az ujságban meghirdeti, azonkívül a pártoknak meghívókat fog küldeni. / 86 /

A nemzeti bizottság munkájának fontossága a május 18-án tartott ülésen ismét napirendipontként szerepelt.

A nemzeti bizottság megállapította, hogy hivatása magaslatán áll, ellenőrzi a kormány rendeleteinek a végrehajtását, örködik a Függetlenségi Frontban tömörült pártok egységén, küzd politikai célkitűzéseik megvalósításáért.

A bizottság tagjai az egyes ügyek elbírálásánál szemelőtt tartják nemcsak a koalíciós pártok, hanem az egyes egyének érdekeit is. Ezért működése a rosszindulatu személyek véleménye ellenére is nagyon szükséges. / 87 /

Közben a nemzeti bizottság személyi összetétele megváltozott, a régiek helyébe új tagok kerültek. A Szentesi Ujság március 17-i száma arról tudósít, hogy a Magyar Kommunista Párt szentesi Szervezete a nemzeti bizottságba Mikecz János és Borbás Lajos helyett Vecseri Bálintot és Oltyán Lászlót delegálja. / 88 /

Szentesen eddig csak a városi nemzeti bizottság létezéséről van tudomásunk, amelyik bizottság ha a helyzet úgy kívánta megyei hatáskörű feladatokat is ellátott.

A korabeli jegyzőkönyv tanúsága szerint 1946 április 19-én megalakult a Csongrád vármegyei Nemzeti Bizottság.

Az alakuló ülésen az alant felsorolt bizottsági tagok jelentek meg: Erdei Mihály, Halustyik Mihály, Szőke Ferenc, Szőke Mátyás, Aradi Pál, Pardi Ferenc, dr. Mátéffi Benjámin, Virágos Antal, Kispál Sándor, Székely Antal, Hajdu János, Szalma János és Batka Imre mint jegyzőkönyvvezető.

Erdei Mihály mint a városi nemzeti bizottság elnöke ismertette a megyei

nemzeti bizottság létrehozásának szükségességét. - Ezután került sor a megyei bizottság elnökének, alelnökének és titkárának megválasztására,

Hosszas vita után titkos választásra került a sor, így elnökké Szőke Ferencet, alelnökké Erdei Mihályt választották meg a jelenlévők, majd a bizottság határozata alapján dr. Kunszeri Bélát nevezték ki titkárnak. / 89 /

A megyei nemzeti bizottság mindjárt az alakuló ülésen foglalkozott a megye területén működő nemzeti bizottságok munkájával. Egyes hozzászólások szerint a vidéki nemzeti bizottságok ugyszólván minden szabály nélkül működnek, nem tudják azt, hogy ténykedésük milyen munkakörben merülhetnek ki. Ezért a megyei nemzeti bizottság határozatában kimondta, hogy megbizza az elnökséget, valamint a titkárt, hogy egy egységes ügyrendet dolgozzanak ki a vidéki nemzeti bizottságok részére. / 90 /

A nemzeti bizottságon belül egyes személyek politikai magatartása miatt az ellentét kezdett egyre jobban kiéleződni.

A kisgazdapárt 1947 júliusában bejelentette a nemzeti bizottságnak, hogy a választások idejére és az azzal kapcsolatos munkák végzésére a bizottságba Aradi Pál és Pardi Ferenc párttagokat delegálja.

Erdei Mihály a nemzeti bizottság július 26-án tartott ülésén indítványozta, hogy tárgyalják meg a kisgazdapárt átiratát, és megjegyezte, hogy minden pártnak joga van a nemzeti bizottságba tagokat küldeni, mert a pártok koalíciós munkája és összefogása ezt meg is követeli. Azonban kifogásolta Aradi Pál küldetését, mert bizonyos cselekményei

miatt éppen a nemzeti bizottság tett feljelentést ellene a Független Kisgazda Párt Országos Főtitkárához, valamint az Országos Nemzeti Bizottság Elnökségéhez. Bejelentette, hogy a feljelentés nyomán a nevezett ellen vizsgálatot indítottak és az még nincs befejezve, ezért azt kérte, hogy "addig amíg az ügy befejezést nem nyer Aradi Pál ne vegyen részt a bizottsági üléseken."

A nemzeti bizottság szavazattöbbséggel hozott határozatában kimondta, hogy Aradi Pál személyét nem fogadja el, de azokat a személyeket sem, akiket Aradival egyidőben jelentett fel. / 91 /

Erre a Független Kisgazdapárt már a november 1-i nemzeti bizottsági ülésre Dömsödi Józsefet és Gránicz Etelkát küldte be, akik a későbbiek folyamán a nemzeti bizottságban pártjukat képviselték.

Dömsödi József már az első alkalommal kifejtette, hogy nehéz feladatnak bizonyul ez a megbízatás, de mégis elfogadták, mert Erdei Mihály személye biztosíték arra, hogy munkájukban támogatni fogja őket. Kijelentette a jobboldali reakció ellen együtt akarnak harcolni a nemzeti bizottság többi tagjával.

Erdei Mihály válaszában kifejtette, örömmel veszi tudomásul, hogy a Független Kisgazdapárt olyan emberekkel képviselteti magát, akik valóban a parasztemberek érdekeit szolgálják. / 92 /

A nemzeti bizottságnak sokrétű tevékenysége mellett igen fontos feladata volt a politikai bizonyítványok kiadása. Politikai megbízhatósági engedélyt adott ki mindazok részére, akik ellen népellenes, fasiszta cselekedet gyanuja merült fel.

A nemzeti bizottság 1947 október 1-én tartott ülésén foglalkozott a politikai bizonyítványok kiadásának kérdésével.

Szőke Mátyás felszólalásában ismertette, hogy az utóbbi időben politikai bizonyítványt kaptak olyan személyek, akik arra nem illetékesek. Szőke Ferenc elmondta, az utóbbi időben ő is hozzájárult két politikai bizonyítvány kiadásához.

Erdei Mihály a nemzeti bizottság elnöke kijelentette, hogy ezeknek az aláírási jogát tisztázni kell. Megállapodtak abban, hogy a jövőben ezeket csak az elnök, távollétében pedig az alelnök írhatja alá, továbbá a nemzeti bizottság határozatában kimondta, ezentul minden esetben a politikai bizonyítvány kérést a kérelmezőnek írásba kell benyújtani. / 93 /

Az 1947-es év végén a nemzeti bizottság vezetésében változás állott be.

A december 31-i ülésen Erdei Mihály elnök bejelentette, hogy a nemzeti bizottság bizalmából 1945 március 16-án választották meg elnöknek és most három évi működés után lemond ezen tisztségéről, mert a kötelesség máshová szólítja.

A nemzeti bizottság jegyzőkönyvileg mondott köszönetet Erdei Mihálynak eddigi becsületes munkájáért.

Szőke Ferenc indítványára mindjárt egy négy tagu jelölő bizottságot alakítottak Téli Lajos elnökletével, s ez a jelölő bizottság Szőke Mátyást jelölte, akit a nemzeti bizottság egyhangulag választott meg elnöknek.

A bizottság a titkári teendők ellátásával Batka Imre eddigi titkárt bizta meg. / 94 /

A nemzeti bizottság 1948 január 12-én megtartott ülésén Batka Imre a bizottság titkára számolt be az 1947 évi ügyirat forgalomról.

A beszámoló megállapította, hogy a nemzeti bizottság az említett évben 151 db iktatott ügyiratot intézett el és 395 db politikai bizonyítványt adott ki, az év ügyforgalma 546 db akta volt.

Ugyanezen az ülésen tárgyalta meg a bizottság a Nemzeti Paraszt Párt átiratát, melyben bejelentette, hogy a párt a nemzeti bizottságba Székely Antalt és Szilágyi Antalt küldi be. / 95 /

Erdei Mihály elnök lemondása után, nem sokára 1948 február 23-án Szőke Ferenc alelnök is lemondott tisztségéről.

A nemzeti bizottság március 31-i ülésén Szőke Mátyás elnök azt javasolta, hogy válasszák meg a bizottság alelnökét, a tagság egyhangúlag Téli Lajost a Szociáldemokrata Párt nemzeti bizottsági tagját választotta meg, és a Szakmaközi Titkárság részéről Miskoczi Imre helyett ekkor került be a nemzeti bizottságba Gyenes Péter Örvény sor 1 sz. alatti lakos.

Amint már azt tudjuk, a megyei nemzeti bizottság 1946 április 19-én alakult meg, de nem egész két éves fennállás után fel is oszlott.

A városi nemzeti bizottság 1948 március 31-i ülésén Szőke Mátyás elnök bejelentette, hogy a vármegyei nemzeti bizottság nem működik, ezért újra kell alakítani. Az elnök azt javasolta, küldjenek megkeresést az illetékes pártoknak az újra alakítás érdekében. / 96 /

Április 1-én a Csongrád vármegyei nemzeti bizottság ismét megalakult és 15-én a következő felhívást intézte a megyei többi nemzeti bizottságaihoz:

"Felhívjuk a nemzeti bizottságokat, hogy politikai megbízhatósági igazolásokat nem adhatnak ki, hanem minden egyes esetben a kérelmezők kérvényét javaslatukkal ellátva a megyei nemzeti bizottsághoz kell felterjeszteni. A volt csendőrségi személyek részére politikai megbízhatósági igazolásokat a nemzeti bizottságok nem adhatnak ki, hanem véleményes javaslatukkal azokat is fel kell terjeszteni a vármegyei nemzeti bizottsághoz. Amennyiben a volt csendőrségi személyek az igazolásukra alakult különleges bizottság által kiadott kérdőív 42. pontjára megfelelő választ nem tudnak adni, vagy az ellenállási mozgalomban nem vettek részt, vagy pedig tevékenyen nem vették ki részüket a demokratikus országépítésből, így azoknak kérelmét nem is terjesszék fel a megyei nemzeti bizottság elé, mert ezek részére politikai megbízhatósági bizonyítvány nem adható ki."

Egyben közölte a megyei nemzeti bizottság azt is, hogy minden héten pénteken tart ülést és ekkor tárgyalják meg a politikai megbízhatósági kérelmeket is. / 97 /

Ezzel az intézkedésével a megyei nemzeti bizottság fenntartotta magának a politikai megbízhatósági engedélyek kiadásának a jogát, ami később nézeteltérést váltott ki a megyei és a városi nemzeti bizottság között.

A magyar munkásmozgalom történetében 1948 márciusa fontos dátum, mert ekkor veszi kezdetét a két munkáspárt egyesülésének közvetlen szervezeti előkészítése. A kommunista párt négyhetes tagzárlatot rendelt el, március 15-ig nem vett fel új tagokat.

Márciusban a két párt közös politikai és szervező bizottságot alakított az egyesülés gyakorlati lebonyolítására, s egységesítették a kommunista és a szociáldemokrata sajtót is.

Április végén megkezdődött a párt egyesítése. Június elejére, alulról felfelé, a pártszervezetek egyesítése lényegében lebonyolódott.

1948 június 12-én összeült a Magyar Kommunista Párt IV. és a Szociáldemokrata Párt XXXVII. kongresszusa, az egyesülés - a jobboldali oportunisták kizárásával gyakorlatban már végbement.

A két kongresszus hivatalosan is kimondta a két párt egyesítését, s a következő napon június 13-án megkezdődött a magyar munkásosztály egységes pártjának, a Magyar Dolgozók Pártjának I. kongresszusa. / 98 /

A két munkáspárt egyesítését nyomon kellett követni a nemzeti bizottságoknak is. Ezért az Országos Nemzeti Bizottság Főtitkársága 1948 május 28-án 1640/1948 O.N.B. szám alatt rendeletet adott ki a nemzeti bizottságokban való részvétel szabályozása tárgyában.

"... Változatlan fennáll az eddig is követett irányelv, mely szerint a nemzeti bizottságokban a Függetlenségi Frontban tömörült pártok és a szakszervezetek helyi szervei vesznek részt.

Mint hogy a Magyar Dolgozók Pártja a Függetlenségi Front két pártjából alakult, természetesen következik, hogy a Magyar Dolgozók Párt-

ja olyan számban delegál tagokat, mint amilyen számban a Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt az egyesülés előtt összesen képviseltette magát. / 3-3 taggal az MDP 6 tagot delegál. /" / 99 /

A Magyar Dolgozók Pártjának szentesi szervezete május 24-én a 323/1948 számú átiratában értesítette a nemzeti bizottságot, hogy Szőke Mátyás helyett Nagy János Szentes Zolnay Károly u. 24. sz. alatti lakost küldi be rendes tagul a nemzeti bizottságba.

1948. májusában a városi nemzeti bizottság vezetésében ismét változás történt, mert május 24-én Szőke Mátyás a nemzeti bizottság elnöke tisztségéről lemondott és helyette a tisztség betöltésére Végső Sándort választották meg. / 100 /

A városi nemzeti bizottságnak 1948 nyarán sok politikai igazolvány kiadásában kellett döntenie, javaslatot tenni a megyei nemzeti bizottság felé, ezért Végső Sándor elnök a június 3-i ülésen azt javasolta, mivel a beérkező kérelmek nagyon hiányosak, egy egységes kérelmező űrlapot szerkesszenek. Ezt az űrlapot a kérelmező köteles büntetőjogi felelőssége tudatában kitölteni és úgy benyújtani a nemzeti bizottságnak. / 101 /

A politikai igazolványok kiadása terén a megyei és a városi nemzeti bizottság között nézeteltérés alakult ki, a hatáskör illetékessége miatt. A városi nemzeti bizottság július 22-i ülésén Végső Sándor a bizottság elnöke megállapította, hogy a vármegyei nemzeti bizottság tullepi hatáskörét.

Olyan személyek részére ad ki politikai igazolást, akiknek az ügyét a városi bizottság nem tárgyalta le.

"Példa erre a 406/1948 szám alatt ifj. Szücs Károly részére kiállított igazolvány, akinek a kérelme nem szerepelt a városi nemzeti bizottság előtt."

A városi nemzeti bizottság továbbá kifogásolta azt is, hogy a kiadott igazolványokon egyáltalán nem, vagy csak nagyon tág értelemben van feltüntetve, hogy azok milyen célra lettek kiadva.

Arra kérte a városi nemzeti bizottság a megyei bizottságot, hogy a jövőben kiadásra kerülő igazolványok a kérelembe foglaltak céljára legyenek kiadva és a célt részletesen tüntessék fel. / 102 /

A megyei nemzeti bizottság még 1948 augusztusában ebben az ügyben nem adott választ a városi nemzeti bizottságnak, majd csak az októberi hónapban.

A városi nemzeti bizottság október 18-án tartott ülésén tárgyalta meg a vármegyei nemzeti bizottság 1437/1948 számú átiratát.

A városi nemzeti bizottság határozatában kimondta, hogy "politikai igazolásokban hozott határozatát, illetve javaslatait nem köteles megindokolni. Ellenben megjegyzi, hogy Csongrád Vármegye Nemzeti Bizottságának jogában áll a városi nemzeti bizottság határozatával, illetve javaslatával - ha azt nem látja indokoltnak - ellenkező döntést hozni."

Ebből a határozatból is kitűnik, hogy a két nemzeti bizottság ezen a téren százszázalékosan nem tudtak közös nevezőre jutni.

A városi nemzeti bizottság a megyeit nem tartotta arra illetékesnek, hogy ilyen fontos ügyekben a városi nemzeti bizottság mellőzésével hozzon döntést.

A városi nemzeti bizottság lassan már négy éve irányította a város vezetőivel karöltve a város életét.

A bizottság október 18-i ülésén Batka Imre titkár ismertette, hogy f.évi decemberében ünnepli a nemzeti bizottság működésének negyedik évét.

"Ebből az alkalomból az elnökség . . . diszközgyűlés rendezését javasolja, amely ünnepélyes külsőségek között lenne megrendezve. Meghívának a nemzeti bizottság volt elnökeit, valamint az Országos Nemzeti Bizottságot is.

A diszközgyűlés célja, hogy beszámolót adjunk a városi nemzeti bizottság eddig végzett munkájáról, valamint ismertetni azt, hogy a nemzeti bizottságra, mint politikai szervre a jövőben is nagy feladatok hárulnak. . . . "

A nemzeti bizottság megbizta az elnökséget a tervezett ünnepség előkészítésére és megrendezésére. / 103 /

Lassan a nemzeti bizottság működése vége felé közeledett. Ami a belső szervezeti életét illeti megállapítható, ha volt is időszak amikor a helyzet kissé rosszabbodott, de ezen a kommunisták a baloldal támogatásával urrá tudott lenni, s mint politikai szerv hatékony erőt képviselt, munkájában egy cél vezérelte, a népi hatalom meg-

teremtése, annak megszilárdítása.

IX./

A NEMZETI BIZOTTSÁG IRÁNYÍTÓ SZEREPE AZ ÁLLAMHATALMI SZERVEK
MUNKÁJABAN

- A város közigazgatásának irányítása, a közigazgatás megtisztítása
a reakciós elemektől

A nemzeti bizottságok jogállásának kérdése 1946 nyarán ismét felvetődött. A kormány jobbszárnya mindenképpen szűkíteni akarta a nemzeti bizottságok államhatalmi tevékenységének jogkörét, felhasználva azt a tényt, hogy egyes nemzeti bizottságok intézkedései többször keresztezték a minisztériumok intézkedéseit, és nem tudták alárendelni a helyi érdeket az országos érdekeknek.

A kommunista párt viszont továbbra is szükségesnek tartotta a nemzeti

bizottságok ellenőrző funkciójának elmélyítését, mindaddig amíg végbe nem megy az államigazgatás teljes demokratizálása.

A szentesi nemzeti bizottság továbbra is nagy befolyást gyakorolt a város közigazgatási életére.

A város polgármestere 646/1946 sz. átiratában kérte a nemzeti bizottságot, hogy a Közélelmezési Hivatal vezetésével Hargitai Andort biztasson meg. Szőke Ferenc kérte a nemzeti bizottságot, járuljon hozzá a kinevezéshez. Természetesen a bizottságon belül a vélemény nem mindig volt azonos. Miklós József bizottsági tag véleménye szerint ennek az ügynek az elintézése nem a nemzeti bizottság feladata.

Szőke Ferenc válaszában kifejtette, hogy "a nemzeti BIZOTTSÁG politikai téren mintegy ellenőrző szerepet gyakorol és ezért igen is szükség van a véleményre, illetve a javaslatára."

Vecseri Bálint pedig annak adott hangot, hogy "a nemzeti bizottság nem közigazgatási szerv, hanem politikai tényező és mint ilyennek jogában áll ellenőrizni egyes közigazgatási tisztviselők politikai múltját és tevékenységét."

Ezek után a nemzeti bizottság úgy döntött, hogy Hargitai Andor szolgálatba állítása ellen nem emel politikai kifogást. / 104 /

Majd a megye főispánja kérte a nemzeti bizottságot, hogy Sebők Rókus Szentés város postafőnökévé való kinevezéséhez járuljon hozzá. - A bizottság hosszasan vitatta meg, majd akként határozott, nem javasolja Sebők Rókust a postahivatal vezetői állásának a betöltésére.

Ugyan ebben az időben dr.Rablóczki Árpád is beadványában megpályázta az üresen álló állást.

dr.Rablóczki ellen 1919-ben viselt dolgai miatt merült fel kifogás, de a szovjet hadsereg bevonulásakor viszont egyedül maradt a postán öt altiszttel. Ő indította és szervezte meg a postahivatal munkáját, a távbeszélőhálózatot is szinte a semmiből teremtettené ujjá, helyezte üzembe. Így a felszabadított vidéki városok közül Szentesen volt az első, ahol a távbeszélő forgalom megindult.

Ezen ténykedéséért a nemzeti bizottság elismerését fejezte ki dr.Rablóczki Árpádnak és egyben igazolta, hogy ellene politikai szempontból kifogást nem emel. / 105 /

1946 február 1-én került sor hazánkban a köztársaság kikiáltására, a felszabadulás után az első köztársasági elnök Tildi Zoltán lett, február 4-től Nagy Ferenc került a miniszterelnöki székbe.

Szentesen a város képviselőtestülete ebből az alkalomból diszközgyűlést tartott és disztáviratban üdvözölte a köztársaság új elnökét és a kormányt.

A köztársaság kikiáltása után 1946 márciusában Szőke Ferenc nemzeti bizottsági tag kifogásolta, hogy a hivatalok tisztviselői még mindig nem esküdtek fel a köztársasági államformára.

A nemzeti bizottság felhívást intézett a hivatalok vezetőihez, hogy a tisztviselőkkel az esküt a Népköztársaságra haladéktalanul tetessék le.

Keresztes Nagy Péter március 28-i nemzeti bizottsági ülésen felszó-

lalt kifogásolva azt, annak ellenére, hogy a magyar nép a köztársasági államformát választotta, még egyes épületeken a Magyar Királyi megjelölés olvasható. Indítványozta, hogy a nemzeti bizottság szólítsa fel ezeket a hivatalokat a cím megváltoztatására, az új államformának megfelelően.

Erdei Mihály azzal egészítette ki a javaslatot, e célból kezdeményezzenek országos akciót. Szentesen pedig a sajtón keresztül hívják fel mindazoknak a figyelmét, akiket illet, hogy a Magyar Királyi címert távolítsák el. Ezen kívül ebben az ügyben intézzenek feliratot az Országos Nemzeti Bizottsághoz. / 104 /

- A nemzeti bizottságok szerepe a közigazgatás megtisztításában

Az 1945-ös választások eredménye rendkívül megnövelte a reakció agresszivitását a kommunisták ellen. A választások után ezek az emberek szinte gátlástalanul megindították támadásukat a népi hatalom ellen.

A hivatalokban ülő reakciós tisztviselők szabotálták a kormányzat demokratikus intézkedéseit, a kommunista párt akcióit.

1946 nyarán nyilvánvaló lett, hogy az igazoló eljárásokkal nem sikerült az államapparátust megtisztítani a népi demokráciát, illetve annak fejlődését hátráló személyektől, számuk még mindig rendkívül jelentős maradt.

A Magyar Kommunista Párt III. kongresszusa megállapította ugyan, hogy a kulcspozíciók megszállásával a demokratizálás folyamata megindult, de az állami tisztviselők 80-85 %-át a régi rendszerből vették át. Ugyanakkor a közigazgatási apparátus mérhetetlenül felduzzadt. Míg 1938-ban 124.000 közigazgatási alkalmazott volt Magyarországon, 1946-ra számuk 403.000 emelkedett. Ez az ország teherbirásához képest igen nagy volt, és indokoltá tette az államapparátus létszámának a csökkentését.

1946 május 19-én látott napvilágot az 5000/1946. ME. sz. rendelet, amelyik rendelet lefektette a közszolgálati alkalmazottak körében megindult tisztogatás alapelveit.

A tisztogatást végző un. B-lista bizottságok összetételéről az 5700/1945 ME. sz. rendelet intézkedett.

A rendelet értelmében a nemzeti bizottságok is tehettek javaslatot a közszolgálati alkalmazottak elbocsátása iránt. / 12/

A reakció előtetörésének megakadályozása érdekében a Kommunista Párt kezdeményezésére, a Szociáldemokrata Párt, a Nemzeti Paraszt Párt és a szakszervezetek 1946 március 5-én létrehozták a Baloldali Blokkot. A Baloldali Blokk is nyilatkozatában első helyen a közigazgatás megtisztítását követelte.

A szentesi Ujság 1946 március 7-i számában olvashatjuk "Megkezdődött a tisztogatás. A szentesi szervezett munkásság március 4-én a déli órákban felvonult, hogy eltávolítsa a reakciós tisztviselőket."

Erdei Mihály a nemzeti bizottság elnöke a városháza erkélyéről olvasta

fel azoknak a névsorát, akiket a 250-300 főből álló tömeg a munka azonnali abbahagyására és munkahelyükről való eltávolításra ítelt.

/ 106 /

A város polgármestere 1946 áprilisában kérte a nemzeti bizottságot, vizsgálja felül a népitélet által eltávolított tisztviselők ügyét.

A nemzeti bizottság olyan módon határozott, hogy a népitélet által eltávolított tisztviselők ügyét csak a B-lista részletes letárgyalása után tűzi napirendre. / 107 /

Erdei Mihály a nemzeti bizottságnak azt javasolta, hogy a B-lista elbírálásánál azokat a tisztviselőket feltétlenül vegyék figyelembe, akik "Ének a Viharasarokról" című reakciós röpirat sokszorosításában és terjesztésében szerepet vállaltak. A bizottság az elnök javaslatát határozatként fogadta el. / 108 /

A szentesi Lap 1946 április 14-i száma ismerteti, hogy B-listázás folyik a szentesi városházán a városi közalkalmazottak körében. A lap a továbbiakban leszögezi, hogy csak az előkészületek folynak és a B-lista végleges összeállítására a nemzeti bizottsággal, a pártokkal és a szakszervezettel való tanácskozás után kerül sor. / 109 /

A nemzeti bizottság április 20-án foglalkozott a közalkalmazottak B-listázási ügyével. A bizottság akként határozott, felhívja az egyes közhivatalok vezetőinek a figyelmét, hogy a B-lista letárgyalása miatt az összes alkalmazottai névsorát öt napon belül terjessze be a nemzeti bizottsághoz. Ebben a névsorban tüntesse fel az illetőre vonatkozó igazoló bizottsági határozatot, az eltöltött szolgálati időt és a

vagyoni helyzetet a személyi adatokkal együtt. / 110 /

A B-listázásnál is éppen úgy mint az igazoló eljárások lefolytatásánál a cimboráikat védő reakciók igyekeztek annak végrehajtása elé akadályokat gördíteni.

A Magyar Alföld című helyi ujságból van tudomásunk arról, hogy a megye alispánja Budapesten járt megsürgetni a B-listázó bizottság elnöki tisztségéről lemondott Oláh Sándor utódát.

A miniszterelnökségen Kunszeri alispán azt a felvilágosítást kapta, a jelölés azért késik, mert a kispárt választmánya még nem terjesztette fel az elnök jelölt nevét. A kispárt az alispán referátuma után ígéretet tett, hogy intézkedni fog a B-lista elnök kijelölése érdekében.

Igy azután remény volt arra, hogy Szentest városnál mint a megyénél megkezdhetik a B-listázást. / 111 /

A B.lista bizottság új elnökét, dr.Mátéffy Benjámin július 25-én választották meg és így a bizottság még az nap megkezdte munkáját. Szintén a Magyar Alföld című lap tájékoztatta a július 31-i számában a lakosságot, hogy a 107-es számú B-lista bizottság befejezte munkáját.

A város tisztviselői közül a B-listázással 76 főt bocsátottak el.

/ 112 /

1947-re a koalíción belüli ellentét az eddiginél sokkal jobban kiéleződött. Január 5-én a Belügyminisztérium köztársaságellenes összeesküvést leplezett le, az összeesküvés szállai a kispárti vezetők

Kovács Béla, Varga Béla és Nagy Ferenc miniszterelnök kezébe futottak össze, az egésznek az irányítója, ~~a vezetője maga a kisközpárti~~ miniszterelnök volt. Ez természetesen nem vetett jó fényt a kisközpártra, a kisközpárti tömegek kezdtek kiábrándulni a párt politikájából.

A kisközpárt vezetőinek ez a tette a párt vidéki szervezeteiben is éreztette a hatását.

A szentesi Független Kisközpárt választmánya 1947 január 23-án ülést tartott és határozatilag kimondta, hogy az önkormányzati testületekből beküldött tagjait visszahívja.

A városi képviselőtestület január 24-i ülésén már a kisközpárti képviselők nem jelentek meg, ugyszintén a nemzeti bizottság másnap 25-én tartott ülésén sem jelentek meg a bizottság kisközpárti tagjai.

Ehelyett átiratban értesítette a kisközpárt szentesi szervezete a nemzeti bizottságot, hogy minden községből és önkormányzati testületből visszahívja tagjait és a jövőben hozandó határozatokat magukra nézve nem tartják kötelezőnek.

A nemzeti bizottság a kisközpárt választmányának január 23-án hozott határozatát megbélyegezte, elítélte.

... "A kisközpárt ahelyett, hogy a Baloldali Blokk követeléseit ügyében a tárgyalásokat szorgalmazná és a kibontakozás érdekében eljárna ezen határozatával az összeskuvőkkel azonosítja magát és a demokrácia gyengítésében működik közre."

Megállapította továbbá a nemzeti bizottság, hogy a társadalmi és

vallási összejövetelek leple alatt demokrácia ellenes elemek szervezkednek a városban. Ezek kétes értelmű röpiratokat bocsátanak ki és vezető szerephez juttatják a multrendszer exponált alakjait. Ezért a nemzeti bizottság a rendőrség figyelmét fokozottabb ellenőrzésre hívta fel. / 113 /

Erdei Mihály a nemzeti bizottság 1947 november 1-i ülésén indítványozta a törvényhatósági bizottság névsorának egyenkénti birálatát, és kérte a nemzeti bizottságot, hogy ebben az ügyben összesítve hozzanak határozatot.

Majd a nemzeti bizottság egyhangulag hozott határozatában kimondta, hogy a Polgári Demokrata Párt nem képviselheti magát a törvényhatósági bizottságban olyan arányban, mint a többi pártok, mivel a párt nem rendelkezik elegendő taggal. Ezért az eddigi három személy helyett csak egy főt hívnak be a törvényhatósági bizottságba.

A Független Kisgazda Párt részéről beküldött Horváth Antal és Kertész István törvényhatósági tagokat a névsorból törölésre javasolta, viszont nem emelt kifogást Nagy Pál rendes tagnak való behívása ellen. A póttagok névsorából kérte, hogy Aradi Pált és Veres Károlyt hagyják ki.

Továbbá a nemzeti bizottság felhívta a kisgazdapárt elnökségének a figyelmet, hogy a törvényhatósági bizottságba egy rendes és három póttagot delegáljon, és azok névjegyzékét véleményezés végett küldje meg a nemzeti bizottságnak.

A többi felülvizsgált törvényhatósági tagok személye ellen a bizottság nem emelt kifogást. / 92 /

A Polgári Demokrata Párt a szentesi nemzeti bizottság ezen intézkedését megfellebbezte az Országos Nemzeti Bizottságnál, erre a szentesi nemzeti bizottság december 17-én kérte az Országos Nemzeti Bizottságot, hogy a 114/1947 és a 114-1/1947 szám alatt hozott határozatát vizsgálja felül és azt hagyja jóvá, mert ezekben a határozatokban foglaltak a valóságnak megfelelnek.

Nem lehet közömbös a koalícióban lévő pártokra nézve az, hogy a Polgári Demokrata Párt Szentesen a választások alkalmával csak 127 szavazatot kapott és ez a párt is a régi szám arányában képviseltesse magát a közigazgatásban. / 114 /

Ennek az ügynek a végleges lezárására 1948 szeptemberében került sor, amikor a nemzeti bizottság megállapította, hogy a Polgári Demokrata Párt szentesi csoportja párt életet nem fejt ki, tagjainak száma is nagyon kevés. Közben egyesült a Radikális Párttal, ennek folytán elvesztette jogát a koalíciós pártokkal való együttműködésre. A nemzeti bizottság arra kérte a város polgármesterét, hogy a Polgári Demokrata Párt által betöltött városi képviselői tagságokat vonja vissza és azokat arányosan ossza fel a koalíciós pártok között. / 115 /

A város közigazgatásának a vezetésében mindjárt az 1948-as év elején változás történt, mivel Vajda Imre Szentes város polgármestere 1948 január 10-én a városi tanácshoz benyújtott beadványában január 31-i hatállyal állásáról lemondott.

A városi tanács nevében január 13-án Solti László h. polgármester kereste fel a nemzeti bizottságot, hogy kéri javasol a megüresedett polgármesteri állás betöltésére. / 116 /

1948 április 5-én került sor a városi tisztújítás ~~kijelölő választmányának az összehívására, a megüresedett polgármesteri állás~~ betöltése végett.

Az állásra három személy pályázott, Szőke Máttyás, Törőcsik Imre szentesi lakosok és Vécsey Pál fábiánsebestyényi lakos.

A kijelölő választmány mindhárom pályázót egyformán jelölte. A jelöltek közül a tisztújítás közfelkiáltással Szőke Máttyást választotta meg a város polgármesteréül. / 117 /

1948 márciusában változás történt a városi képviselőtestületben is.

A szociáldemokrata párt a nemzeti bizottság március 31-én tartott ülésére beterjesztette, hogy a képviselőtestületből visszahívja: Ambuzs Albert, Boros Imre, Hajdu József, özv.Juhász Jánosné, dr.Mijó János és Miskolczi Imre párttagokat.

A visszahívottak helyébe Gőz Sebestyén, ifj.Máté Mihály, Fekete Antal, Marossy Sándorné, dr.Michalovits Lehel és Palásti Tamás szentesi lakosokat delegálja.

A nemzeti bizottság ezen az ülésén a szakmaközi titkárság által beküldött városi képviselőtestületi tagok névsorát módosította; Nemes János helyett Török László József A. u. 2. sz., Végső János helyett Berczei János Temető u. 31. sz. és Szőke Ferenc helyett Zeke Lajos Jókai u. 57. sz. alatti lakosokat javasolta a városi tanácsba. /96 /

A nemzeti bizottság július 22-i ülésén tárgyalta meg a város polgármesterének 22/1948 számú bizalmas átiratát, amelyet a polgármester a megüresedett városi tisztviselői állások betöltése végett jóváhagyás-

ra terjesztett be a nemzeti bizottsághoz.

A nemzeti bizottság az átiratot tudomásul vette és az abban foglaltakhoz teljes egészében hozzájárult. A nemzeti bizottság azért járult hozzá a javasolt személyek kinevezéséhez, mert politikailag megbízhatónak találta őket és ezzel biztosítva látta a város közigazgatásának a zavartalan menetét. A nemzeti bizottság ugyanezen ülésén Gyenes Péter kifogásolta, hogy a hadifogságból hazatért Tulipán István városi alkalmazott a nemzeti bizottság véleményezése nélkül foglalta el állását. A nevezett személy a multban leventeoktató volt és leventéivel elég durván bánt. Továbbá kifogásolta azt is, hogy Szép Ferenc városi állatorvost állásába visszahelyezték, a nemzeti bizottság állásfoglalása ellenére.

A nemzeti bizottság határozatával megkereste a polgármestert, nyilatkozzon Tulipán István igazolása megtörtént-e és a nevezett miért nem kért politikai igazolványt a nemzeti bizottságtól.

Szép Ferenc állatorvost a nemzeti bizottság politikailag megbízhatatlannak tartja, ennek ellenére állását mégis elfoglalhatta, a polgármesternek ez az intézkedése milyen rendelet alapján történt.

Szőke Mátyás polgármester a 23/1948 számú átiratában tájékoztatta a nemzeti bizottságot, hogy a nevezettek B.M. engedéllyel kerültek vissza állásukba. / 118 /

A nemzeti bizottság intézkedései során mindig a nép érdekét tartotta szemelőtt, annak jogaiért harcolt.

Ezt bizonyítja többek között az október 18-án hozott határozata is, amikor ~~Dömsödi Ferenc bizottsági tag kifogásolta a polgármester azon intézkedését, mellyel a tanyai lakosok városban lévő lakásait igénybe veszi.~~ Dömsödi kifejtette, bár a tanyán megfelelő lakásuk van, de városi otthonukra is szükség van, mert nem tudhatják mikor adódik betegség, vagy más olyan körülmény, amely indokolttá teszi, hogy a városban lévő házukba akár huzamosabb időre beköltözhesse-
nek. Azt indítványozta a nemzeti bizottság keresse meg a polgármestert azért, hogy a lakásrendeletet úgy alkalmazzák, az a tanyai lakosságot ne sújtsa.

A nemzeti bizottság egyhangulag hozott határozatával megkereste a város polgármesterét és felkérte, hogy akadályozza meg a lakáshivatal tisztviselőinek hatásköri túllépését és arra, hogy az idevonatkozó rendeletet megfelelő szellemben hajtsák végre.

Természetesen a bizottság határozata nem vonatkozott olyan esetekre, amikor a lakásigénybevételnek helye volt. / 119 /

Bár a nemzeti bizottságok közigazgatási jogkörét a 14/1945. ME. sz. rendelet, amelyik tulajdonképpen életre hívta a nemzeti bizottságokat, ugyanez a rendelet egyben gátolta is ezt a jogot, nem beszélve a 1030/1945. ME. sz. rendeletről, amelyik a nemzeti bizottságok közigazgatási jogát teljesen felszámolta, noha ezt a rendeletet sehol sem tartották be.

Szentesen az említett rendeletek ellenére az tapasztalható, hogy a nemzeti bizottság közigazgatási tevékenysége egészen a fennállásáig

egyforma sullyal birt. Az igaz, a szentesi nemzeti bizottság sem volt közigazgatási szerv, ~~de mint politikai, testületi szerv igen komolyan ellenőrizte, sőt javaslataival irányította a város közigazgatási életét.~~

Azt is látni kell, hogy a város közvetlen vezetői /polgármesterek/ ebből az igen fontos forradalmi népi szervből kerültek ki, akik kommunisták voltak és a dolgozó nép érdekeit képviselték.

Mivel a kulcspozíciókban, így a város közigazgatásának a vezetésében is kommunisták, a baloldal emberei kerültek, ezért a városi nemzeti bizottság átfogó, irányító szerepe Szentesen egyre jobban kidomborodhatott.

- A rendőrség szervezése, a város közbiztonságának védelme

A nemzeti bizottság továbbra is igen nagy gondot fordított az új rendőrség munkájára, személyi állományának az alakulására, hisz a proletár hatalom megszilárdulása, a közbiztonság nem kis mértékben függött ennek a szervnek határozott és kemény intézkedéseitől.

1946 március 30-án a szentesi Vármegyei Rendőrkapitányságon rendőrtoborzást tartottak. A nemzeti bizottság március 28-án úgy döntött, hogy ezen a toborzón négy taggal képviselteti magát. - Oltyán László kommunista párti, Farmasi Imre szociáldemokrata párti, Pardi Ferenc kisgazdapárti és Kispál Sándor parasztpárti nemzeti bizottsági tagok

nyújtottak segítséget Kiss Gyula rendőralezredesnek a toborzó munkában. / 120 /

Az igazoló eljárás lefolytatása nemcsak a közhivatalok tisztviselőire vonatkozott, hanem természetesen a fegyveres testületek beosztottjaira is. A rendőrség állományba tartozó rendőröket és tisztviselőket az Országos Főkapitányságon igazolták le.

A szentesi nemzeti bizottság ez ellen kifogást emelt és határozatilag kimondta, hogy a volt rendőrség tagjainak Budapesten való igazolását nem veszi tudomásul. Ragaszkodik ahhoz, hogy azok a rendőrök, akik Szentesen teljesítettek szolgálatot szolgálati helyükön igazolják le, mivelezen személyek leigazolására hatáskörileg a helyben felállított igazoló bizottság a jogosult.

A városi nemzeti bizottság ezt a határozatát megküldte a Magyar Rendőrség Vidéki Főkapitányságának és kérte az abban foglaltak szerint intézkedjenek. / 86 /

1946 elején a város közbiztonsága nem a legszilárdabb volt, a közönséges bűnözők száma kezdett egyre jobban elszaporodni, akik különösen a város külterületén garázdálkodtak.

Ezért a nemzeti bizottság április 20-i ülésén foglalkozott a város közbiztonsági helyzetével.

Oltyán László megemlítette, hogy a város külterületén a vagyon, az életbiztonság nincs meg, ez a rész szinte állandóan veszélyben van. Szőke Ferenc is annak adott hangot, hogy a külterületen az utóbbi időben sajnos nagyon sok a rablás, betöréses lopás és az emberi élet

is veszélyeztetve van.

~~A nemzeti bizottság akként határozott, értesíti a Városi Rendőrfőkapitányságot, hogy Szentés Város külterületén az élet és a vagyon biztonsága érdekében, a külterületi rendőrséget haladéktalanul szervezzék meg és állítsák szolgálatba.~~

Amennyiben ezt a rendőrség nem tenné meg, úgy a nemzeti bizottság kénytelen a lakosság közbiztonsága érdekében a területen - polgárőrséget felállítani. / 121 /

1946 május 11-én a nemzeti bizottság kénytelen volt ismét foglalkozni a város közbiztonságának a helyzetével. Oltyán László felvetette, hogy a rendőrség részéről semmi féle intézkedés nem történt a vagyon biztonság védelmének fokozására, sőt a Tisza-gát környéki hereföldekről ugyyszólván csapatosan hordják zsákkal a zöldherét. Azonkívül gát megvédésére ültetett fákat is kidarabolják, elhordják.

A nemzeti bizottság ezért megsürgette a rendőrkapitányságot, hogy a külterületi rendőrrjárőröket azonnal állítsák szolgálatba. / 122 /

A biztonsági helyzet sajnos ennek ellenére sem javult, a nemzeti bizottság június 4-én tartott ülésén immár harmadizben foglalkozott ezzel a problémával.

Megállapították, a rendőrség nem áll hivatása magaslatán már nemcsak a közrend, hanem az erkölcsi helyzet is megromlott. Dologkerülő fiatal suhancok a Kurcán horgásznak és trágár szavakkal illetik, molesztálják az arra járó nőket. Az anyák ezért feljelentést is tettek, de semmi nem történt ennek a megtorlására.

Szőke Ferenc bizottsági tag felszólalásában elmondotta, hogy az a kérdés ~~már sokszor szerepelt napirenden a nemzeti bizottság ülése-~~ in. A bizottság a rendőrséget minden esetben felszólította a közbiztonság megóvására, de javulás csak nem tapasztalható.

A nemzeti bizottság úgy döntött, megkéri a Csongrád Megyei Rendőrkapitányságot, valamint a Belügyminisztériumot, hogy Szentes város közbiztonsága érdekében tegyék meg a szükséges intézkedést. Ha az ügyben most sem történik hathatós intézkedés, nem tapasztalható változás, úgy a nemzeti bizottság meg fogja találni a módját annak, hogy a város kül és belterületén egyaránt a közbiztonságot helyreállítsa.

/ 123 /

Azért, hogy a város közbiztonsága ilyen labilis volt a rendőrséget egyértelműen elítélni nem lehet, hiszen olyan kevés volt a rendőrök száma, hogy a szolgálati feladatot százszázalékig képtelen volt el látni.

Ezért a Magyar Állam Rendőrség Csongrád Megyei Főkapitánysága az 1678-2/1946. számú átiratában a nemzeti bizottság támogatását kérte a rendőrség személyi állományának a felemeléséhez.

A nemzeti bizottság felirattal fordult a Belügyminisztériumhoz és kérte, hogy a Csongrád Megyei Rendőrkapitányság személyzetének állományát egészítse ki, a rendőri tanfolyamon lévők helyett gondoskodjon más egyének beállításáról, mert úgy a város, mint Csongrád megye területén az alacsony létszámú rendőrség képtelen a közbiztonságot, a rendet fenntartani. / 124 /

1946 júliusában a városi rendőrkapitányság vezetésében változás történt.

A Magyar Alföld helyi lap tájékoztatta a lakosságot, hogy a belügy-miniszter a vármegyei rendőrség őrszemélyzeti parancsnokát, Dószegi Lajos főhadnagyot nevezte ki Szentés város rendőrkapitányává. / 125 /

A rendőrség állományának feltöltése után a város közbiztonsági helyzete megjavult, a nemzeti bizottságnak a jövőben ezzel az ügygel, mint súlyos problémával továbbra nem kellett foglalkozni

- A járásbiróság működése

A szentesi járásbiróság elég korán a felszabadulás után már 1944 október 13-án megkezdte működését, bár a tisztviselők nagyrésze ebből a hivatalból is elmenekült.

A háboru zajának elcsitulása után az elmenekült bírósági alkalmazottak kezdtek visszaszivárogni szolgálati helyükre.

A megye főispánja 1946 májusában a 296/1946 számú átiratában arra kérte a nemzeti bizottságot, hogy a hivatali székehyüket átmeneti elhagyásra kényszerült igazságügyi alkalmazottakat szolgálatba lehessen állítani. A nemzeti bizottság úgy döntött engedélyezi, hogy a járásbírók szolgálatba lépjenek és hivatalukat ellássák.

Személyükre vonatkozóan ugyan a bizottság javaslatot nem tett, mert

a B-lista az igazságügyi dolgozókra is kiterjedően rendelkezett, azonban azt kérte, hogy a bírák mielőbb kezdjék meg működésüket, mert munkájukra nagy szükség van. / 126 /

A munkába állított járásbírák természetesen a régi rendszer tisztviselői voltak, ennek a szelleme még a demokráciában is éreztette a hatását a különböző ügyek döntésénél, az ítéletek hozatalában.

A FÉKOSZ szentesi csoportja beadványt intézett 1948 nyarán a nemzeti bizottsághoz a szentesi bírák és ügyvédek jogszolgáltatási magatartásának kivizsgálása végett.

Gyenes Péter azt javasolta a nemzeti bizottság tagjaiból egy bizottságot kell alakítani, amelyik a panaszokat felveszi és meghatározza a további teendőket.

A nemzeti bizottság a javaslatot határozattá emelte és a bizottságba Gyenes Pétert, Nemes Lajost, és Székely Antalt választotta be. / 127 /

A nemzeti bizottság 1948 augusztus 30-án tartott ülésén a bíróság munkájának a megtárgyalása megint napirendi pontként szerepelt. Végző Sándor elnök ismertette, hogy a járásbíróság munkájára sok panasz érkezik a nemzeti bizottsághoz, ennek az az oka, hogy egyes bírókat nyugdíjaztak, vagy áthelyeztek és helyettük viszont nem neveztek ki másokat, így a munkaerő hiány miatt az ügyintézés lassabban halad.

" Javaslom felirattal forduljunk az igazságügyminiszterhez, miszerint a birói létszám mielőbb legyen kiegészítve, mert így a munka felgyülik és az igen sok hátralékkal a későbbben kiegészített létszám sem tud megbirkózni."

A nemzeti bizottság határozatában megállapította, hogy a városban az

utóbbi időben igen sok peres eljárás indult meg a munkabér differenciákból kifolyólag, amely perek éppen a biróhiányra való tekintettel nem fejeződtek be, annak ellenére, hogy sok ügyet már fél éve megindítottak.

- A nemzeti bizottság kérte az igazságügyminisztert, hogy Szentes város területére illetékes járásbiróság birói karát egészítse ki a gyorsabb igazságszolgáltatás érdekében.

A feliratnak meg lett az eredménye, az igazságügyminiszter a 23.734/1948. I.M.E. sz. iratában értesítette a nemzeti bizottságot, hogy három birói állás pályázatának kibocsátásával a hiány betöltése folyamatban van.

- A nemzeti bizottság küzdelme a belső reakció ellen

Az 1945-ös választások eredményét a külföldi és a belföldi reakció egyaránt ujjongással fogadta.

A kiscgazdapárt a választás sikereinek eredményeképpen a kormányban megszerezte a miniszterelnökséget és a miniszteri tárcák felét. Erre a reakció felélénkült és ellentámadásba ment át. Egyre gyakoribbá váltak a kommunista párt elleni terror cselekmények.

1946 elején Mindszenty hereegprimás uszításának eredményeképpen a reakciós erők nyílt tüntetéshez folyamodtak.

A reakciós erők támadása a munkásegység és a munkás paraszt szövetség

szorosabbra vonását követelte és eredményezte. A Magyar Kommunista Párt kezdeményezésére a demokratikus erők sorai tömörültek, az 1946 március 5-én létrejött Baloldali Blokk nyilatkozatában leszögezte, hogy a baloldali erők nem működnek együtt a kisközpárti reakciós jobbszárnnyal.

A reakciónak ez a dühödt támadása a népi demokrácia ellen Szentesen is éreztette a hatását és a szentesi kommunisták vezetésével a baloldal egysége itt is szorosabbra fűződött. Ez a baloldal szigorúan elítélte a reakciósok mesterkedését és annak támadása ellen összefogott.

Az 1946 február 26-án tartott városi képviselő testületi ülésen Mikecz János kommunista képviselő felszólalt és ismertette Mindszenty hercegprimás demokrácia ellenes ténykedését s rávilágított, hogy ezt a reakciós mozgalmat maga a főpásztor irányítja, kihasználva a templomi szószék által nyújtott lehetőségeket.

A képviselőtestület határozatában súlyosan elítélte Mindszenty hercegprimás működését, mivel azt látta, hogy a magyarországi római katolikus egyház főpapja nagy előszeretettel és gyakran téveszti össze a templomi szószéket a politikai gyűlések emelvénnyel, és onnan intrikál a demokratikus társadalmi rendszer ellen.

A városi képviselőtestület kérte Csongrád vármegye törvényhatósági bizottságát, hogy ebben a kérdésben saját álláspontjának egyező meghatározásával irjon fel a felelős magyar kormányhoz és nemzetgyűléshez, fejezze ki tiltakozását Mindszenty József hercegprimás politikai megnyilatkozásai ellen. / 129 /

A nemzeti bizottság 1946 március 16-i ülésén Erdei Mihály a bizottság elnöke foglalkozott az ország belpolitikai helyzetével.

Megállapította, hogy nehéz és súlyos gondjai vannak a Magyar Nemzeti Függetlenségi Frontba tömörült pártoknak a belpolitikai helyzet miatt elő álló tisztogatási műveletek miatt. Rámutatott arra, hogy a tisztogatási művelet végrehajtása nemcsak a kisgazdapártban szükséges, hanem a többi koalíciós pártoknál is.

A nemzeti bizottság ennek a szükségessége mellett foglalt állást és kötelezte mindegyik pártot a belső megtisztítás elvégzésére, hogy az oda nem való elemek a pártból kikerüljenek. / 130 /

A reakciós elemek a városban egyre jobban kezdtek szervezkedni és terror cselekmények végrehajtásától sem riadtak volna vissza.

A Szentesi Lap arról számol be 1946 márciusában, hogy "Nyilas szervezkedést leplezett le a rendőrség."

A szervezkedésben több mint negyven személy vett részt, aki fel akarták robbantani a zsidó templomot és a kommunista vezetőket el akarták tenni lábalól, a szervezkedés vezetője egy szökött SS katona volt.

/ 131 /

A Szentesi Ujság április 4-i számában arról ad hírt, hogy 1946 év március 25-én este 10 és 12 óra között ismeretlen tettesek a város utcáin röpcédulákat szórtak szét és több helyen fasiszta feliratokat mázoltak az uttestre és egyes házak falára.

A feliratokon; "Le a zsidókkal, le a nagytőkével, tarts velünk magyar!" jelszavak szerepeltek.

A rendőrség hivatalos közlése alapján a Szentesi Ujság április 11-i száma tájékoztatta a város lakosságát, hogy a rendőrség befejezte a nyomozást a fasiszta röpirat terjesztők bűnügyében. A négy gyanúsítottat letartóztatták és Budapestre szállították a politikai rendőrségre. / 132 /

A Magyar Állam Rendőrség Szentesi Kapitányságának Politikai Osztálya 1946 áprilisában értesítette a nemzeti bizottságot, hogy a városban "Ének a Viharsarokról" címmel röpiratot terjesztenek.

Ezt a reakciós cselekedetet a nemzeti bizottság április 15-i ülésén vitatta meg. Elsőnek Erdei Mihály a bizottság elnöke szólalt fel: "nem mehetünk el szónélkül az ilyen csélekmény mellett. A köztisztviselő, aki a közt szolgálja nem lehet annak ellensége. A röpirat szerzője nem került ugyan meg, de annak terjesztőivel szemben retorzióval kell, hogy éljünk."

Amint már azt a közigazgatási fejezetben említettük ezeket a tisztviselőket a nemzeti bizottság javaslatára a B-listázásnál figyelembe vették és ezek ki is kerültek az államapparátusból. / 108 /

A reakció felforgató tevékenységét, az ellentétek szítását egyes ujságírók is támogatták, tudatos téves hírközléseikkel.

A nemzeti bizottság április 20-án tartott ülésén megállapította, hogy a három szentesi sajtó nem mindig a valóságnak megfelelő híreket közöl, különösen a Szentesi Ujság című lap cikkei nem helytállóak.

Ennek a felforgató cikknek a sugalmazója, minthogy azt Erdei Mihály mondotta Szathmári István volt főszerkesztő, akit háborus bűnössége

miatt letartóztattak ugyan, de fondorlatos kibuvókkal kiszabadult és rendőri felügyelet alatt áll. —

A nemzeti bizottság kérte a rendőrséget, hogy Szathmári Istvánt felbujtó ténykedése miatt vegye őrizetbe és internálja. / 121 /

A nagytőkések és földbirtokosok mellett a régi rend visszaállításán fáradozott az ugynevezett fekete reakció, az egyház is. Ebben a vezető szerepet a katolikus egyház vállalta és nem átkodott a vallásos ifjúsági szervezeteket sem felhasználni céljának elérésére.

Keresztes Nagy Péter a nemzeti bizottság május 18-i ülésén felszólalásában annak adott hangot, hogy az ország egyes részein ellenforradalmi megmozdulások tapasztalhatóak, ennek a hátterében csaknem minden esetben az egyház és a felekezeti egyesületek állnak, az akciókat rendszeresen a papok szervezik, irányítják.

Keresztes indítványozta, hogy a nemzeti bizottság Szentesen bizonytalan időre függessze fel a KALOT és a KIE egyházi ifjúsági szervezetek működését, továbbá azt kérte, ezt a határozati javaslatot terjesszék fel az Országos Nemzeti Bizottsághoz országos intézkedés végett.

1946 júniusában Détár Mihály azt vetette fel a nemzeti bizottságnak, hogy a felekezeti ifjúsági egyesületeket oszlassák fel. Közben megemlítette, hivatalában panaszt emeltek, mert a nagytőkei népháznál Tóth Lajos gazdálkodó vasárnap délutánonként mindkét nembeli ifjúság részére ugynevezett ifjúsági nevelést tart a szülők kizárásával.

A nemzeti bizottság felhívta a kapitányság politikai osztályának a figyelmét, hogy tartson vizsgálatot valamelyik vasárnap a nagytőkei

népháznál és az eredményről tájékoztassa a nemzeti bizottságot.

/ 133 /

1947-re a koalíción belüli ellentétek teljesen kiéleződtek, az év első hónapjában a belügyi szervek köztársaság ellenes összeesküvést lepleztek le, amelynek irányítója a kisgazdapárti miniszterelnök, Nagy Ferenc volt, aki ebben az időben Svájcban tartózkodott, a kormány felszólította térjen vissza és tisztázza magát a vádak alól. Nagy Ferenc bűnössége tudatában nem mert visszatérni: az Egyesült Államokba emigrált.

A nemzeti bizottság 1947 június 9-én tartott ülésén Erdei Mihály elnök ismertette az Országos Nemzeti Bizottság állásfoglalását Nagy Ferenc volt miniszterelnök bukásával kapcsolatban.

Erdei elnök a következőképpen nyilatkozott erről a kirívó eseményről:

" Egy olyan nagyfoku belpolitikai változáson mentünk keresztül, mely mellett nem mehetünk el szónélkül. Egy újabb szakasz kezdődik a demokratikus életben, mely a koalíció összefogása nélkül nem működik kellő képpen. Fel kell tegyük a kérdést és tárgyaljuk le nyíltan, hogy miért vagyunk kénytelenek a mai sorsdöntő és felelősség teljes országépítő munkát a kisgazdapárt kihagyása nélkül végezni. Megállapítást nyert még az év elején, hogy a Független Kisgazda Párt nem azonosítja magát a munkáspártok programjával, márpedig ilyen felelős munka végzésénél szükség van a kisgazdapárt odaadó munkájára is. Ezt a munkát azonban egyes Nagy Ferenchez hasonló személyek

gátolják. Éppen ezért javaslom, Szentesen is kezdődjék meg a kisgazdapárt tisztogatási akciója /ugyanis a Kisgazdapárt Politikai Bizottsága június 4-én határozatot hozott a párt teljes megtisztítására/ és ennek megindítása képpen intézzünk memorandumot a Független Kisgazda Párt központi főtitkárságához, hogy a szentesi párt vezetőinek multbeli magatartását ellenőrizze, mert azok nem olyan működést fejtenek ki, mint amelyet a koalíciós együttműködés megkívánna."

Majd a nemzeti bizottság elnöke felsorolt a kisgazdapártból és a parasztszövetségből néhány személyt, akik gátolták a koalíció egészséges együttműködését Szentesen.

A nemzeti bizottság egyhangulag hozott határozatában kimondta, hogy szükségesnek tartja kivizsgálni Szentesen is egyes kisgazdapárti vezetők multbeli magatartását, ennek a megindítására kérte fel az Országos Nemzeti Bizottságon keresztül a Független Kisgazda Párt Központi Főtitkárságát. / 134 /

1948 március 4-én a nemzeti bizottság ismét felhívta a koalíciós pártok vezetőinek a figyelmét, hogy a pártokban még mindig akadnak nem odavaló elemek. Kérte ezeket a párttagokat azonnal távolítsák el, "mert demokráciánk csak így érvényesülhet maradéktalanul."

Felszólította a pártokat, ha saját erejükből erre a tisztogatásra nem képesek, úgy minden esetben kérjék a nemzeti bizottság segítségét.

Székely Antal a Nemzeti Paraszt Párt szentesi szervezetének elnöke

bejelentette, hogy ők a pártközpontuktól kaptak már ilyen felszólítást és azt végre is hajtották. / 135 /

A pártok tisztogatási akciójával egyidőben zajlódott le a svábok kitelepítése.

A nemzeti bizottság 1948 június 3-án megtartott ülésén Molnár Imre a rendészet osztály vezetője ismertette a sváb kitelepítéssel foglalkozó belügyminiszteri utasítást.

Végső Sándor a nemzeti bizottság elnöke azt indítványozta, mivel az idevonatkozó rendelet alapos és körültekintő munkát ir elő, ezért a politikai megbízhatóság kivizsgálása érdekében valamennyi kitelepítendő személyt idézzék be és egy rendkívüli ülés keretén belül tárgyalják le valamennyi ügyét.

A nemzeti bizottság elhatározta, hogy a sváb kitelepítettek ügyében f. hó 7-ik napján 10 órakor rendkívüli ülést tart, melyre az érdekelteket beidézi. Egyben megállapította a minisztérium által kiszabott visszaküldési határidő nagyon rövid, a kirótt idő alatt ezt a munkát elvégezni nem lehet. / 101 /

Június 7-én a nemzeti bizottság mivel a sváb kitelepítéssel foglalkozó rendelet jóval később lett Szentesre leküldve, a következő határozatot hozta: ". . . A nemzeti bizottság megállapítja és sérelmesnek tartja, hogy a 84350/1947 B.M. sz. rendelet végrehajtása tárgyában a Belügyminisztérium Népgondozó Osztálya által 524.994 - 1486 - I/4-1947. sz. kiadott körrendelet annak ellenére, hogy 1947 december 17-i keltezéssel volt ellátva, az csak 1948 május 22. napján érkezett Szentesre.

mint ahogy azt az érkezési boritékon lévő budapesti keletbélyegző is igazolja.

Kérjük a belügyminiszter urat sziveskedjék szigorú vizsgálatot elrendelni, hogy ezen késedelmes intézkedés miatt nem terhel-e valakit mulasztás olyan értelemben, hogy a kitelepítendők javára szolgáljon mulasztásával. Mert olyan munkát mint a szóbanforgó tíz nap alatt elvégezni csak felületesen lehet."

Ezt a határozatot 1948 június 10-én továbbították Rajk László belügyminiszternek, aki október 14-én kelt válaszában értesítette a szentesi nemzeti bizottságot, hogy az ügyet kivizsgáltatta, de mulasztást nem lehetett megállapítani.

A június 7-i ülésen Molnár Imre kitelepítési ügyek előadójának bevonásával a 24 kitelepülő közül, csak Hanka Jánosnak a kitelepítését javasolták, aki hadseregszállító volt, de megbízatását nem az államtól kapta, német származásának vallotta magát előnybiztosítás céljából és a demokráciába nem akart beilleszkedni. / 136 /

Szentesen is 1948 őszére az egyházi reakció bomlasztó tevékenysége, támadási hulláma újra erősödni kezdett.

A nemzeti bizottság október 28-i ülésén Török László felhívta a figyelmet a klerikális reakció mesterkedéseire. Megállapította, hogy egyes szószékekről demokrácia ellenes uszítások hangzanak el, és főként a vallásos asszonyokon keresztül tudják elhinteni a bizonytalanság magvát a rendszerrel szemben.

Indítványozta , felirattal forduljanak a kormányhoz és kérjék, az minden erejével hasson oda, hogy a papi palást mögé bujt klerikális mesterkedések mielőbb megszűnjenek.

Téli Lajos elmondta, hogy a tanyavilágban misszionárius nők járnak, akik demokrácia ellenes füzeteket terjesztenek a tanyai lakosság között.

A nemzeti bizottság határozatában megállapította, hogy a klerikális reakció nagyban hátrálja az ország építését, a 3 éves tervet és ujabban a következő év kenyerét veszélyezteti azzal, hogy szabotálásra próbálja bírni a kisparasztokat az őszi mezőgazdasági munka késleltetésével.

"A magyar demokrácia nem tűrheti, hogy a klerikális reakció mesterkedései a fejlődés elé akadályokat gördítsen, mert a békés építő munkát kiv-ánja maradék nélkül teljesíteni. Éppen ezért Szentes megyei város nemzeti bizottsága tiltakozását jelenti be a kormánynál és azt kéri, hogy a Mindszenty-féle akadályok mielőbb eltűnjenek a közéletből, melynek megszüntetése sürgős kötelessége a kormánynak és elsőrendű érdeke fejlődő demokráciánknak.

Gyors beavatkozást és még gyorsabb intézkedést kérünk."

Ezzel fejeződik be Kádár János belügyminiszternek küldött nemzeti bizottsági felirat. / 137 /

A kormány 1949 elején felszámolta a demokrácia ellenes tevékenységeket. A nemzeti bizottság 1949 január 6-án hozott határozatában örömet

fejezte ki, hogy a kormány erős kemény ököllel lesújtott a magyar állam ellenségeire. "Mindszenty letartóztatása nagy megnyugvással tölti el a dolgozókat - egyrészt azért, mert a fekete reakció háborúra uszító tábora nem gátolja helyes úton haladó fejlődésünket, másrészt pedig bizalkodással tekintünk az állam és az egyház közti tárgyalások eredményessége elé, mert mostmár a békés megegyezésnek és együttműködésnek nincsennek kerékkötői." / 138 /

Mindszenty és társai elítélése komoly csapás volt a külföldi és a bel-földi imperialistákra egyaránt. A dolgozó magyar nép a peren keresztül jobban megértette az imperialisták aknamunkáját és a klerikális reakció valódi szerepét.

Az összeesküvés leleplezése számos, addig az egyházi reakció által félre vezetett vallásos dolgozó szemét felnyitotta, elsősorban a parasztság soraiban.

X./

A NEMZETI BIZOTTSÁG INTÉZKEDÉSEI A GAZDASÁGI ÉLET TOVÁBBI FEJLESZTÉSÉRE

- A mezőgazdasági munka segítése, irányítása

A mezőgazdasági munkák végzése minden talpalatnyi föld megművelése a város lakosságának a közellátása szempontjából továbbra is fontos feladat maradt. Ezért a nemzeti bizottság a jövőben is komoly gondot fordított a mezőgazdasági munkák végzésének az irányítására.

A kevés igaerő miatt nagy szükség volt a meglévő traktorok munkájára, ezeknek a működéséhez viszont üzemanyagot kellett biztosítani, ami ebben az időben nem kis gondot okozott.

A szentesi géptulajdonosok 1946 februárjában megalakították a Géptulajdonosok Szövetkezetét, amely azt a célt szolgálta, hogy az üzemanyag elosztását ellenőrizze és biztosítsa a tulajdonosok részére. Ez azért is volt nagyon szükséges, mert a mezőgazdasági munkák elvégzését ily módon lehetett biztosítani.

Azonban az üzemanyag tervszerű elosztását veszély fenyegette. Ezért a nemzeti bizottság Aradi Pál javaslatára a következő határozatot hozta:

Schell Köolaj RT. lerakatát Klein Ernő kereskedő részére, a Szőregi Petroleum Gyár RT. lerakatát a szentesi Traktor és Cséplőtulajdonosok Szövetkezetének, a Magyar Petroleum Részvénytársaság tulajdonát képező telepet pedig a Szentesi Földműves Szövetkezet kezelésébe javasolta átadni. / 139 /

A benzin, a nyersolaj, petroleum ára nem volt szabályozva, ami még jobban megnehezítette annak beszerzését. Ez kényszerítette a szentesi földigénylő bizottságot, hogy az 1946 március 3-i ülésén foglalkozzon az üzemanyag árának megállapításával. A földigénylő bizottság erről

az üléséről felvett jegyzőkönyvet megküldte a nemzeti bizottságnak. Aradi Pál nemzeti bizottsági tag azt indítványozta, hogy a termelési bizottság, a nemzeti bizottság együttesen tegyenek felterjesztést az Iparügyi Minisztériumhoz, hogy a kincstári részesedést ne kelljen a mezőgazdaságban felhasznált üzemanyag után fizetni. Ugyanis az újonnan földhöz juttatott gazdákat ez nagyon sújtja.

A nemzeti bizottság Aradi Pál indítványát elfogadta és a szükséges intézkedést megtette.

Az új gazdák megsegítése érdekében a nemzeti bizottság határozatában kimondta, hogy a földhöz juttatottak földjeinek megmunkálása érdekében még a szükséges üzemanyag utalványok még nem érkeznek - az idevonatkozó rendelet értelmében - az üzemanyagot előlegezni kell, hogy a munka végzésében fennakadás ne történjék. / 140 /

A termelési bizottságot 1945 januárjában alakította meg a nemzeti bizottság azért, hogy legyen egy szerv, amelyik kimondottan a mezőgazdaság irányításával foglalkozzon. Ez a bizottság a ráháruló feladatot becsületesen el is látta.

A kisgazdapárt ennek ellenére 1946 márciusában mégis arra kérte a nemzeti bizottságot, szervezze újjá a termelési bizottságot, oly módon, hogy az "a pártok közbejöttével alakuljon meg és a megalakulás után saját hatáskörében válassza meg elnökét és a tisztviselőit. ..."

A kérelem óriási vitát váltott ki.

A nemzeti bizottság szavazati többséggel úgy döntött, hogy az 1945-ben megalakult termelési bizottság hivatását kellően betölti és annak

összetétele is megfelelő, ezért annak újjászervezését nem tartja szükségesnek. / 141 /

A mezőgazdasági munkák végzése terén 1946-ban bizony még elég sok nehézség mutatkozott.

A nemzeti bizottság szeptember 24-én tartott ülésén Szőke Ferenc felvetette, hogy a mezőgazdasági munka mindenütt áll. Ennek oka részben a szárazság is és az, hogy nincs elegendő igavonó állat, másrészt a traktorok sem tudnak dolgozni, mert még mindég drága az üzemanyag. Ezért a szántási díjakat szinté nem lehet megfizetni. Ezenkívül megemlítette azt is, hogy baj van a vetőmag ellátással, így az új földtulajdonosok nem tudták földjeiket bevetni, munkálni.

Szőke Ferenc azt javasolta a nemzeti bizottság intézzon felterjesztést a kormányhoz, hogy a mezőgazdasági munkák elvégzésének biztosítása érdekében mérsékelje az üzemanyag árát.

A gazdasági Főtanács pedig hasson oda, hogy a vetőmag akció mielőbb megvalósuljon.

Erdei Mihály felszólalásában kifejtette a paraszti munkák végzését az is gátolja többek között, hogy a régi földtulajdonosok jószágait inkább kiengedik a gyöpre legelni, mintsem segitenének az új gazdáknak.

A bajok fő okát abban látta, hogy megszüntették a termelési bizottságot, pedig működésére nagy szükség lenne, mert a mezőgazdasági munkák végzését senki sem ellenőrzi.

A vetőmag kiutalás is csak a régi gazdák részére történik. "Ugy látszik, hogy ezekkel az intézkedésekkel a földreformot akarják lejáratni.

Azonban ezt meg kell védeni. Két évvel ezelőtt ugyszólván ágyudörgések közepette a két munkáspárt megtette a kötelességét és kezdeményezése nem lett eredménytelen. Ugyanez a munka most a nyugalom ellenére nem sikerül. - Azonban kijelentem, hogy nem fogjuk engedni a demokrácia szabotálását."

A felszólalókat figyelembe véve a nemzeti bizottság a kormányhoz fordult és kérte a vetőmag akció sürgős lebonyolítását és a szántás elvégzése érdekében az üzemanyag árát 60 %-kal szállítsák le.

A bizottság megjegyezte, amennyiben ezt a kedvezményt a földmunkásság nem kapja meg, úgy az a jövő gazdasági évre katasztrófálisan fog hatni. / 142 /

A termelési bizottságban fennállásuk alatt különösen a parasztszövetség tagsága folytán gyakran kerültek be kapitalista elemek, akik igyekeztek gátolni a bizottság munkáját.

A szentesi termelési bizottság kezdetben jól működött, egészen 1946 őszéig, de utána nem váltotta be a hozzáfűzött reményt, talán az előbb említett okok miatt.

1948 március 4-én nemzeti bizottsági ülésen Szőke Mátyás elnök bejelentette, hogy a termelési bizottság nem működik. - Felhatalmazást kért a nemzeti bizottságtól, hogy az érdekelteket összehívja ennek a bizottságnak az újjászervezése érdekében. / 135 /

A termelési bizottság újraszervezése ugyan megtörtént, de csak nem a megfelelő módon ügködött.

A város gazdajegyzője augusztus 16-án jelentette a nemzeti bizottság-

nak, hogy a termelési bizottság nem a kívánalmaknak megfelelően dolgozik.

A nemzeti bizottság fontosnak tartotta, hogy ez a szerv mielőbb kifogástalanul működjön, ezért felhívta a Függetlenségi Frontba tömörült pártok vezetőségét, hogy két-két tagot delegáljanak a termelési bizottságba.

Azt kérte a pártoktól, hogy a küldöttek neveit három napon belül jeleltsék a gazdajegyzőnek, aki majd ezt a névjegyzéket jóváhagyás végett bemutatja a nemzeti bizottságnak, és úgy határozott, hogy az általa jóváhagyott tagok kötelesek működésüket a gazdajegyző intézkedései alapján haladéktalanul megkezdeni. A termelési bizottság tagjainak pedig megígérte, régen vajudó fizetésüket rendezni fogja.

/ 143 /

A nemzeti bizottság augusztus hó 30-án elfogadta a termelési bizottságba jelölt személyeket, a névjegyzék szerint a Magyar Dolgozók Pártja részéről: Vajda Imre Ürge sor 30. sz., Marsi Pál Zolnay u. 24. sz., a Független Kisgazda Párt részéről: Martók Mátyás Kistőke 125 sz., a Nemzeti Paraszt Párt részéről: Détár Mihály Dónát 108 sz. és a Szakszervezetek részéről: Herceg Mihály Szt.Imre u. 8. sz. alatti szentesi lakosok lettek az ujonnan szervezett termelési bizottságba beválasztva.

A nemzeti bizottság utasította a város gazdajegyzőjét, hogy ezekkel az emberekkel a bizottság munkáját haladéktalanul kezdje meg. / 128 /

A második világháboru idején a németek jószágállományunk tekintélyes

részét, köztük a lovakat is kihurcolták az országból. A háboru befejezése után ahogy a helyzet engedte a megmaradt lovakat hazahozták. A nemzeti bizottság 1948 június 24-i ülésén a bizottság titkára, Batka Imre bejelentette, hogy a Magyar Közlöny egyes számaiban a Pénzügyminisztérium hirdetményeket tesz közzé, melyben közli a külföldről hazahozott lovak leírását. A titkár azt javasolta kívánatos lenne, ha a helyi sajtó ezeket a hirdetményeket kivonatossan közölné, hogy a lakosság tudomást szerezzen a nyugatról hazahozott lovakról.

A nemzeti bizottság a javaslatot elfogadta és megkérte a helyi lapokat ezeknek a hirdetményeknek a közlésére, hogy az érdekelt szentesi lakosok, ha lovukra ráismernek, a szükséges intézkedéseket megtehesék lovaik visszaszerzésére.

Lassan közeledett a cséplés ideje, a buza nagy érték volt, ezért ennek a fontos munkának az elvégzésére úgy a nemzeti bizottság, mint a város vezetői igen nagy gondot fordítottak.

A polgármester 9798/1948. számú átiratával megkereste a nemzeti bizottságot a cséplési ellenőrök kijelölése végett. A nemzeti bizottság tagjai sorából Nemes Lajost, Végső Sándorr az MDP. székházába, Gyenes Pétert a szakszervezetek székházába, Erdőháti Nagy Jánost az FKP. székházába és Nemes Sándort a Nemzeti Paraszt Párt helységébe osztotta be cséplési főellenőrnek. Ezeknek az egyéneknek a feladata volt, ellenőrizték, hogy a rájuk bízott körzetekben minden szem gabona a megfelelő helyre jusson. / 144 /

A vetőmag beszerzése még 1948 nyarának a végén is problémát jelentett. Szilágyi János a Nemzeti Paraszt Párt szentesi szervezetének elnöke,

pártjának azzal a kérésével fordult a nemzeti bizottsághoz, hogy a Földművelésügyi Minisztérium Vetőmag Osztályához intézett kérelmüket, mely a vetőmag bükköny árának elengedését, illetve annak kifizetésére haladékot kérnek pártfogó záradékkal szíveskedjék ellátni.

A nemzeti bizottság azzal a módosítással támogatta a kérelmet, hogy csak azok részesüljenek vetőmag visszatérítési kedvezményben, akiknek terménye az aszály miatt igazolhatóan károsodást szenvedett, és más terményekből is aszályos terményük volt s így a vetőmag árát pénzben sem tudják kifizetni. / 143 /

A következő év termését az ország lakosságának jobb ellátása érdekében minden eszközzel biztosítani kellett.

Végső Sándor 1948 októberében ismertette a nemzeti bizottsággal, hogy a kormány rendeletek kibocsátásával akarja biztosítani az őszi mezőgazdasági munkák /betakarítás, szántás/ elvégzését.

A nemzeti bizottság arra kérte a város polgármesterét, gazdajegyzőjét és a termelési bizottságot, hogy mindent kövessenek el az őszi mezőgazdasági munka zavartalan elvégzése érdekében, mert az említett munkák elvégzése nemcsak gazdasági szempontból fontos, hanem ehhez igen fontos politikai kérdések is fűződnek. / 137 /

A mezőgazdasági gépek főleg a traktorok kezelésének elsajátítása érdekében traktorkezelői tanfolyamot szerveztek.

A vármegyei nemzeti bizottság arra kérte a városi nemzeti bizottságot, hogy a tanfolyamra jelentkező névsorát bírálja felül és azt küldje át a megyei nemzeti bizottságnak.

A városi nemzeti bizottság 1948 július 22-én tárgyalta meg, illetve

birálta el a tanfolyamra jelentkezők névjegyzékét, és ötvennégy személyt javasolt, ismeretlenség és egyéb okok miatt tizennyolc egyén jelentkezését nem fogadta el. / 118 /

1948 őszén bizony még a traktorok üzemeltetéséhez szükséges üzemanyagot nehéz volt beszerezni. Murányi József november 25-én jelentette a nemzeti bizottságnak, pártjához a géptulajdonosok részéről panasz futott be, hogy nem kapnak a nyersolaj motorokhoz üzemanyagot és ezért az őszi szántást nem tudják folytatni.

A nemzeti bizottság határozatával megkereste a Népi Szervek Megyei Bizottságát azzal a kéréssel, hogy intézkedjék a traktortulajdonosok nyersolaj ellátása ügyében, mert üzemanyag hiány miatt nem tudnak az erőgépek dolgozni, emiatt viszont a város jövő évi termése erősen veszélyben forog.

A város lakosságának az élelmezése, közellátása nagyban függött a mezőgazdaság termés eredményétől. A nemzeti bizottság a város vezetőivel, a koalíciós pártokkal együttesen mindent elkövetett a lehetőségeket kihasználva annak érdekében, hogy ez a munka zavartalanul folyhasson.

- Törekvés a gazdasági helyzet megszilárdítására

a./ A város pénzügyi helyzete, az infláció hatása, stabilizáció előkészítése

1945 novemberében - decemberében a gazdasági helyzet mély ponton volt. A nyomor, a téli nélkülözések, a spekuláció tobzódása rohamosan fokozta a munkásság, a falusi szegénység elégedetlenségét.

A kormány a növekvő infláció ütemét 1945 decemberében és 1964 januárjában tett átmeneti intézkedésével ideig-óráig lefékezte, de márciustól kezdve rohamosan fokozódott. A bankjegy-forgalom, a pengő forgási sebessége csillagászati számokat ért el.

Májustól a "sima" pengő értéke majdnem a nullával volt egyenlő, a pénzforgalmat adópengővel kellett lebonyolítani.

Az infláció 1946 május - június - júliusában a tetőfokára hágott, ezek a hónapok voltak a legszenvedéstelibbek, a munkásokban, az emberekben az a remény tartotta a lelket, hogy a nélkülözés nem tart már sokáig.

A Szentesi Ujság 1946 februárjában "Miért csak hetek múlva fizeti a város alkalmazottait" címmel cikket közölt, a cikk írója feltárta a város súlyos pénzügyi zavarait. / 146 /

A város képviselőtestületének 1946 február 26-án tartott ülésén Sima László pénzügyi tanácsnok tájékoztatta a képviselőket a nehéz anyagi helyzetről, amit az infláció a pénz lebélyegzése idézett elő.

Azért, hogy a város súlyi pénzügyi helyzetét rendezni tudják dr. Kálmán pénzügyi tanácsos Budapestre utazott a kormányhoz 300 millió pengő engedélyért. / 147 /

A nemzeti bizottság 1946 július 17-i ülésén Erdei Mihály elnök foglalkozott az ország gazdasági helyzetével és megállapította, gazdasá-

gi téren mélyponton van a haza, de azt is közölte, hogy a kormány megkezdte az előkészületeket a pénz vásárlóerejének a rögzítésére, a stabilizáció tervét már el is készítette. Utalt arra, hogy a pénz stabilizációjának megvalósításához tartozik a beszolgáltatási kötelezettség teljesítése, a termelés fokozása, mert megfelelő gazdasági alap nélkül nincs értékálló pénz.

Felhívta a figyelmet, hogy az új pénzt a forintot az ország lakosságának kell megvédeni a spekulációkkal, az üzérkedőkkel szemben. A spekuláció felszámolására a rendőrséget kell igénybe venni. - A nemzeti bizottság felkérte a városi kapitányságot, hogy tartson raziát és ellenőrizze a munkásigazolványokat, de ne csak szombaton és vasárnap, hanem a szórakozóhelyeken rajtaütés szerűen hajtsanak végre ellenőrzést és az ott talált dologkerülőkkel szemben erélyesen lépjenek fel.

/ 148 /

A Magyar Alföld helyi lap júliusában arról ad hírt, hogy "Megalakult a szentesi Forintvédő Bizottság. Szigorú intézkedések a forint védelmére." A két munkáspárt az összekötő bizottság határozata értelmében július 27-én pártközi értekezletet hívott össze a városháza tanácstermébe, amelyen részt vettek a szakszervezetek is.

A pártközi értekezleten elhatározták a szentesi Forintvédő Bizottság megalakítását. A Baloldali Blokk pártjai és a szakszervezetek elfogadták a két munkáspárt összekötő bizottságának a határozatát, míg a kisgazdapárt azzal a kikötéssel volt hajlandó a forintvédő bizottságban résztvenni, ha annak tagjai közé a parasztszövetség képviselőit is felveszik.

A Baloldali Blokk pártjai és a szakszervezetek mint indokolatlan és jogtalan követelést elvetették a kiskgazdapárt javaslatát, mire a kiskgazdapárt képviselői megtagadták a forintvédő bizottságba való részvételt és kivonultak a teremből.

A jelenlevők azután megalakították a Forintvédő Bizottságot, tagjai a következő egyének lettek: a Magyar Kommunista Párt részéről Szőke Mátyas, Végső Sándor, a Szociáldemokrata Párt részéről Szőke Ferenc, Keresztes Péter, a Nemzeti Paraszt Párt részéről Kispál Sándor, Szilágyi Antal, a Szakszervezetek részéről Gyenes Péter és Nagy György. A bizottság elnökévé Végső Sándort, alelnökévé Szőke Ferencet, jegyzőnek pedig Gyenes Pétert választották meg.

Ezután felolvasták az alakuló jegyzőkönyvet, amelynek értelmében a bizottság hatásköre gazdasági téren ugyanolyan volt, mint a nemzeti bizottságé. / 149 /

1946 augusztus 1-én megtörtént a pénzreform. A népi demokrácia új pénze a forint szinte máról holnapra győzedelmeskedett az infláció okozta gazdasági bomlás felett. A munkások és tisztviselők reálbére az infláció utolsó szakaszában a mély pontra zuhant, most ismét gyorsan emelkedni kezdett. A termelés és az áruforgalom fellendült, a gazdasági vérkeringés megélénkült.

Viszonylag rövid idő alatt egyensúlyba került az államháztartás is. A stabilizáció a népi demokratikus erők nagy győzelme és a reakció-sok újabb veresége volt.

Sikeres megvalósítása nemcsak az ország gazdasági helyzetét normalizálta, hanem a Kommunista Párt politikai pozícióit is megerősítette. Az új pénznem megjelenése után, amikor a város pénzügyi hivatala elkészítette az 1946/47 évi zárszámadását, amelyet a képviselőtestület 1947 július 31-i állapotának megfelelően elfogadott, a város tiszta vagyonát 8,325.411 Ft-ban állapították meg.

Az 1946/47-es év zárszámadása azt tükrözi, hogy a stabilizáció meghozta a maga gyümölcsét, mert a város háztartása, pénzügyi egyensúlya teljesen helyrebillent. / 150 /

b./ A közmunka körüli vitás kérdések rendezése, intézkedés a munkanélküliség enyhítésére

A közmunkák végzése terén már 1945-ben olyan éles helyzet alakult ki, hogy a nemzeti bizottság kénytelen volt ennek a szabályozására egy bizottságot alakítani, nem utolsósorban a rendőrséget is beavatni a szabotálók miatt.

Persze e munkák végzése körül még később is merültek fel problémák. Mikecz János 1946 március 5-i nemzeti bizottsági ülésen felvetette, hogy a közmunkaadó kivetése nem helyes, a vagyontalanok részére történő kivetést mérsékeljék. Aradi Pál pedig a közmunkaadót a magas gabonamegváltás miatt a gazdatársadalomra nézve sérelmesnek tartotta

és ennek az adónak az általános megállapítását javasolta. Farmasi Imre azt tanácsolta a nemzeti bizottság vizsgálja felül a nevezett hivatal működését és számoltassa el.

Szőke Ferenc felszólalásában kifejtette, hogy a közmunkaadó hivatal ténykedését az Ujjáépítési Minisztérium rendeletei határozzák meg, ezért ha változtatni akarnak, úgy az illetékes miniszterhez kell fordulni.

A nemzeti bizottság az indítványt elfogadta és feliratot intézett az ujjáépítési miniszterhez, melyben a közmunkaadó rendeletének hatálytalánítását kérte és azt, hogy a jövőben ezt az adót progresszív alapon vessék ki. / 151 /

A polgármester április 16-án a 1718/1946. számú átiratában arra kérte a nemzeti bizottságot, hogy a nélkülözhetetlennek minősített szolgáltató kisiparosok névjegyzékét vizsgálja felül és a közmunka kötelezettség végzése alól ezeket mentse fel.

A nemzeti bizottság az ügyet másnap április 17-én rendkívüli ülésen tárgyalta meg, ahova meghívták Szántó Imrét a közmunka hivatal vezetőjét. - Szántó Imre ismertette, hogy két féle közmunka rendelet láttott napvilágot: az egyiket az ujjáépítési miniszter 4000/1945. sz. alatt adta ki és ez ujjáépítési közmunkát ró a polgárookra. Ez a rendelet a helyi vonatkozású közmunka végzését írja elő a lakosság számára, amelyet meghatározott összeggel meg lehet váltani.

A másik rendeletet a miniszterelnök bocsátotta ki a 7000/1945. ME. sz. alatt.

Ez a rendelet közérdekű munkakötelezettség végzésére kötelez, országos jellegű feladatok végzését szabja meg, de ez alól van felmentés. A nemzeti bizottság ezeknek a rendeleteknek az alapján döntött, hogy a városban melyik iparost és kereskedőt tartja érdemesnek a közmunkavégzés kötelezettsége alól felmenteni. / 152 /

Ezen a rendkívüli ülésen Aradi Pál megemlítette, ha már a bizottság ugyanis közmunka felmentésekkel foglalkozik, szükségesnek tartja, hogy a politikai pártoknál működő és közérdekű tevékenységet kifejtő személyek mentesüljenek a közmunkaadó fizetése alól. - Szántó Imre válaszában előadta: a szóban forgó személyek a rendelet szerint csak a közérdekű munka kirendelése alól mentesülhetnek, az újjáépítési közmunka alól senki sem.

A nemzeti bizottság akként határozott, megbizta az elnökséget, intézen feliratot az újjáépítési miniszterhez. Ebben a feliratban fejtse ki a politikai pártoknál működő egyének munkásságát és a 4000/1945. U.M. sz. rendeletre való hivatkozással a működést kifejtő párttagok részére az újjáépítési munkakötelezettség alól felmentést kérjen. / 153 /

A Magyar Alföld című helyi lap közlése szerint Erdei Mihály nemzeti gyűlési képviselő a bizottság elnöke kérte a nemzeti bizottságot, foglaljon állást a gazdasági élet semmittevői ellen, hogy azokat rendőrség útján kemény munkába állíthassák. Erre a nemzeti bizottság 1946 júliusában felhívta a rendőrség figyelmét, hogy a dologkerülő ingyenélőket szedje össze és vigye közmunkára. / 154 /

1945 novemberében - decemberében az ország gazdasági helyzete súlyossá vált és ezt a helyzetet az 1946 márciusában fokozódó infláció betetézte, ami nagymérvű munkanélküliséghez vezetett hazánkban.

A Szentesi Ujság 1946 szeptember első napjaiban közölte, hogy a nemzeti bizottság szeptember 4-én ülést tartott, ahol Szőke Ferenc a bizottság elnöke a rendkívüli nagymérvű munkanélküliséget tette szóvá s arra kérte a nemzeti bizottságot, hogy gondoskodják a munkanélküliség megszüntetéséről.

Erdei Mihály a bajok orvoslására az elhanyagolt városi csatornahálózat rendbehozatalát ajánlotta, ahol több szám munkást tudnának alkalmazni. / 155 /

A nemzeti bizottság a munkanélküliség enyhítésére feliratot intézett az ujjaépítési miniszterhez. A Magyar Alföld 1946 október 9-i száma arról tudósít, hogy dr. Amay György miniszteri tanácsos és dr. Potoczky Károly miniszteri osztálytanácsos az ujjaépítési miniszter megbízásából Szentesre utaztak, hogy kivizsgálják mit lehet tenni a munkanélküliség legyőzésére. A két tanácsos dr. Kunszeri Béla alispánnál értekezletet hívtak össze, hogy megtárgyalják, mit lehet tenni a bajok enyhítésére.

Négyesi Sándor főmérnök a szentesi Ármentesítő Társulat munkatervét ismertette az értekezlettel. Az anyagi kérdés körül hosszas vita keletkezett, az elgondolások a végén összehangolódtak és megállapodtak abban, hogy Csongrád Vármegyében az egyre növekvő munkanélküliség enyhítésére három hónapon át ezer munkanélkülit juttatnak munkához.

A munkához előirányzott 400.000 forintos kiadást az ujjaépítési minisz-

ter rövidesen eljuttatta Szentés város polgármesteréhez. / 156 /

A munkanélküliséget azonban máról hónapra nem lehetett felszámolni. A nemzeti bizottság 1947 októberében mostmár a miniszterelnökhöz fordult segítségért, majd november 12-én Téli Lajos javaslatára a kormánynak küldött feliratot és kérte a kormányt, hogy a munkanélküliség enyhítésének kérdését tartsa állandóan napirenden, és mielőtt a munkanélküliség enyhítésére előirányzott összeg elfogyna, már azelőtt gondoskodjon, hogy a munkanélküli nincstelen szegényemberek kenyérhez jussanak. / 157 /

c./ A beszoigáltatás teljesítése, a közellátás további biztosítása

Az ország lakosságának jobb közellátása fokozottabb termelést követelt a reakció, hogy a népi demokrácia helyzetét súlyosbitsa ezért a termelőmunkát mindenáron igyekezett bomlasztani.

Szentesen is elterjedt annak a hire, hogy nem érdemes dolgozni, mert a többlet terméket az un. felesleget ugy is elviszik.

A nemzeti bizottság 1946 áprilisában átiratot intézett a polgármesterhez, és kérte hívja fel a lakosság figyelmét, ne adjanak az ilyen hirekre, mert a város jövője az emberek jobbsorsa megkivánja a több termelést. A jóvátételt fizetni kell és feltétlen szükség van arra, hogy a beszoigáltatás után felesleg maradjon. / 121 /

1947 május 13-án a nemzeti bizottság foglalkozott a beszolgáltatás teljesítésével. Szőke Mátyás sérelmesnek tartotta azt a körülményt, hogy a múlt év beszolgáltatás teljesítésével elmaradt ujjgazdákat, kisembereket megbírságolják. A kiszabott büntetés sok esetben olyan magas, hogy azt a megbüntetett részéről megfizetni szinte lehetetlen. Javasolta a nemzeti bizottság járjon el illetékes helyen - az ujjgazdákat - az 5-10 holdas parasztokat mentesítsék a beszolgáltatási bírság alól, abban az esetben ha igazolni tudja, hogy önhibáján kívül nem tudta teljesíteni a beszolgáltatást, mert a fennálló rendelkezés a további termelés rovására megy.

Détár Mihály támogatta az elhangzott javaslatot, mert a Nemzeti Paraszti Párt is mentesíteni kívánta a bírság alól mindazokat, akik szintén önhibájukon kívül nem tudtak a beszolgáltatási kötelezettségnek eleget tenni. Viszont azt tanácsolta, akik tudták volna teljesíteni a beszolgáltatást, de mégsem tették, azoknak a büntetést magasabbra kell emelni.

Szőke Ferenc felszólalásában megemlítette, hogy az 1946-os év aszálya miatt az olajos tartalmu takarmány növények nem hozták a várt termést, és ennek kiesése miatt bizony sok kisembert megbírságoltak. A megbírságoltak közül mostmár nehéz megállapítani, kik azok az egyének, akik szándékosan szabotálták a beszolgáltatást. Ezért azt indítványozta, általánosítsanak úgy, hogy a 15 holdon aluli gazdák részére, akik igazolni tudják azt, hogy az elmúlt évben aszály miatt nem tudtak beszolgáltatási kötelezettségüknek eleget tenni, csak azoknak kell

elengedni a birság díjat.

Azt tanácsolta, ebben az ügyben a közellátási minisztert kell megkeresni, mert a szegényparasztság érdekeit védeni kell és 5 holdig kérjék a birság elengedését.

A nemzeti bizottság figyelembevée az elhangzott javaslatokat határozatával megkereste a főispánt, hogy mint a vármegye közellátási kormánybiztosa járjon el a közellátási miniszternél. Tegyen előterjesztést, hogy a mult évi beszolgáltatás nem teljesítése miatt megbírságot 10 holdig terjedő gazdasággal rendelkező kisemberek a kiszabott birság alól mentesüljenek. Erre azért van szükség, mert a szóban forgó kisemberek megterhelése teljesen a további terméseredmény rovására menne. / 158 /

A város közellátási helyzetét még mindig megnehezítette az üzérkedők, a spekulánsok fekete üzletelései. - 1946 februárjában a nemzeti bizottsághoz feljelentést tettek a rekompenzációs szenet szállító bányászok Gyuricza Jenő szénkereskedő ellen. - A bányászok a feljelentés alkalmával elmondták, hogy ők 2 kg sertéshusért, illetve 20 kg búzáért adják Gyuriczának mázsáncént a szenet, ezzel szemben a kereskedő 30 kg búzát és 5 kg sertéshust kér a szén mázsájáért.

A bányászok tiltakoztak ezen eljárás ellen, mert az szerintük nem más mint feketézés.

Erdei Mihály a nemzeti bizottság elnöke nyomban érintkezésbe lépett a rendőrséggel és az ügy sürgős kivizsgálását kérte. / 159 /

1947 év végére a közellátás helyzete teljes mértékben még nem javult meg, még mindég voltak olyan cikkek, aminek beszerzése gondot okozott.

A nemzeti bizottság december 17-én tartott ülésén Détár Mihály vázolta a tanyai lakosság petróleum ellátásának súlyos helyzetét.

A nemzeti bizottság határozatával megkereste a város közellátási hivatalát, hogy a petroleumjegyek szétosztásánál szigorúan ügyeljenek arra, hogy a tanyai lakosság ellátása biztosítva legyen. A városban azok a lakosok, akik villannyal világítanak ne kapjanak petróleumjegyet. / 114 /

Az év utolsó napjának nemzeti bizottsági ülésén Dömsödi József azzal a kéréssel fordult Erdei Mihály elnökhöz, mint országgyűlési képviselőhöz is, hogy emeljen szót a Közellátási Minisztériumban a szentesi parasztság jobb textil ellátásának érdekében. Ugyanis a beszolgáltatás idején a parasztság ígéretet kapott, hogy a beszolgáltatott termény mennyiség után bizonyos textil árut is fog kapni. Engedje meg a minisztérium a meglévő régi jegyek beváltását.

Erdei Mihály ígéretet tett a bajok orvoslására, csak azt kérte a panaszt írásba nyujtsák be. / 94 /

A közellátás körüli visszaélések az eddig tett intézkedések ellenére tovább folytatódtak. 1948 február 5-i nemzeti bizottsági ülésén Dömsödi József szót emelt az ellen, hogy a városi közellátási hivatalban visszaélések tapasztalhatóak és ez igen rossz véleményt vált ki a tanyai lakosság körében.

Kérte a nemzeti bizottságot indítsanak bűnvádi eljárást az elkövetőkkel szemben, mert csak így lehet a lakosság bizalmát visszaszerezni.

Szőke Mátyás közölte, hogy azokat a személyeket, akik elkövették a bűnt már letartóztatták és Szegedre szállították, felettük a munkásbiróság fog ítélni. - Dömsödi továbbá felhívta a nemzeti bizottság figyelmét, hogy a jövőben az egyes tisztviselők megválasztásánál óvatosan járjanak el, megfelelő helyre megfelelő ember kerüljön elvet érvényesítsék. / 160 /

A közellátási bűnözőkkel szemben a munkásbiráskodás gyorsan meghozta az ítéletet, a február 23-i nemzeti bizottsági ülésen Dömsödi József közölte, hogy a közelmúltban megtorolt közellátási visszaélések kapcsán tett intézkedések a tanyai lakosság körében megnyugvást keltett. Azonban megemlítette, a tisztogatás koránt sincs még végrehajtva. Cserebökényben még mindig dolgozik egy malom, amelyik feketén őröl. A malom tulajdonosánál a hatóság lefoglalt 60 métermázsa gabonát, de ezen túl semmi megtorlás nem történt vele szemben.

Szőke Mátyás válaszában kifejtette, hogy a közellátási tisztogatás még mindig tart, a Cserebökényben történetekről nem tud a nemzeti bizottság, azt javasolta a bizottság értesítse a gazdasági rendőrséget, vizsgálja ki az ügyet és a szükséges felelősségre vonást tegye meg. / 161 /

A nemzeti bizottság 1948 július 5-én közellátási értekezletet hívott össze.

Végső Sándor a bizottság elnöke ismertette, hogy az nap délelőtti órákban népes küldöttség jelent meg a város polgármesterénél és kérték a város vezetőségét az aratás befejezéséhez, a cséplés elvégzéséhez a munkások részére szükséges kenyérgabona megőrlést biztosítsák. Ennek szabályozására a kormány rendeletet adott ki. Ezzel a rendelettel a nemzeti bizottság nem akar szembehelyezkedni, de feltétlen segíteni akar egyrészt, hogy az arató-cséplő munkások jövő évi kenyere biztosítva legyen, másrészt a betakarítás gyorsan menjen végbe.

Az értekezleten a küldöttség nevében Erdőháti Nagy János a Független Kisgazda Párt elnöke szólalt fel. Előadta, hogy a munkaadók a cséplőmunkásoknak a kenyér szükségletet nem tudják biztosítani, mert a közellátási miniszter idevonatkozó rendelete arra nem ad lehetőséget.

Van ugyan egy rendelet, amelyik lehetővé teszi a múlt évi termésű búzából 40 kg-ot le lehet őröltetni, és az idei termésből pedig minden lecsépeelt 10 métermázsa után személyenként 1 kg 80 dkg-ot. Ezzel a lehetőséggel a gazdák nem tudtak élni, mert ó-buzájuk nincs. Az újtermésből engedélyezett buzamennyiségből nyert liszt olyan kevés, hogy abból képtelenek a csépeletetők ellátni a munkásokat. Erdőháti javasolta, állapodjon meg az értekezlet egy egységes leőrölhető gabonamennyiségbe és azt memorandum formájában juttassák el az illetékes minisztériumba, hogy az idevonatkozó rendeletet a kért értelemben módosítsák. - A többi felszólalók a javaslatot helyesnek tartották, Szabó Antal az UFOSZ helyi titkára azt kötötte ki a memorandumba foglalják bele, hogy a módosított rendelkezés az új gazdákra is terjedjen ki.

Szamosközi László a vármegyei közellátási felügyelő megállapította, az elhangzott panaszok alapján, hogy a kibocsátott rendelet módosítása szükséges és indítványozta a felterjesztést az érdekeltek személyesen vigyék fel Szobek András államtitkárnak.

A nemzeti bizottság akként határozott, hogy meghatalmazza a közellátás és beszolgáltatási hivatal vezetőjét, az elhangzottak alapján fogalmazza meg a beadványt és a délelőtti küldöttségből a kijelölt személyek juttassák el az illetékes minisztériumba.

A küldöttség a következő szövegű memorandumot vitte fel az Országos Közellátási Hivatalhoz:

"Szentese megyei város nemzeti bizottsága a népi szervek bevonásával azzal a tiszteletteljes kéréssel fordul az Országos Közellátás Hivatalhoz, hogy az aratási és cséplési munkálatok ideje alatt a gazdálkodó részére adandó őrlési engedélyek mennyiségét az alábbi szempontok figyelembevételével felülvizsgálni és amennyiben kérelmünk indokoltsága bebizonyítást nyer, annak megfelelően módosítani szíveskedjék . . ."

". . . javasolja a nemzeti bizottság, hogy az időszakai munkások részére fejenként foglalkoztatási naponként a munkáltató 1,5 kg gabonára kapjon őrlési engedélyt, mégpedig oly formában, hogy a munkáltató a 102.550/1948. K.H. sz. rendeletben adott jogával élt, tehát 40 kg kenyérgabonát személyenként megőrzölte, az a most adandó őrlési engedélynél levonásbáhozassék, tehát ha valamelyik munkáltató a 102.550/1948. K.H. sz. rendelet alapján pl. 160 kg kenyérgabonát megőrzölt, viszont

a most adandó és időszakos munkások élelmezésére vonatkozó őrlési engedély mennyiségéből, amely pl. ha 180 kg-t tesz ki, levonásba hozassék és az időszakos munkások élelmezésére újólág 20 kg őrlésre kapasson engedélyt.

Indokolttá teszi ezen javaslatot az is, hogy ha valaki ezen 40 kg-os őrlési lehetőséget kihasználta az azt az aratási és cséplési munkálatok alatt felélni képtelen volt, tehát előnyösebb helyzetbe kerülve azzal a munkáltatóval szemben, aki kenyérgabona híjján ezen őrlési lehetőséget kihasználni nem tudta . . ."

A nemzeti bizottságnak ezen kérelme nem a kormány rendelete ellen irányult, hanem megakarta előzni a rossz hangulat kiváltódását. / 162 /

A nemzeti bizottság július 12-én tartott ülésén tárgyalta meg a július 5. napjára összehívott közellátási értekezleten felvett jegyzőkönyv anyagát.

Végső Sándor elnök ismertette a meghozott határozatot, amelyet egy bizottság vitt fel Szobek András államtitkárnak, a küldöttség azonban nem ért el eredményt.

Téli Lajos hozzászólásában ismertette, hogy az országgyűlés is foglalkozott ezen sérelmekkel, de nem nyert módosítást, mert az csalásra adott volna alkalmat. Viszont megnyugtatót mindenkit, hogy meg fogja találni a számítását és a kenyerét, csak előbb a nép ellátására a szükséges buzamennyiséget biztosítani kell.

Erdőháti Nagy János elmondta az idevonatkozó rendelet módosítását csak Szentes területére kérték, mert ugyszólván az egész országban csaknem

egyedül Szentesen adnak élelmet a cséplőmunkásoknak. Másutt a munkás látja el magát élelemmel. Sőt már vannak a városban olyan gazdák, akik idegen vidéki cséplőgépekkel csépeltetnek, mert azok munkásai saját maguk kosztal ellátják, ez a tény viszont, amint azt Erdőháti kifejtette elégedetlenséget fog kiváltani a szentesi cséplőmunkások körében.

Végső Sándor arra kérte a nemzeti bizottságot, hogy a küldöttség által eljuttatott kérelmet ismételjék meg, mert ha így marad a helyzet a cséplőmunkások szembehelyezkednek a kormánnyal. A termelők saját fejadagjuk őrlésével biztosítsák a munkások élelmezését és amikor befejezték a cséplést, a megőröltetett gabonamennyiséget igazoltassák az illetékes szervvel és legyen lehetőség arra, hogy ez fejadagjukban pótolható legyen.

A földművelésügyi miniszter 103.510/1948. K.H. sz. rendeletének 3.§. /4/ bekezdése biztosítja az idénymunkások kenyérgabona fejadagjának megtartását 1948 július 1. napjától - 1949 június 30. napjáig terjedő időre, de csak szerződött idénymunkások részére.

Végső javasolta, kérjék meg Szobek államtitkárt, sziveskedjék ezen rendelkezést úgy módosítani, hogy az igazolt cséplőmunkások is idénymunkásnak számítsanak és a szóbanforgó rendelet kedvezménye ezekre is hatályos legyen. Ilyen körülmények között a termelő nem károsodik, ha a valóságnak megfelelően lesz igazolva kenyérgabonájának elfogyasztása, ez esetben a közellátás sem fog károsodni.

A nemzeti bizottság egyhangulag hozott határozatával ismét megkereste

Szobek András államtitkárt, feltárva a szentesi helyzetet és egyben javaslatot tett a cséplőmunkások élelmezésének ellátására oly módon, hogy a közellátás is biztosítva legyen.

A határozatban a következőt kérte és javasolta a nemzeti bizottság: "F. év július 5-én városunk polgármesterét egy népes küldöttség kereste fel és előadta, hogy az aratási munkálatok befejezése valamint a cséplési munkálatok megkezdése és folytatása gátlást szenved azáltal, hogy a munkaadók nem rendelkeznek a munkavállalók részére szükséges megfelelő kenyérgabonával."

Sürgős intézkedést kértek, mert attól tartottak, hogy a munkálatok leállnak, mely körülmény nemzetgazdasági szempontból, de közellátási szempontból is hátrányos lehet.

A polgármester intézkedésére a nemzeti bizottság ugyanaz nap délután értekezletre hívta össze az érdekelt szerveket és meghallgatta a sérelmüket, annak adatait leszűrve memorandumba foglalta és eljuttatta Szobek András államtitkárhoz és sürgős intézkedést kért.

A kérelem nem járt eredménnyel, éppen ezért a nemzeti bizottság fenti ülésén újból foglalkozott ezzel a kérdéssel és úgy határozott, ismét megkeresi Szobek elvtársat.

Tudomására hozzuk, hogy a szentesi termelők kérelmét mi csupán Szentes területére kívánjuk érvényesíteni, mert ugyszólván csupán ezen a vidéken van szokásba az, hogy a cséplőmunkásokat élelmezik a munka tartama alatt.

Továbbmenőleg megállapítjuk, hogy a tavalyi aszályos esztendő a mi vidékünket súlytotta a legnagyobb mértékben.

Éppen ez is oka kérelmünk elindításának, mert sem az új gazdák, sem a régi termelők nem rendelkeznek ó-buzával, amelyből pedig az idevonatkozó rendeletek 40 kg örlést engedélyeznek, éppen az aratási munkálatok zavartalan biztosítására. Ó-buzából azonban nem őrlhetnek, mert készletük nincs. Most a munkáltatók kénytelenek olyan álláspont-ra helyezkedni, hogy aki csépettet, az kölcsön kér kenyérgabonát és abból fedezi a cséplőmunkások ételmezését. A cséplés elvégzése után megadja a kölcsönt a saját, illetve háztartásához tartozó személyek fejadagjából. Így azonban nála hiány lesz, s nem lesz elég egész évre a fejadagja.

Ezek előrebocsátásával kérjük találjon lehetőséget az Országos Közellátási Hivatal, hogy a fentebb említett fejadag hiányok - melyek a termelők részére adódtak - kiküszöbölhetőek legyenek.

Elgondolásunk szerint az a termelő, aki csépettet és erre a munkára saját fejadagjából fedezete a cséplőmunkások ételmezését - ezen körülmény igazolni tartozik a fogadalmat tett cséplési ellenőrrel - a fejadagból felhasznált mennyiséget, mind kiadást felszámítja és ezen mennyiséggel kiegészítődik az egész évi fejadagja. Így a visszaélések meg lesznek akadályozva és a termelő sem károsodik.

Főképpen a munkálatok végzésében sem áll fennakadás.

Kérjük Szobek elvtársat az előadottak szerint sziveskedjék intézkedni." / 163 /

Ezzel az intézkedésével a nemzeti bizottság a város közellátási helyzetének jobb megszilárdítására törekedett.

d./ Az ipari üzemek államosítása, kereskedelem

Az MKP. 1946 szeptemberében összeült kongresszusa további tőkés ellenes intézkedéseket követelt: a bankok állami ellenőrzését, nagyüzemek államosítását, a gazdag parasztok kizsákmányolását is korlátozni igyekezett, továbbá sürgette a malmok községeit is. A szentesi malom-tulajdonosok visszaéléseinek megakadályozására a nemzeti bizottság már korábban megtette a kezdő lépéseket, de ennek ellenére még mindig voltak malmosok, akik igyekeztek a lakosság rovására a helyzetet kihasználni.

A nemzeti bizottság 1946 januárjában ismét foglalkozott a városban működő egyes malmosok visszaéléseivel. A nemzeti bizottság és a városi képviselőtestületnek is az volt az álláspontja, hogy a kormánynak haladéktalanul meg kell valósítani a malmok községeit, hogy ily módon a dolgozók követelését megvalósítsák.

Ezért azzal a kéréssel fordult a megye főispánjához, hogy tegyen jelentést a kormány illetékeseinél a szentesi malmok visszaéléseiről, valamint a nemzeti bizottság állásfoglalásáról. / 164 /

1948 elején még a városban akadt olyan üzem, ahol a termelést nem kezdték meg. A nemzeti bizottság ennek okáért 1948 márciusában beidézte Oláh Lajos, Szőke László téglagyárosokat és érdeklődött, mi az akadálya annak, hogy gyáraikban a munka még nem indult meg.

Oláh Lajos elmonáta, bár gyárunkban van még egy kevés nyersanyag, azonban az égetéshez szükséges szenet, illetve annak vételárát nem tudják még kölcsönként sem megszerezni, az égetést ezért nem indíthatják meg.

Gyenes Péter felhívta a téglagyárosok figyelmét, igyekezzenek gyárakat mielőbb megindítani, mert ha még huzamosabb ideig állnak, van arra rendelkezés, hogy a gyárakat államosítsák.

Oláh Lajos bejelentette, hogy április 6-ig végleges választ fognak adni, sikerült-e kölcsönt szerezni és a termelést megindítani. / 96 /

1948 márciusában megtörtént a 100 munkásnál többet foglalkoztató üzemek államosítása.

A Minisztertanács határozata értelmében 594 vállalat, melyben több mint 160 ezer munkás dolgozott került a nép tulajdonába. Az államosított üzemek élére munkások és a néppel együttérző értelmiségiek kerültek. Az államosítással az iparban a szocialista szektor vált uralkodóvá.

A szentesi nemzeti bizottság 1948 március 31-én tárgyalta a Zsoldos RT. államosítását.

Szőke Máttyás a nemzeti bizottság elnöke felolvasta az idevonatkozó miniszteri rendeletet és bejelentette, hogy ez a Zsoldos üzemekre is vonatkozik, azonban a jelenlegi igazgatók hallgatnak arról. Azt javasolta a nemzeti bizottság azonnal keresse fel az üzemi bizottság elnökét és kérje a rendelet végrehajtását.

"Tudomásom szerint az üzemekben mintegy 180 ember dolgozik, akik több telephelyen vannak elhelyezve.

Át kell adni az üzemeket azoknak az embereknek, akik azt a felszabadulás után a tulajdonosok távollétében újból a semmiből életre hívták, a munkásságnak."

Székely Antal feltette a kérdést, hogy a munkások merike vállalni a vezetést és az nem lesz-e az egész üzem kárára.

Szőke Mátyás válaszában elmondta ezek az emberek indították meg az üzemeket, mire az igazgatóság visszajött készen talált mindent csak beültek igazgatni.

Téli Lajos pártja, a szociáldemokrata párt és a maga részéről örömmel üdvözölte a rendeletet és az elhangzott javaslatot. Felkérte a nemzeti bizottság elnökségét, hogy döntését azonnal juttassa el az érdekelteknek.

Gyenes Péter a szervezett munkások nevében fejezte ki örömét. Felkérte a nemzeti bizottság elnökét, hogy a határozat kihirdetése végett "ma délután 4 órakor jelenjen meg a Zsoldos üzem munkásai előtt és ott is ismertesse az idevonatkozó rendeletet. El kell oszlatni a kétségeket. Kérem a javaslat elfogadását és a mielőbbi intézkedést, mert a régi tulajdonosok már bizonyos átjátszásokat helyeztek folyamatba."

A nemzeti bizottság a javaslatot elfogadta és a miniszteri rendelet, valamint a saját határozata szellemében végrehajtotta a Zsoldos üzem államosítását.

A város kereskedelmi élete helyre rázódott a fekete üzleteket, az üzérkedéseket a különböző megtorló intézkedésekkel sikerült visszaszorítani.

A nemzeti bizottság 1948 április 15-i ülésén Batka Imre titkár bejelentette, a polgármesteri hivatalból átirat érkezett abban az ügyben, hogy a bizottság foglaljon állást az üzleti zárórák idejét illetően.

A titkár ismertette a miniszteri rendeletet, valamint az alispáni átiratot, amelyben az alispán a nemzeti bizottság véleményét és az érdekelt szakmák szakszervezetének álláspontját kérte.

Székely Antal megemlítette, fontos volna ha az élelmiszer üzletek különösen a dologidőben este 8 óráig lennének nyitva. - Gyenes Péter azt javasolta ez ügyben meg kell hallgatni a kereskedelmi alkalmazottak véleményét is.

A nemzeti bizottság határozatában kimondta, hogy kívánatosnak tartaná ha az élelmiszer üzletek a nyári munkaidőben este 8 óráig tartának nyitva, és ezt a nyitvatartási időt tárgyalja meg a kereskedők szakszervezete is.

e./ Város rendezés, a 3 éves terv keretén belüli építkezések

Szentesen a felszabadulás után 1946-ban került sor új építkezések kivitelezésére, és a város rendezés megkezdésére.

A városi képviselőtestület 1946 augusztus 9-én tartott ülésén behatóan foglalkozott Antal Endre városi főmérnök által elkészített város rendezési tervvel, a város műszaki és gazdasági fejlesztésével.

A képviselőtestület felhatalmazta a városi tanácsot, hogy a város költségvetésében utólag beállított 12.300 Ft-ot az eredetileg beállított összeggel együtt felhasználhassa a vágóhid rendbehozatalára.

/ 165 /

A Szentesi Lap 1946 novemberében ismerteti, hogy Szentesen járt Mistéth Endre ujjáépítési miniszter, aki megbeszélést folytatott Fekete Nagy Ignác, Verkedí Sándor és Antal Endre főmérnökökkel. Megállapodtak abban, hogy a csatornázási munkákat tovább folytatják és valószínűleg 70 nap helyett 40 nap alatt befejezik a csatornák kitisztítását, utépités terén megegyeztek abban, hogy a bekötőutak közül a mucsiháti négyöles utat fogják rövidesen kiépíteni, mivel ez a lakosság régi óhaja.

A nevezett ut kiépítése azért is volt nagyjelentőségű, mert a 11 km hosszúságú ut összeköti a szarvasi és a békési utat, s ez által a világtól eddig elzárt tanyai emberek százai juthatnak el minden irányba. / 166 /

Gazdasági téren a kommunista párt küzdelmének központjában 1947 elején a hároméves terv előkészítése állt. A hároméves terv előkészítéséhez a kommunista párt szakemberei a kongresszus után azonnal hozzáfogtak.

1947 június 14-én iktatták törvénybe a hároméves tervet. "A terv végrehajtásának ellenőrzésére július 16-án Tervgazdasági Tanácsot és Országos Tervhivatalt létesítettek. 1947 augusztus 1-én . . . egy évvel a stabilizáció megteremtése után - kezdetét vette az ország életében döntő változásokat hozó hároméves terv." / 56 /

A terv a gazdasági ujjaépítés befejezését és a dolgozók életszínvonalának emelését tűzte ki célul.

Szentesen a hároméves terv keretén belül történő építkezésekre közel egymillió forintot fordítottak.

Végső Sándor városi képviselő 1948 március 16-án beadvánnyal fordult a polgármesterhez a város vízellátásának megjavítása végett. A képviselő azt kérte, hogy a hároméves terv keretén belül a város vegye kezelésbe a kutakat. / 167 /

A városi tanács a terv első időszakában hozatta rendbe a városi közutakat, ekkor került sor a Hékéd ujtelepi és a Munkás utcai közkifolyók megépítésére 35.960 Ft értékben. Az utcák járdáinak rendbehozatalára pedig 19.270 Ft-t fordított a város. / 168 /

A terv időszak ebben a felében készítette el a város tanácsa Lantos István budapesti tanárral a város fejlesztési térképét.

A hároméves gazdasági terv második felében került sor Szentés - Magyartés - nagytőkei bekötőút megépítésére. A képviselőtestület utasította a polgármestert, hogy az utépitéshez szükséges fedezetről az 1948/49 évi rendes költségvetés összeállításánál gondoskodjék.

/ 169 /

1948 október 23-i képviselőtestületi ülésen a polgármester bejelentette, hogy a belügyminisztérium 30.000 Ft utépitési segélyt juttat Szentés városának költségvetési kereten kívül. A minisztérium azt javasolta, a megkapott rendkívüli állami segélyt és a kiegészítő

költségvetésben beállított 15.000 Ft-t tehát együttesen 45.000 Ft-t a város járdáinak építésére használják fel. A képviselőtestület utasította a polgármestert, mihamarabb a megígért összeg megérkezik, a járdák építését kezdjék el. / 170 /

A városi képviselőtestület október 26-i ülésén akként határozott, hogy a vigalmiadót 156.000 Ft-tal megemeli és ezt az összeget a hároméves terv beruházási hiteleinek emelésére használja fel.

Elrendelte, hogy a vágóhid felépítéséhez az 1949 évi költségvetésből 161.000 Ft-t lehet felhasználni, továbbá határozatilag kimondta, hogy a hároméves terv keretén belül 15.000 Ft összeget biztosít a sportuszoda területén építendő gyermek medence megépítéséhez.

A testület megállapította, hogy a város 1949 évi költségvetésében elsőrendű hároméves terv beruházásainak összege 346.200 Ft, a másodrendű beruházások összege pedig 80.600 Ft. / 171 /

A képviselőtestület október 23-án tárgyalta meg a város nagyhegyi település lakóinak villamosítás iránti beadott kérelmét. A villamosmű igazgatója, Nervetti Károly tájékoztatta a testületet, hogy a villamosüzem hároméves tervében a még villamosítatlan városrész villamoshálózat kiépítését programjába vette, mégpedig úgy, hogy a munkáltnak saját erejükből oldják meg. Közben olyan villamosítási igényt jelentettek a város lakott területén kívül, amelynek megvalósítása a köz szempontjából feltétlenül kívánatos volna, ezért a villamosműveknek ezzel a kérdéssel foglalkozni kellett. A villamosmű igazgatósága úgy határozott, hogy hajlandó a város déli részén a

malmok és a városi gazdák villamosításához szükséges pénzt az Országos Tervhivatal útján biztosítani.

A villamosítás tervét elkészítették és az 1949 augusztus 1 - december 31-ig terjedő időszakra elkészített üzemi résztervvvel együtt felterjesztették az Országos Tervhivatalhoz. - Az Országos Tervhivatal a bemutatott terveket jóváhagyta, s a sárgaparti rokkant telep villamosítására előirányzott 45.000 Ft-t a villamosmű magánerejéből engedélyezte. A város déli részén a malmok, az öntözés és a város gazdaságának villamosítására pedig 75.000 Ft tervhitelt engedélyezett.

A Szentesi Népbank 1948 november 22-én megkapta az Országos Tervhivaltól az értesítést, hogy a villamosművel vegye fel a kapcsolatot a fenti összeg részletben való folyósítására.

A város az engedélyezett tervhitelt részletekben fizette vissza. / 172/

A nemzeti bizottság 1948 március 4-i ülésén újból foglalkozott a belügyminiszter 201.070/1948. B.M. sz. rendelete alapján a korszerűtlen utcanevek megváltoztatásával. Ennek alapján a nemzeti bizottság és a városi közgyűlés által már végrehajtott utcanév megváltoztatásán kívül, a következő utcák neveinek megváltoztatására került sor:

Fekete M. utca helyett Sallai Imre utca, Horváth Gyula, Gróf Teleki Pál és a Vásárhelyi ut helyett Lenin ut, Kalpagos utca helyett Elekes János utca, Lőrincz utca helyett Mészáros Lőrincz utca, Rózsa utca helyett Rózsa Ferenc utca, az Apponyi tér helyett Marx tér, Erzsébet tér helyett Köztársaság tér. / 135 /

A fentiekből látható, hogy a város vezetői a hároméves terv keretén

belől hasznos építkezésekkel igyekeztek a várost korszerűsíteni.

XII./

TÖREKVÉS A FÖLDREFORM KÖRÜLI VISSZAELÉSEK MEGSZÜNTETÉSÉRE

Az 1945-ös választások eredményei fellelkesítették a hazai reakciós erőket, akik széleskörű támadásba lendültek az új rendszer ellen. A jobboldal támadása a földreformot is érintette. A legkülönbözőbb cimeken indult meg az újgazdák földjeinek visszaperelése. 1946 januárjában a földhivatal elnöke például a kisértőpárt támogatásával rendelkezési tervet igyekezett elfogadtatni az Országos Földrendező Tanácssal, amely a szegényparaszti tulajdonosokra hivatkozva, a földosztás általános megreformálását tűzte ki célul.

A demokrácia ellenségeinek a földreform ellen indított inváziója Szentesen is éreztette a hatását. - A nemzeti bizottság 1946 február 9-én táviratot intézett a nemzetgyűléshez és kérte, hogy a földreform ellen intézett támadásokat akadályozza meg, mert a földhöz juttatottak nem érzik lábuk alatt biztosnak a talajt, mivel a reakciós földtulajdonosok

lehetetlenné akarják tenni a reform befejezését.

A szentesi földhivatal a földreform elleni visszaéléseit 1946-ban tovább folytatta, a február 9-i ülésén a nemzeti bizottság úgy határozott, hogy felszólítja a rendőrkapitányt, vizsgálja ki a földhivatalnál történt visszaéléseket. / 86 /

A kommunista párt vezetésével a szentesi munkásság is összefogott a reakciók földreform támadásai ellen. - A Szentesi Ujság 1946 márciusában közölte, hogy a szentesi szervezett munkásság március 4-én követelte a népellenes, földreformellenes ügyvédek eltiltsák az ügyvédi gyakorlattól, továbbá azt, hogy a szentesi földhivatalnál dolgozó tisztviselőket bocsátsák el, mivel azok hivatali működésük alatt mindég a reakciós földreformellenes törekvések istápolói voltak.

A szentesi dolgozók végül követelték a következő reakciós földbirtokosok: Csucs Károly, Jurenák Ede, Piti Péter, Kőhegyi Andorné, Széll János, Matyó Sándor és özv. Sarkadi Nagy Mihályné földjének azonnali elkobzását. / 106 /

Szentesen a földreform portáján sürgősen rendet kellett teremteni, mivel a helyzet tarthatatlanná vált. Végül is az Országos Földbirtokrendező Tanács 43.983/1946/II.o. számú leiratában véget vetett a szentesi Földbirtokrendező Hivatalnál a földreform körül kialakult visszaéléseknek. / 108 /

A szentesi földigénylő bizottság 1946 március 26-án átirattal fordult a nemzeti bizottsághoz, Elekes János elnök fizetésének folyósítása ügyében.

A nemzeti bizottság egyhangulag hozott határozatában kimondta, tekintettel arra, hogy az Országos Földbirtokrendező Tanács a 25.089/1946 számú határozatában a helyi földigénylő bizottságokban működők részére engedélyezi a napidíjat, így Elekes Jánost is megilleti. Ebben az ügyben a nemzeti bizottság megkereste a város polgármesterét azzal, hogy Elekes János járandóságát előlegezze a város pénztárából, addig amíg az idevonatkozó rendeletek szerint a földhöz juttattaktól kataszteri holdanként 2 kg buza ára be nem folyik a földhivatalhoz, s az majd visszatéríti. / 173 /

A földigénylő bizottságban dolgozó emberek bérének kifizetése a jövőben sem ment zökkenő mentesen. Erdei Mihály szeptember 26-án tartott nemzeti bizottsági ülésen felvetette, hogy a nyár folyamán a földigénylő bizottság néhány tagját más munkára osztották be, pedig működésükre továbbra is ezen a helyen lenne szükség.

Említést tett arra vonatkozóan is, hogy egyes földigénylő bizottsági tagok pl. Polyák András négy hónap óta dolgozik, de még fizetést nem kapott.

A nemzeti bizottság ismét a polgármesterhez fordult és kérte, keressen megoldást arra vonatkozóan, hogy a földigénylő bizottságban dolgozók a jövőben fizetést kapjanak, sőt munkabérüket visszamenőlegesen is kapják meg.

A nemzeti bizottság 1948-ban szükségesnek tartotta a vármegyei földhivatalnál dolgozó tisztviselők működésének felülvizsgálatát.

Szóke Mátyás a nemzeti bizottság elnöke a vármegyei földhivatal vezetőjétől, Papp Lászlótól kimutatást kért a hivatal alkalmazottairól.

Az elnök állítása szerint a névsorban szerepelnek olyan személyek is, akik a demokrácia ellen dolgoznak, ezért arra kérte a nemzeti bizottságot, hogy foglaljon állást, kik dolgozhatnak továbbra is ebben a hivatalban. A nemzeti bizottság ezután meghozta döntését, hogy kiket tart alkalmasnak a további működésre. / 96 /

A földreform rendeletet voltak személyek, akik egyéni érdekeinek megfelelően igyekeztek kihasználni.

A nemzeti bizottság 1948 május 24-én tartott ülésén Téli Lajos bejelentette, hogy dr.Cicatricis Lajos 100 kh föld erejéig kártalanítást kapott az Országos Földrendező Tanácstól, ami sértette a kisparasztság érdekeit és arra kérte a nemzeti bizottságot, tiltakozzon az OFB-nél, hogy ítélje el azokat, akik így intézkedtek az állam rovására.

A nemzeti bizottság a kártalanítást sérelmesnek tartotta, ezért a helyi UFOSZ szervezettel közösen megfellebbezte a szóbanforgó döntést, s az ügyben széleskörű vizsgálatot kért. / 100 /

Dr.Cicatricist népellenes magatartásáért letartóztatták és július 12-én a szegedi kapitányság a kihallgatási jegyzőkönyvet megküldte a szentesi nemzeti bizottságnak. A rendőrségi jegyzőkönyvből megállapítható, hogy dr. Cicatricis 1919-ben és 1920-ban rendőrkézre juttatott olyan személyeket, akik a Tanácsköztársaságért harcoltak. Egy olyan bizottság működött, amelyik ezeket a teendőket ellátta és ebben a bizottságban Cicatricis játszotta a főszerepet, ő diktált.

A bizottság tagjai nem mindenben értettek egyet diktálójukkal, s ezért tisztségükről lemondtak. Ez után egyedül folytatta ténykedését, a feljelentetteket megverette, meghurcoltatta.

A nemzeti bizottság méltán állapította meg, hogy dr.Cicatricis Lajos nem szerzett érdemeket arra, hogy részére az Országos Földrendező Tanács 100 kh föld kártérítést rendeljen el, és ezért a helyi UFOSZ vezetőségének fellebbezését támogatta, amely szervezet ezt az intézkedést már megtámadta. / 163 /

A földreformot az akadályok ellenére sikerült végrehajtani. A nemzeti bizottság a reform ellen kibontakozó támadásokat a kommunisták vezetésével a munkásságra és a szegényparasztságra támaszkodva sikeresen visszaverte.

XII./

A NEMZETI BIZOTTSÁG TOVÁBBI INTÉZKEDÉSEI MŰVELŐDÉSÜGY, EGÉSZSÉGÜGY ÉS SZOCIÁLPOLITIKAI TÉREN

- Az oktatás helyzete, a felekezeti iskolák államosítása

Az 1946-os évre a város iskolahálózata tovább bővült.

Március elsején megnyitotta kapuit a fiu polgári iskolában a dolgozók iskolája, és a Szentesi Ujság áprilisi tájékoztatása szerint az iskola hallgatói már a rövid idő alatt is igen szép eredményt értek el. / 174 /

Ennek az iskolának a megnyitásával megteremtődött annak a lehetősége, hogy azok az emberek, akik eddig ki voltak zárva a tanulásból most pótolhatták.

Szöllősi Géza a Horváth Mihály gimnázium igazgatója már 1945-ben javaslatot tett a város előjáróságának tekintettel a megnyilvánult érdeklődésre, egy kereskedelmi középiskola felállítására, de erre akkor nem került sor.

A nemzeti bizottság 1945 június 4-i ülésén foglalkozott a kereskedelmi középiskola létesítésének kérdésével. Az ülésen olyan határozat született, melynek értelmében a bizottság hozzájárult a négy évfolyamu kereskedelmi középiskola megnyitásához, és kereskedelmi szaktanfolyamok megindításához is. / 133 /

Szentesen már 1946-ban a haladó gondolkodású emberek foglalkoztak a felekezeti iskolák államosításának a gondolatával.

A nemzeti bizottság is május 18-án tartott ülésén olyan határozatot hozott, melyben kérte az Országos Nemzeti Bizottságot, hogy határozati javaslattal kérje a kultuszminisztertől a felekezeti iskolák mielőbbi államosítását. / 175 /

Október 12-én tárgyalta meg a nemzeti bizottság a Szociális Felügye-

lőség benyújtott tervezetét, amelyben különböző hozzájárulás címén támogatást kért a népi kollégium és a hadisegélyezettek támogatására. Filep Imre a szociális felügyelőség tagja előadta, hogy a népi kollégium megindulásakor 30 gyerek taníttatását és ellátását vették tervbe, fejenként 700 Ft-os költséggel.

A további számításoknál kiderült, hogy ez az összeg csak az élelmezési költséget fedezi, a teljes költségekre 1300 Ft szükséges.

Megemlítette, hogy a jövőben 50 fiu és 50 leány ellátását kell biztosítani, ami természetesen lényegesen több kiadással jár.

A nemzeti bizottság egyhangulag hozott határozatában kimondta, hogy a népi kollégium és a hadisegélyezettek fenntartására, illetve segélyezésére a városban előforduló borfogyasztás után literenként 20 fillér hozzájárulást szed, ezt az összeget a városi pénzügyi osztály külön kezeli és a nemzeti bizottság esetenkénti engedélyére utalja át a népi kollégium gondnokságának. E cél érdekében hasonló módon adóztatták meg a mozi, a műkedvelő előadások és a sport rendezvények látogatóit is.

A nemzeti bizottság ugyan ebben az ügyben felirattal fordult az ipari, a kereskedelmi és a szövetkezetügyi miniszterekhez, hogy engedélyezzék az üzletekben árusított fényűzési cikkek 20 filléres vásárlókkénti hozzájárulását. / 176 /

1946 novemberében a nemzeti bizottság gyűjtést rendezett a népi kollégium javára, s ennek eredményeként 344 Ft-t sikerült összegyűjteni.

/ 177 /

A város iskoláiban a tanítás nem ment zökkenő mentesen, a Szentesi Lap 1946 novemberében arról ad hírt, hogy "nehézségek előtt áll az iskolák tüzelőellátása."

A pedagógusok szakszervezete 1946 november 12-én tartott ülést és megállapította, hogy valamennyi iskola tüzelő hiánnyal küszködik. Az ülés elhatározta, miután a kultuszminiszter az iskolák tüzelőanyagellátását megfelelő módon nem tudja biztosítani, általános gyűjtést fognak indítani.

Ugy döntöttek, hogy az iskolák ügyét a pártközi értekezlet elé fogják vinni s így próbálják megoldani az iskolák fűtését. / 178 /

A nemzeti bizottság látva az iskolák súlyos helyzetét, ezért segítségükre sietett és 1947 januárjában gyűjtést indított az így befolyt összegből 280 métermázsa tüzifát vásárolt a tantermek fűtésére.

/ 179 /

A város képviselőtestülete 1947 március 27-i ülésén felvetődött a hitoktatás kérdése is.

Kürtösi Károly városi képviselő azt javasolta, a hitoktatást tegyék fakultatívá, hivatkozott arra, hogy az Egyesült Államokban már 1776 óta, Franciaországban pedig 150 éve nem kötelező a hittan tanulása.

Kérte továbbá a képviselőtestületet, hogy az egységes demokratikus szellemű tankönyv kiadása mellett foglaljon állást. A javaslatokat a tantestület magáévá tette. / 180 /

A népi kollégium sorsát a nemzeti bizottság és a város vezetői tovább-

ra is szivükön viselték. 1947-ben a város rendkívüli segélyként 14.000 Ft-ot biztosított a kollégium működéséhez.

Ebben az esztendőben a kollégiumot a Kiss Bálint utcában helyezték át, de a kijelölt épület erre a célra nem volt alkalmas, ezért a nemzeti bizottság akként határozott, hogy a népi kollégium az ötven tanulóival a földhivatal helységébe költözzön. / 181 /

1947 novemberében pedig pártfogólag támogatta a kollégium gyűjtési akcióját. Az így befolyt összeget a felszerelés kiegészítésére és a kollégisták segélyezésére fordították. / 92 /

Egyes tanyai központokban, majorokban ugynevezett vándoriskolákban folyt a tanítás. A nemzeti bizottság december 17-én tartott ülésén Nemes Lajos felvetette, hogy a vekerzugi Zsoldos majorban van egy vándoriskola, ahol a tanító nem kap fizetést. A továbbiakban arra is utalt az órára bocsátott teremben nincs kályha .

Détár Mihály is megjegyezte, a vándoriskolával nehézségek vannak, a baj az, hogy ebben az iskolában működő tanítókat áthelyezik másik iskolába és az előbb hagyja el a szolgálati helyét, mint ahogy az új tanító megérkezik. Détár azt tanácsolta, tegyenek felterjesztést a Kultuszminisztériumba, hogy a vekerzugi tanító fizetését rendelkezze el, valamint az előadódó visszasságokat szüntesse meg.

Szőke Ferenc azt indítványozta, keressék fel a városi mérnöki hivatalt, hogy ebbe az iskolába kályhát szereltesse be, a tanyai iskolák igazgatóságát pedig azért, hogy a visszasságokat szüntesse meg. A nemzeti bizottság a javaslatot elfogadta és határozati erőre emelte. / 114 /

Az iskolák tankönyv ellátása körül bizony az 1947/48-as tanévben még mindig ban volt.

A nemzeti bizottság 1948 február 5-i ülésén Dömsödi József felszólalásában kifogásolta, hogy az iskolákban a félév már meg volt és még mindig nem jelentek meg a szükséges tankönyvek. Szőke Máttyás elnök javasolta az ügyben intézzenek feliratot az Országos Nemzeti Bizottsághoz.

Az elnök javaslatára a nemzeti bizottság határozatával megkereste az Országos Nemzeti Bizottságot és kérte annak elnökségét, tegyen lépéseket a Kultuszminisztériumban, hogy a demokratikus tankönyvek kerüljenek végre forgalomba, mert a tanévnek már rövidesen vége lesz és még elég sok tankönyv a nyomdába se került. "Csökkenteni kell a másirányú és felesleges sajtótermékek kiadását, ezzel a tankönyvek kiadása meggyorsul." - Fejeződött be a felirat. / 160 /

1948 tavaszán Siropkó Sándor és társai beadvánnyal fordultak a nemzeti bizottsághoz, hogy a D oldalon járuljon hozzá egy iskola felépítéséhez. A bizottság március 4-i ülésén úgy döntött, pártfogólag támogatja az iskola felépítésének a kérelmét.

A Szentés - hékédi általános iskola igazgatója pedig uttörő csapatotthon felépítéséhez kért támogatást a nemzeti bizottságtól.

A nemzeti bizottság ezt a kérelmet szintén a március 4-i ülésén tárgyalta meg és azzal a kéréssel fordult a polgármesterhez, hogy az uttörő csapatnak a Közlekedésügyi Minisztérium tulajdonában lévő, de a szentesi sóház telkén tárolt repülőtéri épület anyagot adassa ki,

amely anyagot az iskola igazgatója köteles a csapatotthon építésére felhasználni. / 135 /

Amint azt korábban láttuk Szentesen már 1946-ban felmerült a felekezeti iskolák államosításának a kérdése. - 1948 nyarának az elején rohamosan közeledünk ennek a problémának a megoldásához.

A város képviselőtestületének 1948 május 29-én tartott ülésén Vida Lajos városi képviselő a Nemzeti Paraszt Párt nevében indítványozta, hogy a képviselőtestület foglaljon állást az egyházi iskolák államosítása kérdésében, határozatilag mondja ki a testület, hogy szükségesnek tartja a felekezeti iskolák államosításának mielőbbi végrehajtását.

A város képviselőtestülete egyhangulag a javaslat mellett foglalt állást. / 182 /

A nemzeti bizottság néhány nappal korábban május 24-én vitatta meg a felekezeti iskolák államosításának szükségességét. Az ülésen elsőnek Szilágyi János szólalt fel: "A felekezeti iskolák államosítása megindult, - amikor ezt az örvendetes körülményt tudomásul vesszük szükségesnek tartom a nemzeti bizottság feliratban értesitse a kultuszminisztériumot, hogy Szentes megyei jogu város nemzeti bizottsága az iskolák államosítását helyesnek és szükségesnek tartja és ezen munkájában a vallás és közoktatási minisztert minden támogatásával segíti."

Dömsödi József arra hivatkozott a bizottság korábban hozott egy olyan határozatot, hogy csak politikai ügyet fognak tárgyalni. Így azt indit-

ványozta, ezt az ügyet ne tárgyalják, mert az inkább vallási jellegű probléma és egyáltalán nem függ össze a politikával.

Végső Sándor szembehelyezkedett Dömsödi véleményével, szerinte a felekezeti iskolák államosítása igenis politikai kérdés és szükségesnek tartotta annak megtárgyalását.

Gyenes Péter hozzászólásában elmondta, hogy a római katolikus egyház május 23-án megvitatta az iskolák államosítását és helyeselte a kormány eme elgondolását, mert az állam súlyos milliókat költ az iskolák fenntartására, tehát joga van ahhoz, hogy az ifjúság nevelését ő irányítsa.

"Ha politikáról beszélünk, akkor megállapíthatjuk, hogy éppen a római katolikus egyház vitt be politikát a nevelésbe az egyház keretén belül."

Dömsödi József mint ellenzéki kifejtette, nem járul hozzá az államosításhoz, mert aggályai vannak aziránt, hogy minden tekintetben pótolni fogja-e az állami iskola azt, ami a felekezeti iskolákkal megszűnik.

Nagy Mihály bizottsági tag örömét fejezte ki, hogy az iskolák államosításával megvalósul az ifjúság demokratikus szellemű nevelése.

Nemes Lajos véleménye szerint ezzel az intézkedéssel a pedagógusok állami státusba kerülnek, s így helyzetükön egycsapásra javítva lesz, tehát az államosítás feltétlen szükséges szerinte.

A nemzeti bizottság egyhangulag hozott határozatával örömmel üdvözölte dr. Ortutay Gyula vallás és közoktatásügyi minisztert abból az alkalomból, hogy a felekezeti iskolák államosítását megkezdte,

illetve a kezdeményező tárgyalásokat megindította. Ehhez a munkájához kívánt sok sikert, eredményt és biztosította arról, hogy a szentesi nemzeti bizottság minden erejével az államosítás gondolatát kívánja szolgálni. / 100 /

A városi képviselőtestület június 25-i ülésén Török László képviselő az MDP nevében bejelentette, hogy 1948 június 17-én a XXXIII. számú törvényerejű rendelet alapján megtörtént az egyházi iskolák állami kezelésbe vétele.

A felekezeti iskolák viszont nagyon rossz állapotban voltak, mert az egyházak nem tataroztatták azokat. A képviselőtestület utasította a városi tanácsot, hogy az egyháztól átvett iskolák rendbehozatala ügyében anyagi támogatásért forduljon a kultuszminiszterhez. / 183 /

A nemzeti bizottság szeptember 16-i ülésén foglalkozott a város iskoláinak helyzetével. Dömsödi József bizottsági tag a tanyai lakosság nevében sérelmezte, hogy a kajáni iskolánál nincs tanító és kérte helyezzenek oda férfi pedagógust.

Gyenes Péter is kifogásolta, hogy az egyes külterületi iskoláknál még mindig nincs megfelelő tanerő, így például az eperjesi iskolánál sincs.

Nemes Lajos hozzászólásában az ellen emelt szót, hogy a berekháti, a királlyási és a vekerhádi iskolák kutjainak vize ihatatlan, a tanulók nem tudnak hol inni.

A nemzeti bizottság határozatában azzal a kéressel fordult az állami iskolák igazgatóságához, hogy a kajáni iskolához a legrövidebb időn

belől összanak be férfi tanerőt, és az eperjesi iskolához is nevezzenek ki nevelőt.

Amennyiben ennek valamilyen akadályja lenne, abban az esetben a kérelmet az állami iskolák igazgatósága továbbítsa a tanfelügyelőséghez haladéktalan intézkedés végett.

Gyenes Péter a bizottság pedig megbizta, hogy az említett iskolák ivóvizének zavartalan ellátása érdekében tárgyaljon a mérnöki hivatallal. / 184 /

A nemzeti bizottság a határozott állásfoglalásával nagyban elősegítette a felekezeti iskolák államosítását és ezzel a magatartásával hozzájárult az egységes korszerű demokratikus oktatási rendszer bevezetéséhez.

- A város kulturális élete

A kulturális élet a kezdeti nehézségek leküzdése után egyre jobban kezdett a városban élénkülni, fellendülni.

1946 februárjában a Szentesi Ujságból arról olvashatunk, hogy "Bajcsi Zsilinszki Endre Kultur-Kör alakult Szentesen."

A kultur kör a kisközségi keretén belül működött. A kulturális nevelés mellett az volt a hivatása, hogy összefogja a párt legjobb erőit, politikára nevelje a vezetésre alkalmas kisközségi ifjakat, ápolja Bajcsi-Zsilinszky Endre szellemét, megőrizze azt amit a ma-

gyarságra hagyott. / 185 /

A nemzeti bizottság hazánk nemzeti ünnepeinek méltó megünneplésére most is igen nagy gondot fordított. 1946 március 28-án tartott ülésén foglalkozott Magyarország felszabadulása egy éves évfordulójának megünneplésével.

A bizottság úgy döntött, a technikai rendezésre felkéri a polgármestert.

Az ünnepélyen a polgármester megnyitó szavai után a pártok szónokai és a Magyar Szovjet Társaság képviselője tíz perces beszédet tartott. Az esti ünnepségen a Tóth József színházban Erdei Mihály a nemzeti bizottság elnöke mondott ünnepi beszédet.

A város vezetői és a nemzeti bizottság éberem őrködött afölött, hogy fasiszta jellegű sajtótermékek nem mételyezzék tovább a lakosság szellemét. A polgármester 445-4/1946 számú iratában értesítette a nemzeti bizottságot, hogy a város lakossága a fasiszta szellemű, szovjet ellenes és antidemokratikus sajtótermékeket köteles beszolgáltatni.

A nemzeti bizottság felkérte a helybeli újságírókat, lapjaikban szorgalmazzák a közönséget az antidemokratikus sajtótermékek beszolgáltatására. / 105 /

1946 tavaszán a muzeum igazgatói állás megüresedett, a nemzeti bizottság hozzájárult ahhoz, hogy a muzeum vezetésével dr. Zalotay Elemér archeológust bizzák meg. / 186 /

Ha nehéz körülmények között is, de a város kulturális élete kezdett egyre jobban felporzsolni. 1947 elején a már hivatásos színészek szórakoztatják a város színház kedvelő közönségét, ugyanis ez év január 9-én Hámori Aladár színtársulata megkezdte előadásait a Tóth József színházteremben.

A társulat mostoha viszonyok között kezdte munkáját, a kemény tél miatt a terem befűtése nagy anyagi áldozatokba került. Ezért Hámori Aladár a társulat igazgatója 5000 Ft támogatást kért a várostól. A képviselőtestület az előterjesztett kérelmet elfogadta és az 5000 Ft szubvenciót megszavazta. / 187 /

A magyar szellemi élet fellendítés érdekében Tildy Zoltán köztársasági elnök körlevelet bocsátott ki 1947 januárjában, "Irodalombarátok Szövetségébe" alapító tagként való belépés tárgyában.

"Polgármester Ur! Hazánk ujjaépítésével járó eddigi erőfeszítéseink és gondjaink közepette kissé megfeledkeztünk a szellemi élet fontosságáról és sorsdöntő voltáról nemzetünk jelene és jövője szempontjából. A fizikai ujjaépítésben önfeláldozással és hőiesen dolgozó milliók mellett íróink, művészeink és tudósaink nagyon nehéz s emberileg itt-ott már elviselhetetlen körülmények között végezték és végzik a maguk munkáját.

A felszabadulás óta eltelt két nehéz esztendő alatt szellemi életünk területén is nagyértékű alkotások és eredmények születtek meg, s a magyar társadalomnak most gyakorlati tényekben megmutatkozó megértés-

sel, megbecsüléssel és szeretettel kell fordulnia szellemi életünk értékeinek munkája felé. Nemzeti életünk teljessé, széppé és emelkedetté csak szellemi kincseink feltárása után lesz, s a szellemnek világitania kell a jobb jövő felé vezető utakon.

A magyar társadalomnak önmagával szemben kötelessége, hogy megteremtse szellemi értékeink munkájának lehetőségeit.

Most az irodalom érdekében fordulok a Polgármester Urhoz. Fel kell lendítenünk a magyar könyvkiadást nemcsak a régi nivójára, de ennél magasabbra. Meg kell teremteni a könyvkiadás számára a minél szélesebb lehetőséget s ezért ezen a téren most nagy lépést kell tennünk, hogy azután ez az erőiben kiteljesedett munka a dolgozó milliók számára tegye hozzáférhetővé a szellem világának kincseit.

Az Irodalombarátok Szövetsége, amelynek munkájában jómagam is beálltam akciót kezdett, mellyel meg akarja vetni a magyar könyvkiadás szilárd bázisát. . . . arra kérem a Polgármester Urat, a maga hatáskörében és törvényhatósági területén vegye kezébe ezt a nemzetépítő munkát, s lehetőleg rövid időn belül tegye azt eredményessé. Ne legyen Magyarországon egyetlen község sem, amely kimaradjon ebből az akcióból, amely meggyőződésem szerint nagyban fog hozzájárulni az egyetemes építő munkához s népünk felemelkedéséhez."

A város képviselőtestülete a köztársasági elnök leirata alapján egyhangulag hozott határozatában kimondta, hogy a magyar irodalmi és szellemi élet demokratikus fejlődésének előmozdítása érdekében Szentegyházi város alapító tagként belép 1947 január 1 napjától az

"Irodalombarátok Szövetségébe" ugyanakkor az évi 1200 Ft tagsági díjat folyósítja. / 188 /

A város nemcsak az irodalmat, hanem szerény anyagi erejéhez mérten a képzőművészetet is támogatta. A Magyar Képzőművészek Csongrád megyei Csoportja 1947 nyarán kérelemmel fordult a város előjáróságához, hogy 4000 Ft-t sziveskedjék biztosítani a nyári hónapokban egy ideiglenes művésztelep felállításához, ahol Koszta József és Rudnay Gyula festőművészek vezetésével öt művészajlamu szentesi fiatal tanulhatna.

A városi képviselőtestület egyhangulag hozzájárult ahhoz, hogy Szentesen 1947 június hó 1 napjától - szeptember 30-ig ideiglenes művésztelepet állítsanak fel, s a 4000 Ft-t augusztus 10-én fizette ki.

/ 189 /

Amint már azt említettük a nemzeti bizottság gondosan ügyelt nemzeti ünnepeink és az új demokratikus évfordulók méltó megünneplésére.

1947 október 1-i ülésén határozatot hozott a város felszabadulásának október 8-ának megünnepléséről.

Felkérte a város polgármesterét a koalíciós négy párt bevonásával gondoskodjék arról, hogy a felszabadulási évforduló diszes keretek között méltóképpen legyen megünneplelve. / 93 /

1948 január 12-i ülésén pedig határozatilag mondta ki, hogy 1948 február 1-én a Magyar Köztársaság fennállásának második évfordulóját ünnepli meg, és f. év március 15-én az 1848 centenáriumi év tiszteletére ünnepi estét rendez. - A nemzeti bizottság felhívta az összes

pártok és tömegszervezetek figyelmét, hogy az ünnepek programjának összeállítása végett az ujságokban meghirdetett helyen a meghatározott időre küldjék el megbizottaikat. / 95 /

A nemzeti bizottság február 23-án tárgyalta meg a centenáriumi ünnepek megszervezését. A bizottság a Tájékoztatásügyi Minisztériumnak február 24-én küldte el az ünnepség lebonyolítására elkészített tervezetet, a műsorterv egy példányát pedig a polgármesteri hivatalnak is megküldte. / 161 /

A magyar szabadságharc 100. évfordulójának megünneplésével maga a kormány is foglalkozott. A Miniszterelnökség Centenáris Osztálya ennek az évfordulónak a méltó megünnepléséhez köriratot adott ki.

A szentesi nemzeti bizottság július 12-én tárgyalta meg a Miniszterelnökség Centenáris Osztályának köriratát. A bizottság titkára, Batka Imre bejelentette, hogy az elnökséggel megszervezték, az érdekelt szervekkel összeállították a város "Szentesi Hét" című programát, és ezt az összeállított programot az illetékeseknek még is küldték. A titkár felkérte a jelenlévő sajtók képviselőit, hogy tartsák számon azt a z eseményt és időről-időre közöljenek egy-egy cikket ujságjaikban. / 163 /

Az évforduló tiszteletére a Magyar Általános Hitelbank a nemzeti bizottságnak 3 db 20 forintos "Táncsics Mihály Emlékérmet" küldött.

A bizottság július 22-én tartott ülésén. Végső Sándor elnök javaslatot kért az érmek elhelyezésére.

Nemes Lajos azt indítványozta, leghelyesebb lenne, ha a nemzeti bi-

zottság a centenáris év emlékeként a Csongrád vármegyei muzeumban helyezne el két érmet mint Szentes város ajándékát.

Gyenes Péter pedig azt tanácsolta a megmaradt egy érmet megfelelő kazettába, vagy keretbe helyezve a szakszervezeti labdarugóbajnokság díjazásaként mint vádordíjat kell kiosztani.

A nemzeti bizottság a két javaslatot helyesnek tartotta és azok szerint járt el. / 118 /

Az Országos Nemzeti Bizottság Főtitkársága 1948 szeptemberében a centenáris ünnepség keretén belül a Kossuth ünnepségek megrendezéséhez köriratot adott ki.

" ... Ismeretes, hogy szeptember 19-én van Kossuth Lajos születésének az évfordulója, 21-én a Honvédelmi Bizottmány megalakulásának 100. évfordulója és 25-én ugyancsak 100. évfordulója Kossuth híres ceglédi beszédének, amellyel a Honvédség megteremtése érdekében emlékeztetes alföldi útjára indult.

Ezek a dátumok teszik indokolttá, hogy Kossuth személyéről a forradalommal és a szabadságharccal kapcsolatos szereplésről országszerte megemlékezés történjék.

Tekintettel arra, hogy szeptember 1-ével a Honvédség ünnepségei lezárultak és Kossuth születési évfordulójának Monokon az ünneplés már lezajlott, a Kossuthról való megemlékezés ünnepségét szeptember 26-án kell megrendezni.

Felhívjuk a Nemzeti Bizottságot, hogy szeptember hó 26-án /vasárnap a pártok, a közigazgatási, katonai rendészeti, társadalmi és ifjúsági szervezetek/ bevonulásával Kossuth ünnepélyt rendezzen.

Az ünnepségen ki kell domborodni, hogy a népi demokrácia Kossuth szellemét nemcsak magáénak vallja, hanem célkitűzéseit meg is valósítja.

Kossuth személyének és történelmi szerepének megfelelő méltatása céljából csatoljuk a Miniszterelnökség Centenáris Osztálya által készített rövid tájékoztatót.

Felhívjuk a Nemzeti Bizottságot, hogy legkésőbb október hó 4-ig küldjön részletes jelentést az ünnepségről, különös tekintettel arra: miként történt a mellékelt tájékoztató felhasználása, milyen volt az ünnepség hatása, valamint arról, hogy az ünnepséget milyen számú közönség előtt rendezték meg."

A köriratban meghatározottak szerint Szentesen október 26-án rendezték meg a vármegyeháza közgyűlési termében a Kossuth ünnepséget. -

A Himnusz elhangzása után Végső Sándor a nemzeti bizottság elnöke nyitotta meg a nagyszabású ünnepséget, ezt követően Nagy György a párt propaganda osztályának vezetője mondott ünnepi beszédet. Az ünnepi szónok méltatta Kossuth Lajos történelmi szerepét és megemlékezett 1848 október 1-ről, arról a nevezetes napról, amikor a szabadságharc lánglelkű vezére Szentesen járt. - Az ünnepség záróaktusaként a Magyar Dolgozók Pártjának Rendezőgárdája diszelgett a Kossuth szobor előtt, majd dr.Solti László h. polgármester a város lakossága nevében vörös szegfűből álló hatalmas koszorút helyezett a szobor talapzatára.

A nagy nap ünnepi jelentősége, hogy még jobban kidomborodjon Szőke

Mátyás polgármester a virággal feldiszitett szobrot este kivilágította, ami méltó befejezése volt a centenáris ünnepségnek. / 190 /

- A lakosság fokozottabb egészségügyi ellátása

1946-ra a város orvosi ellátása közvetlen a felszabadulás utáni állapotokhoz viszonyítva sokat javult, de koránt sem volt még megfelelő. A népjóléti miniszter 1946 februárjában leiratot intézett a nemzeti bizottsághoz, a város tisztiorvosi állása betöltése tárgyában. A minisztérium a bizottság véleményét kérte a pályázók személyére vonatkozóan. Csongrád vármegye alispánja két vidéki és két szentesi orvost hozott javaslatba.

A nemzeti bizottság az állás betöltésére dr.Csonka Imre szentesi magánorvost javasolta. / 139 /

A szentesi Nemzeti Segély Titkársága 1946 tavaszán beadvánnyal fordult a nemzeti bizottsághoz és kérte, tegye lehetővé dr.Grejner Károly gyermekorvos főorvosi kinevezését.

A nemzeti bizottság a beadott kérelmet az 1946 április 15-i ülésén tárgyalta meg, Szőke Ferenc felszólalásában ismertette, hogy a város lakosságának anyagi hozzájárulásával Szentesen gyermekkórházat állítottak fel.

A gyermekkorház felállításának segítésében a lakosság szinte egyönte-

tüen vett részt, ki-ki anyagi erejéhez, helyzetéhez mértén. Így például id. Lehotai Lajos népi zenekara műsoros esteken lépett fel és a befolyt összeget a kórház javára ajánlotta fel. Ezért az áldozatkész munkájáért február 8-án Sárközi József szociális felügyelőtől a zenekar vezetője a következő szövegű elismerő levelet kapta: "A gyermekkórház javára rendezett műsoros est sikere érdekében kifejtett értékes közreműködéséért fogadja őszinte köszönetünket. ... Értékes közreműködése záloga annak, hogy nem vészett ki fajtánkból a szeretet, ami egyuttal követendő példa is."

A Népjóléti Minisztériumban a kezdeményezésnek ezt a szép példáját tudomásul vették és pályázatot hirdettek a főorvosi állás betöltésére.

A nemzeti bizottság a vezető főorvosnak egyhangulag dr. Grejner Károly gyermekorvost ajánlotta. / 191 /

Sajnos egészségügyi téren is még mindig találkozhatunk visszaélésekkel. A Szentesi Ujság 1946 március 7-i számában olvashatjuk, hogy

"A gyógyszerterek visszaéléseivel foglalkozott a nemzeti bizottság."

A nemzeti bizottság március 5-i ülésén tárgyalta a városi tisztifőorvos átiratát. Az átirat ismertette a népjóléti miniszternek a gyógyszerárakra vonatkozó leiratát, mely szerint a kormányzat mindent megtesz a szegényebb népréteg gyógyszerellátásának biztosítására.

A nemzeti bizottság az átirat tárgyalása során megállapította, hogy a gyógyszerterek súlyos visszaéléseket követnek el. Sok esetben élelmiszerért árulják a létfontosságú gyógyszereket.

A bizottság felhívta a tisztifőorvos figyelmét a gyógyszerterek gyakoribb ellenőrzésére. / 192 /

A népjóléti miniszter 1946 tavaszán a.200.785/VI.1946. számú leiratában kifogásolta a gyógyszerek magas árát. A miniszteri leiratot Csongrád vármegye tisztifőorvosa tanulmányozása végett megküldte a nemzeti bizottságnak.

Farmasi Imre és Keresztes Nagy Péter bizottsági tagok szót emeltek az ellen, hogy nemcsak a gyógyszerek ára magas, hanem a kórházi műtési díjaké is.

A nemzeti bizottság utasította az alispánt, intézzon feliratot a Népjóléti Minisztériumba, hogy a kórházi műtési díjakat a miniszter rendeletileg szabályozza, rögzítse. Ugyancsak utasította a tisztifőorvost, hogy a helybeli gyógyszerek árkalkulációját ellenőrizze és ennek eredményéről tegyen jelentést a nemzeti bizottságnak. / 193/

A lakosság egészségügyi helyzetének megtárgyalását tűzte napirendre az október 15-i ülésére, a város képviselőtestülete. Az ülésen Kürtösi Károly képviselő azt javasolta, hogy a város északi és déli részén a betegek ellátása érdekében ideiglenesen állítsanak fel két mentőállomást, míg a közkórház mentőautót nem kap. A városi képviselőtestület végül a tisztifőorvos javaslatát fogadta el és kimondta, hogy a város tűzoltósága köteles mentőszolgálatot ellátni és utasította a tisztifőorvost, gondoskodjon ennek a közhirétételéről. / 194 /

A testület október végi ülésén ugyancsak Kürtösi Károly tett javaslatot, mivel a városban a járványos betegség nagyon elterjedt a kórházban állítsanak fel a többi osztály mellett egy fertőző osztály is. Továbbá indítványozta a képviselőtestület felé, hogy a multszázadbeli fertőző kórházat a város alakíttassa át rendelőintézeté.

A képviselőtestület utasította a polgármestert, hogy a vármegyei közkórház fenti értelemben vett kibővítését a Csongrád megyei Törvényhatósági Bizottságtól feliratban kérelmezze. / 195 /

A kórház anyagi helyzete még 1946 év végén sem volt teljesen rendezett.

A Szentesi Lap 1946 novemberében közli, hogy a megyei kórház óriási nehézséggel küzdött. A problémát sikerült megoldani oly módon, dr.Kunszeri Béla alispán a Népjóléti Minisztériumban kijárta, hogy a miniszter az állami költségvetésből 270.000 Ft-t irányozzon elő a szentesi kórház részére. / 196 /

A közkórház vezetésében 1947 tavaszán változás lott be. Csongrád megye főispánja a május hónapban átiratot intézett a nemzeti bizottsághoz a kórház igazgatói állásának betöltése tárgyában, mert az igazgatói teendőkkel megbízott dr.Filep Aladás főorvos lemondott.

Erdei Mihály ezek után tárgyalta dr.Bugyi István egyetemi tanárral a megüresedett állás betöltéséről. Dr.Bugyi tanár kijelentette, ha a pártok munkájában támogatni fogják, úgy az igazgatói megbízatást elfogadja.

A nemzeti bizottság május 13-án hozott határozatában kimondta, hogy a közkórház igazgatói tisztét dr.Bugyi István tanárral kell betölteni. / 158 /

Az év november 13-i ülésén pedig egyéb kórházi állások betöltésével foglalkozott a nemzeti bizottság, s a következő személyek kinevezését javasolta a megyei törvényhatóságnak:

gondnoknak Sipos István, ellenőrnek Nádasdi Lajost, élelmező-tiszti állásra Bucsi Tibornét, szertárosnak Kovács Ferencet, a három irodatiszti állás betöltésére Perjédi Györgyöt, Török Lászlót és Temesvári Lászlót. Böszörményi Ilona és Kulich Judit alkalmazottak további alkalmaztatása ellen pedig a nemzeti bizottság nem emelt kifogást.

/ 157 /

1948 tavaszán a város egészségügyi intézményei bővültek, ugyanis dr. Kovács Elek az Országos Közegészségügyi Intézet megbízásából 1948 áprilisában javaslatot tett a képviselőtestületi ülésnek egy közegészségügyi fiókállomás felállításának lehetőségére.

Dr. Kovács azt indítványozta, hogy az állomás a közkórház laboratóriumában felszerelhető, s az OKI hajlandó felállítani ezt az állomást, ha az érdekelt közületek a fenntartásához hozzájárulnak, amely évi 6000 Ft többlet kiadást jelent a városnak.

A városi képviselőtestület az előterjesztést elfogadta, elrendelte a fiókállomás létrehozását, és utasította a polgármestert, hogy az 1949-es költségvetésbe a szükséges összeget állítsa be. / 197 /

1948 tavaszán a szentesi kórházban sajnálatos tragikus események történtek, amellyel a nemzeti bizottság kénytelen volt foglalkozni. A május 24-i ülésen Batka Imre a bizottság titkára ismertette a kórház igazgatójának, dr. Bugyi István tanár átiratát, amelyben jelentést tesz a kórházban az utóbbi időben előfordult négy műtét utáni halálos merevgörcs esetekről.

A nemzeti bizottság az igazgató főorvos jelentését nem vette tudomásul, ezen okból kéréssel fordult a népjóléti miniszterhez, hogy utasssa az Országos Közegészségügyi Intézet Igazgatóságát, hogy a szentesi kórházban mielőbb alapos vizsgálatot tartson. "Szükség van erre a vizsgálatra, mert bizonyos feltevések szerint mulasztások következtében álltak elő olyan sűrűn egymásutánban a tragikus halálesetek és a közvélemény megnyugtatása is indokolja ezen körülményt."

A nemzeti bizottság szükségesnek tartotta a vizsgálat tartását magánorvosi rendelőekben is, hogy azok is szemelőtt tartják-e a szükséges óvintézkedéseket. Ezt azért tartotta fontosnak a bizottság, mert a diftéria oltások után néhány megbetegedés történt és úgy vélte, hogy ennek eredője valószínűleg a sterilizálás hiánya. A lefolytatott vizsgálat eredményéről a nemzeti bizottság részletes jelentést kért.

/100 /

A kért kivizsgálás megtörtént, a Népjóléti Minisztérium 1948 júniusában értesítette a szentesi nemzeti bizottságot az eredményről.

Nagy János népjóléti miniszter dr. Kossa Pfeifer József és dr. Petrilla Aladár orvosokat küldte le a történt fertőzőes halálesetek okának kivizsgálására.

A vizsgálatnál jelen voltak a nemzeti bizottság és a szakszervezetek kiküldöttei is. A másfél napig tartott kivizsgálásnál felelősséget nem tudtak megállapítani.

Az ellenőrzést végző orvosok vitték magukkal néhány segédszemélyzet körömkaparékból mintát, valamint a virágcserepből földmintát, hogy

ezeket is megvizsgálják. Feltételezték azt is, hogy a fertőzés a főmadámtól indul ki, unokái gyakran látogatták meg, ez is szintén gyanus lett. A kötszerek és a varróanyagok vizsgálata is nemleges eredményt mutatott.

A kórházi orvosi kar élén az igazgatóval a történetek után az operációk előtt sokkal nagyobb elővigyázatossággal járt el minth addig. / 144 /

Ezekből az intézkedésekből megállapítható, hogy a nemzeti bizottság a sokrétű gazdasági, közigazgatási, kulturális és politikai problémái mellett milyen nagy gondot fordított a lakosság egészségügyi ellátására is.

- Szociális intézkedések

A nincstelen lakosság szociális helyzetének további javítását a nemzeti bizottság elsőrendű feladatának tekintette.

1946 februári ülésén foglalkozott azzal a gondolattal, hogy a minimális jövedelmű hadisegélyezetttek részére olcsóbb kenyeret biztosítani.

Mikecz János március 5-én azt indítványozta, keressék fel a polgármestert és érdeklődjenek történt-e ebben az ügyben valameilyen intézkedés.

Virágos Antal nem hivatalosan bejelentette, hogy a közellátási hivatal

is foglalkozott ennek a problémának a megoldásával és úgy vélte erre a város nem fog találni kellő anyagi fedezetet.

Török Imre bizottsági tag elgondolása szerint "az is megoldás lenne, ha a város 400 szegényének kedvezményes kenyér ellátásának anyagi különbségét a város 400 gazdája fedezné."

A nemzeti bizottság úgy döntött, hogy ebben az ügyben öt tagu küldöttség járjon el a város polgármesterénél. / 151 /

A népjóléti Minisztérium a hadisegélyezettak gyermekei részére rendeltileg élelmezési váltságot nem állapított meg. A város polgármestere 1946 februárjában átiratban kérte a nemzeti bizottságot, tegyen előterjesztést a népjóléti miniszternek, hogy az élelmezési váltságot a jelzett időtől kezdve visszamenőleg a gyermekre is megállapítható legyen.

Kürtösi Károly a tárgyhöz szólva elmondotta, helyesnek tartaná, ha minden hadifogoly hozzátartozója megkapná a hadisegélyt, csak azok a családok ne kapjanak, akik anyagilag nincsennek rászorulva, vagy reakciós fasiszta tisztek leszármazottai.

A nemzeti bizottság úgy határozott, megkeresi a Népjóléti Minisztériumot, hogy a hadisegélyezettak segélyeiket a mozgó sklára szerint kapják meg, mint az a bér kifizetésénél van megállapítva. Azon kívül a családtagokra is egyformán folyósítható legyen az élelmezési váltság.

A továbbiakban pedig felülvizsgálta a hadisegélyezettak névjegyzékét, hogy kik jogosultak arra. / 139 /

A hadigondozottak ellátása nagy erőfeszítésbe került mind a város

vezetőinek, mind pedig a nemzeti bizottságnak, ezért az 1946 február 23-án tartott ülésén elhatározta, hogy feliratot intéz az Országos Nemzeti Bizottsághoz, hogy tegyen lépést az illetékes hatóságnál a hadigondozottak ellátása érdekében. / 198 /

Még ez év júliusában is nehéz volt ezeknek az embereknek a helyzete. A nemzeti bizottság július 30-i ülésén Szőke Ferenc felvetette a város hadisegélyzetteinek problémáját, mivel ezeknek az embereknek ugy-
szólván már kenyérfejadagjuk sem volt meg. Javaslatot tett, hogy ennek felszámolása érdekében szervezzenek bélyeg akciót és ezeket a bélyegeket a moziknak, a vendéglők tulajdonosainak kötelessége a fogyasztóknak a fogyasztás összege arányában eladni.

Továbbá azt tanácsolta, hogy a földtulajdonosokat kötelezzék holdanként 1-2 kg buza beadására, s az így befolyt gabonát a hadisegélyzettek ellátására fordítsák.

Végző Bándor azt indítványozta, tárgyilagosan állapítsák meg a segélyre szorulóknak számát és ez után a nemzeti bizottság memorandumot terjesszen fel a népjóléti miniszterhez, amelyben kérik a munkaképtelenek központi segélyezését is. A népjóléti miniszter pedig rendeletileg szabályozza a segítés módját, így azután annak alapján a polgármester a segélyezést megvalósíthatja. A nemzeti bizottság a javaslatokat elfogadta és azoknak megfelelően járt el. / 199 /

Súlyos gondot okozott a hadisegélyzetteken kívül a mezőgazdasági cselédek mostoha sorsa is.

A Magyar Alföld helyi lap 1946 júliusában "Emberi életet a mezőgazdasági cselédeknek" címmel cikket közölt.

A cikk feltárta, hogy ez a réteg még ma is csaknem állati életkörülmények között él, a civilizáció minden vívmányától elzárva, kirekesztve. A sorozatosan beérkező panaszok orvoslására a Földmunkások Országos Szövetségének Munkaközvetítő Hivatala az alábbi felhívást intézte Szentcseléd tartó gazdáihoz: "A 140.800-1946. F.M. sz. rendelet értelmében minden cseléd tartó gazda köteles bentkosztos alkalmazottja /cselédje/ hálólátját az állatoktól vályoggal, vagy deszkával elválasztani.

Tekintettel az építőanyagok nehéz beszerzési lehetőségére a munkáltató /gazda/ a megfelelő hálólát elkészítésére az év végéig haladékot kap.

Ha egy gazdaságban két, vagy több bentkosztos alkalmazott van, részükre külön szobáról kell gondoskodnia. Ennek tisztán tartásáról a munkáltató gondoskodik oly módon, hogy az alkalmazottainak időt engedélyez a rendbentartáshoz.

Aki a fenti rendeletnek nem tesz eleget, az ellen büntető eljárás indul." / 200 /

A dolgozó anyák és a munkás gyerekek érdekében a városi képviselőtestület 1946 augusztus 21-i ülésén a gyermekétkeztetési akció és a csecsemőotthon zavartalan működésének biztosítására Vajda Imre polgármester elnöklétével egy bizottságot alakított. / 201 /

A Magyar Nők Demokratikus Szövetségének helyi szervezete különösen a szíven viselte a munkás gyerekek sorsának jobbra fordulását. 1947

elején a nőszervezet kérelemmel fordult a képviselőtestület felé, új napközi otthon felállítása ügyében. Kérelmükben felhozták, hogy a városban három napközi otthonos ovoda működik, ahol 280 gyerek van bezsufolva. A helyzet viszont feltétlen megkívánja a szegénysorsu gyerekek érdekében egy negyedik ilyen jellegű ovoda felállítását.

A képviselőtestület a város nagy anyagi nehézsége ellenére utasította a polgármestert, tegye meg a megfelelő intézkedést az ovoda elhelyezésére, és az anyagi fedezet előteremtéséről az 1947/48-as költségvetésben gondoskodjék. / 202 /

A képviselőtestület 1948 május 29-én tartott ülésén tárgyalta meg a IV. számú napközi otthon létesítését. Az otthont a római katolikus egyház Villogó utcai iskolájában rendezték be, az iskolát a város az egyháztól erre a célra 1948 június 1-től 12 évre bérbevette. / 203 /

A népjóléti miniszter a vidéken lakó gyerekek részére nyaraltatási akciót indított. Ennek lebonyolítására felrendelte a vármegyei és a városi szociális titkárokat.

Megtárgyalták, hogy az alföldi városok szegénysorsu és különösen betegségekre hajlamos gyenge szervezetű gyermekeit, vidékre vagy fürdők vidékére akarják néhány hétre elvinni nyaralni, üdülni oly módon, hogy a nyaraltatási költségek egy részét a város, a másik részét pedig a Népjóléti Minisztérium fedezné.

A városi képviselőtestület hozzájárult, hogy az 1947/48. évi költségvetésből 5000 Ft-t fel lehet használni az üdültetési akció fedezésére. / 204 /

A fenti intézkedések hűen tükrözik, hogy a nemzeti bizottság a város

vezetőivel karöltve mennyire azon igyekeztek, hogy a szegény sorban élő emberek szociális helyzete megjavuljon.

A NEMZETI BIZOTTSÁG MŰKÖDÉSÉNEK MEGSZÜNÉSE

"A fordulat éve megváltoztatta a magyar társadalom képét s ez a változás közvetlen érintette a nemzeti bizottságokat. A forradalom tovább fejlődött a magyar népi demokratikus állam a proletárdiktatura állama lett. Mostmár új program kidolgozása vált szükségessé, melynek alapjait a Magyar Dolgozók Pártjának 1948 június 12-14-én alakuló kongresszusa már lerakta." / 12 /

A politikai célkitűzés megváltozása 1949 februárjában a Magyar Függetlenségi Front átalakulásához vezetett, Magyar Függetlenségi Népfront-tá.

Az egykori Baloldali Blokk pártjai és a megtisztított kisgazdapárt szoros politikai szövetségbe tömörültek és elfogadták a Magyar Dolgozók Pártjának programnyilatkozatát és elismerték a Magyar Dolgozók Pártjának vezető szerepét.

A Népfront megalakulásának a következménye lett a nemzeti bizottságok megszüntetése.

Mielőtt a szentesi nemzeti bizottság működése megszűnt volna utolsó

előtti ülésén 1949. január 6-án Batka Imre a bizottság titkára jelentést tett a nemzeti bizottság 1948 évi munkájáról:

A nemzeti bizottság az év folyamán 820 ügyirat ügyében tárgyalta, foglalt állást. A politikai igazolványok kiadásánál új eljárást vezettek be /a kérelmezőknek a bizottság által kiadott kérdőívet kellett kitölteni/.

1948. május 1-ig az elnöki teendőket Szőke Mátyás az MDP városi titkára látta el, polgármesterré történt megválasztása után a bizottság elnökéül Végső Sándort választották meg, az alelnöki tisztséget Téli Lajos országgyűlési képviselő látja el.

1948-ban a Magyar Dolgozók Pártjának megalakulásauután a nemzeti bizottság összetétele megváltozott, a két munkáspárt egyesülése után az MDP négy tagot, a Független Kisgazdapárt, a Nemzeti Parasztpárt és a Szakszervezetek Titkársága külön-külön két főt delegáltak a nemzeti bizottságba. / 205 /

Szentes város nemzeti bizottsága 1949 február 1-én tartotta utolsó ülését, amelyen Téli Lajos alelnök, Bese Lajos, Martók Mátyás, Nagy Mihály, Nagy János, Nemes Sándor, Székely Antal és mint jegyzőkönyvvezető Batka Imre a bizottság titkára voltak jelen.

Téli Lajos alelnök a nemzeti bizottság utolsó ülésén a következőben foglalta össze a bizottság eddig végzett felelősségteljes munkáját:
"... bejelentem az igen tisztelt nemzeti bizottságnak, hogy ez volt a nemzeti bizottság utolsó ülése. Ezen bejelentésem kapcsán valamennyien megállapíthatjuk, nemzeti bizottságunk hivatását teljes

mértékben betöltötte. Hogy ez így sikerült ez a nemzeti bizottság tagjainak önzetlen és fáradhatatlan munkáját tanúsítja. Ezért a munkáért mint a nemzeti bizottság alelnöke, a bizottság valamennyi tagjának hálás köszönetemet nyilvánítom és kérem a bizottság tagjait, hogy a megalakítandó Magyar Függetlenségi Front Népi Bizottságában hasonló szellemben és hasonló odaadással dolgozzanak, hogy a Népfront kitűzött céljait és feladatait maradéktalanul teljesíthessük és elvégezhessük.

Bejelentem, hogy a mai nappal történelmünk új szakasza kezdődik, melynek feladatait és problémáit, valamint célkitűzéseit a Népfront feladata lesz hivatva teljesíteni.

Ismételten megköszönöm bizottságunk tagjainak a magyar népi demokrácia érdekében kifejtett munkásságát. ..." / 206 /

A nemzeti bizottság történelmi szerepet vállalt a demokratikus hatalom létrehozásában. Annak ellenére, hogy 1945 január 4-én megjelent a kormány rendelete, amely a nemzeti bizottságok jogkörét korlátozta, a szentesi nemzeti bizottság hivatása magaslatán állt, mint a helyi demokratikus pártok szövetséges tanácsadó, ellenőrző, irányító szervként működött.

Végig nagy befolyást gyakorolt a politikai, a közigazgatási, a gazdasági és a kulturális élet irányítására. A kezdeményezést a kezében tartotta és a Baloldali Blokk pártjaira támaszkodva mindenütt és mindenkor a nép érdekeit képviselte.

A szentesi nemzeti bizottság összetétele a kezdettől fogva mindvégig baloldali volt, a vezetőszeret a két munkáspárt, főleg a

kommunista párt játszotta, ez volt a biztosítéka annak, hogy több mint négy éves működése alatt aktív társadalmi szervként működött. Ez a jó működés arra vezethető vissza, hogy a Tiszántúlon magában Szentesen a Horthy-korszak legsötétebb éveiben a párt illegálisan létezett.

A Magyar Földmunkások Országos Szövetségének helyi csoportja /a földmunkások szakszervezete/ a legnagyobb létszámmal rendelkezett és politikailag a kubikosok rétege a legöntudatosabb volt.

A felszabadulás után ezek a baloldali elemek kerültek a különböző népi szervezetekbe, a nemzeti bizottságba és a kommunista párt vezetésével a népi demokratikus forradalom első szakaszában a demokratikus átalakulási feladatokat ők oldották meg.

J E G Y Z E T E K

Az ügyiratok a Csongrád megyei 2. sz. Levéltárban található

- 1./ Tóth Sándor: A Szovjet Hadsereg felszabadító hadműveletek hazánkban Bp. 1955 Szikra kiadó
- 2./ Csongrád megye felszabadítása Irta: Berecz Árpád Szeged 1955.
- 3./ Csima János: Makótól Sopronig Bp. 1970. Móra Kiadó
- 4./ Nemes Dezső: Magyarország felszabadulása Bp.1960. Kossuth Könyvkiadó.
- 5./ Schneider Miklós: Az új élet megindításának néhány kérdése Szentesen 1944 október - 1945 március
Szentese, 1964 államvizsgai szakdolgozat
- 6./ Szentesei Lap 1945 január 23.-i száma
- 7./ Gárdos Miklós: Nemzetvesztők Bp.1971
- 8./ Balázs Béla: Népmozgalom és nemzeti bizottságok 1945-1946.
Bp.1961. Kossuth Kiadó
- 9./ Szabó Bálint: Népi demokrácia és forradalom elmélet Bp. 1970
Kossuth Kiadó

- 10./ 1/1944. nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 11./ Felhívás! Szentes város népéhez /plakát/
- 12./ dr.Csizmadia Andor: A nemzeti bizottságok állami tevékenysége
/1944-1949/ Bp. 1968 Közgazd. és Jogi kiadó
- 13./ 7/1945 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 14./ 25/1945 "- "- "-
/
- 15./ 5/1945 "- "- "-
- 16./ 19/1945 "- "- "-
- 17./ 47/1945 "- "- irat
- 18./ 67/1945 "- "- irat
- 19./ Csongrád megye felszabadulása és az élet megindulása 1944 szeptember - 1945 október Szerk.Rácz János Szeged, 1970
- 20./ 2/1944 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 21./ Magyar Alföld 1945 febr.13.-i száma
- 22./ 3/1945 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 23./ 3/1945 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv
- 24./ 4/1945 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv
- 25./ 13/1945 Nemzeti Bizottsági jegyzőkönyv

26./ 7/1945 Nemzeti Bizottsági jegyzőkönyv

27./ 14/1945 "- "- "-

28./ 29/1945 "- "- "-

29./ 32/1945 "- "- "-

30./ 1/1945 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv

31./ Donáth Ferenc: Demokratikus földreform Magyarországon 1945-1947
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó.

32./ 37/1945 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv

33./ 62/1945 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv

34./ 6/1945 polgármesteri ügyirat

35./ 12/1945 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv

36./ 16/1945 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv

37./ 13-1/1945 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv

38./ 52/1945 képviselőtestületi jegyzőkönyv

39./ 27/1945 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv

40./ 28/1945 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv

41./ 109/1945 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv

42./ 42/1945 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv

43./ 5/1945 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv

44./ 40/1945 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv

45./ 50/1945 "- "- "-

46./ 33/1945 "- "- "-

47./ 35/1945 "- "- "-

48./ 38/1945 "- "- "-

49./ 60/1945 "- "- "-

50./ 2/1945 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv

51./ 90/1945 "- "- "-

52./ 34/1945 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv

53./ Szentesi Lap február 14.-i száma

54./ 48/1945 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv

55./ 23/1945 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv

56./ Rácz János: Az üzemi bizottságok a magyar népi demokratikus átalakulásban /1944-1948/ Bp. 1971 Akadémiai Kiadó.

57./ 18/1945 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv

58./ 614/1945 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv

- 59./ 33/1945 polgármesteri ügyirat
- 60./ 122/1945 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv
- 61./ 30/1945 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 62./ 105/1945 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv
- 63./ 159/1945 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv
- 64./ 17/1945 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 65./ 80/1945 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv
- 66./ 119/1945 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv
- 67./ 116/1945 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv
- 68./ 161/1945 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv
- 69./ 216/1945 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv
- 70./ 113/1945 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv
- 71./ id.Lehota Lajos részére 1944 nov. kiadott dokumentum
- 72./ 61/1945 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 73./ 9768/1944 alispáni ügyirat
- 74./ 24/1945 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 75./ 31/1945 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv

- 76./ 210-2/1945 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv
- 77./ 36/1945 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 78./ Szentesi Lap 1945 január 20.-i száma
- 79./ 160/1945 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv
- 80./ Délmagyarország 1944 november 26.-i száma
- 81./ A magyar és nemzetközi munkásmozgalom története 1945-1966
- 82./ Magyar Alföld 1945 március 9.-i száma
- 83./ 47/1945 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 84./ 2883/26-1945. sz. választási plakát
- 85./ Magyar Alföld 1945 november 6.-i száma
- 86./ 68/1946 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 87./ 170/1946 "- "- "-
- 88./ Szentesi Ujság 1946 március 17.-i száma
- 89./ 135/1946 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 90./ 138/1946 "- "- "-
- 91./ 90/1947 "- "- "-
- 92./ 132/1947 "- "- "-

- 93./ 111/1947 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 94./ 152/1947 "- "- "-
- 95./ 16/1948 "- "- "-
- 96./ 179/1948 "- "- "-
- 97./ 184/1948 "- "- "-
- 98./ Magyarország története Szerk.Molnár Erik Bp. 1967 Gondolat Kiadó.
- 99./ 260/1948 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 100./ 234/1948 "- "- "-
- 101./ 266/1948 "- "- "-
- 102./ 237/1948 "- "- "-
- 103./ 606/1948 "- "- "-
- 104./ 112/1946 "- "- "-
- 105./ 117/1946 "- "- "-
- 106./ Szentesi Ujság 1946 március 7.-i száma
- 107./ 120/1946 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 108./ 116/1946 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 109./ Szentesi Lap 1946 április 14.-i száma
- 110./ 247/1946 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv

111./ Magyar Alföld 1946 július 24.-i száma

112./ Magyar Alföld 1946 július 31.-i száma

113./ Szentesi Lap 1947 január 26.-i száma

114./ 150/1947 Nemzeti bizottsági jegyzőkönyv

115./ 559/1948 -"- -"- -"-

116./ 21/1948 -"- -"- -"-

117./ 1/1948 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv

118./ 372/1948 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv

119./ 606-1/1948 -"- -"- -"-

120./ 112-1/1946 -"- -"- -"-

121./ 146/1946 -"- -"- -"-

122./ 160/1946 -"- -"- -"-

123./ 174/1946 -"- -"- -"-

124./ 187/1946 -"- -"- -"-

125./ Magyar Alföld 1946 július 19.-i száma

126./ 162/1946 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv

127./ 180/1948 -"- -"- -"-

128./ 472/1948 -"- -"- -"-

129./ 8/1946 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv

130./ 105/1946 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv

131./ Szentesi Lap 1946 március 31.-i száma

132./ Szentesi Ujság 1946 április 4.-i száma

133./ 173/1946 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv

134./ 214/1947 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv

135./ 88/1948 -11- -11- -11-

136./ 267/1948 -11- -11- -11-

137./ 628/1948 -11- -11- -11-

138./ 9-1949 -11- -11- -11-

140./ 106/1946 -11- -11- -11-

139./ 89/1946 -11- -11- -11-

141./ 98/1946 -11- -11- -11-

142./ 107/1946 -11- -11- -11-

143./ 446/1948 -11- -11- -11-

144./ 318/1948 -11- -11- -11-

145./ 688/1948 -11- -11- -11-

- 146./ Szentesi Ujság 1946 február 21-i száma
- 147./ 7/1946 városi képviselőtestület jegyzőkönyve
- 148./ 186/1946 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 149./ Magyar Alföld 1946 július 28.-i száma
- 150./ 96/1948 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv
- 151./ 100/1946 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 152./ 131/1946 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 153./ 132/1948 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 154./ Magyar Alföld 1946 július 18.-i száma
- 155./ Szentesi Ujság 1946 szeptember 5.-i száma
- 156./ Magyar Alföld 1946 október 9.-i száma
- 157./ 141/1947 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 158./ 216/1947 "- "- "-
- 159./ Szentesi Ujság 1946 február 24.-i száma
- 160./ 50/1948 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 161./ 71/1948 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 162./ 351/1948 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 163./ 353/1948 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv

- 164./ 30/1948 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv
- 165./ 104-166/1946 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv
- 166./ Szentesi Lap 1946 november 15.-i száma
- 167./ 33/1948 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv
- 168./ 262-263/1948 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv
- 169./ 27/1948 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv
- 170./ 206/1948 "- "- "-
- 171./ 216/1948 "- "- "-
- 172./ 205/1948 "- "- "-
- 173./ 123./1946 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 174./ Szentesi Ujság 1946 április 14.-i száma
- 175./ 171/1946 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 176./ 198/1946 "- "- "-
- 177./ 199/1946 "- "- "-
- 178./ Szentesi Lap 1946 november 13.-i száma
- 179./ Szentesi Lap 1947 január 3.-i száma
- 180./ 52/1947 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv

- 181./ 120/1947 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 182./ 130/1948 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv
- 183./ 140/1948 "- "- "-
- 184./ 509/1948 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 185./ Szentesi Ujság 1946 február 16.-i száma
- 186./ 161/1946 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 187./ 12/1947 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv
- 188./ 13/1947 "- "- "-
- 189./ 128/1947 "- "- "-
- 190./ 526/1948 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 191./ 119/1946 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 192./ Szentesi Ujság 1946 március 7.-i száma
- 193./ 99/1946 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv
- 194./ 156/1946 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv
- 195./ 203/1946 "- "- "-
- 196./ Szentesi Lap 1946 november 12.-i száma
- 197./ 75/1948 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv

198./ Szentesi Ujság 1946 február 24.-i száma

199./ 191/1946 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv

200./ Magyar Alföld 1946 július 18.-i száma

201./ 144/1946 városi képviselőtestületi jegyzőkönyv

202./ 117/1947 "- "- "-

203./ 118/1948 "- "- "-

204./ 124/1948 "- "- "-

205./ 9/1949 nemzeti bizottsági jegyzőkönyv

206./ 45/1949 "- "- "-

Tárgy: Balázs György
doktori szigorlata.
Melléklet: 1 db disszertáció

Melléklet: 1 db disszertáció

Professzor Elvtárs!

című doktori értekezését tisztelettel felkérem, hogy azt megbírálni sziveskedjék. Legyen szabad Professzor Elvtárs szives figyelmét felhívnom tanácsülésünk ama határozatára, amely a bírálat elkészítésének és benyújtásának legkésőbbi határidejét a kézhezvételtől számított harmadik hónap utolsó napjában állapította meg.

A mellékelt értekezést a bírálóat elkészítése után szíveskedjék átadni tanszéke könyvtárosának leltárba vétel és a könyvtárban való elhelyezése céljából.

Szeged, 1972. okt. 18.

Horace Pehr

dékán

A kiadmány hiteles:

Sam Cove

előadás

Kapták: Dr. Serfőző Lajos docens.

Dr. Rácz János tsz.v. docens, társbíró

Dr. Szilágyi Pál tanszéki könyvtáros

Dr. Horváth I. Károlyné..... tanszéki könyvtáros